

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL POLİTİKASININ GELİŞİMİ VE
TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL POLİTİKASINA UYUMU

Yüksek Lisans Tezi

Ayşe Meriç YAZICI
(Y1312.040054)

İşletme Anabilim Dalı
İşletme Yönetimi Bilim Dalı

Yrd. Doç. Dr. Derya KULOĞLU

İstanbul, 2016

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.040054 numaralı öğrencisi Ayşe Meriç YAZICI'nın "AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL POLİTİKASININ GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL POLİTİKASINA UYUMU" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 12.01.2016 tarih ve 2016/01 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *oybirliği* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :02/02/2016

1)Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Derya KULOĞLU

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Zekai ÖZDEMİR

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Nurgün KOMŞUOĞLU YILMAZ

.....
.....
.....

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği'nin sosyal alandaki düzenlemeleri ve Birlik içindeki sosyal refah modelleri bu çalışmanın ana konusudur. Bu çerçevede Avrupa Birliği'nde sosyal politikanın tarihsel gelişimi ele alınarak, Avrupa Sosyal Modeline yönelik atılan adımlar ortaya konmuştur.

Tezimin başlangıcından tamamlanmasına kadar her aşamasında çalışmama yön veren ve desteğini esirgemeyen en başta değerli danışman hocam Yrd.Doç.Dr.Derya KULOĞLU olmak üzere emeği geçen tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

23.12.2015

Ayşe Meriç YAZICI

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	xi
1 GİRİŞ.....	1
2 SOSYAL POLİTİKA KAVRAMI VE TEORİK ÇERÇEVESİ.....	3
2.1 Sosyal Politika Kavramı	3
2.2 Sosyal Politikanın Kapsamı.....	7
2.2.1 Dar Anlamda Sosyal Politika	7
2.3 Geniş Anlamda Sosyal Politika	8
2.4 Sosyal Politikanın Gelişimi ve Refah Devleti Kavramı	9
2.4.1 Sanayi Devrimi Öncesinde Toplumsal Düzen	9
2.4.2 Sanayi Devrimi Sonrasında Toplumsal Düzen	10
2.5 Refah Devletinin Ortaya Çıkışı	12
2.6 Avrupa Refah Devleti Modelleri Sınıflandırılması ve Genel Özellikleri....	12
2.7 20. yy.da Sosyal Politikalara Yön Veren Olaylar.....	13
2.7.1 Savaşlar ve Siyasi Olaylar.....	13
2.7.2 Ekonomik Bunalımlar	14
2.7.3 Teknolojik Gelişmeler.....	15
2.7.4 Nüfusun Demografik Yapısının Değişmesi ve Metropolleşme	15
2.7.5 Kendi Kendine Yardım Hareketleri ve Örgütleri.....	16
2.7.6 Ekonomi Politikalarının Değişmesi	17
2.7.7 Küreselleşme	17
2.7.8 Sosyal Politikanın Uluslararası Araçları	18
3 AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SOSYAL POLİTİKALARIN YASAL DÜZENLEMELERİNDE SÜREÇ VE AŞAMALAR.....	21
3.1 Avrupa Birliği'nde Yasal Düzenlemeler	21
3.1.1 Avrupa Sosyal Politikasının Doğuşu	21
3.1.2 Avrupa Sosyal Politikasının Doğuşunda Rol Oynayan Etmenler.....	23
3.1.2.1 İngiltere de İşçi Hareketleri.....	23
3.1.2.2 Almanya da İşçi Hareketleri.....	23
3.1.2.3 Fransa da İşçi Hareketleri.....	23
3.1.3 Devlet Anlayışındaki Değişmeler	24
3.1.4 Uluslararası Alanda Yaşanan Gelişmeler.....	25
3.2 Avrupa Birliği Anayasası ve Sosyal Politikası.....	26
3.3 Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Gelişimi	27
3.4 Avrupa Birliği Antlaşmalarında Sosyal Politika	28
3.4.1 Avrupa Kömür Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Sosyal Politika	28
3.4.2 2.4.2 Avrupa Tek Senedi ve Topluluk Temel Sosyal Haklar Şartı.....	29

3.4.3	1974 Sosyal Eylem Planı.....	31
3.4.4	Avrupa Tek Senedi.....	32
3.4.5	Çalışanların Temel Sosyal Haklarına İlişkin Topluluk Şartı ve Eylem Planı	32
3.4.6	Maastricht Zirvesi, Sonuçları ve Kopenhag Kriterleri	34
3.4.7	Maastricht Zirvesi ile Getirilen Düzenlemeler.....	36
3.5	Kopenhag Zirvesi ve Kopenhag Kriterleri	40
3.5.1	Amsterdam Zirvesi ve Sonuçları.....	41
3.5.2	Lüksemburg Zirvesi ve Sonuçları	45
3.5.3	Nice Zirvesi ve Sonuçları.....	49
3.5.4	Lizbon Zirvesi ve Sonuçları	56
3.6	Yeni Sosyal Gündem ve Sosyal Politika	59
3.7	Avrupa'nın Sosyal Sorunları	60
3.7.1	Avrupa Birliği ve İstihdam Politikası.....	61
3.7.2	Avrupa İstihdam Stratejisi.....	64
3.7.3	Avrupa Sosyal Fonu	65
3.8	Avrupa Birliğinde Çalışma Hayatına Yönelik Sosyal Politikalar	66
3.8.1	Avrupa İş Hukuku ve Avrupalı Çalışanların Hakları.....	66
3.8.2	Hizmet Akdi	67
3.8.3	İş İlişkisinin Sona Ermesi.....	69
4	TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL POLİTİKASINA UYUMU ..	73
4.1	Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri.....	76
4.1.1	Ankara Antlaşması ve Katma Protokol.....	76
4.1.2	Gümrük Birliği	80
4.1.3	Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci ve Türkiye	80
5	İLERLEME RAPORLARINDA SOSYAL POLİTİKA UYUMU	83
5.1	Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde İlerleme Raporlarında Sosyal Politikaların Uyum ve Genel Çerçevesi	83
5.1.1	Sendikal Haklar	83
5.1.2	Çocuk İşçiliği	85
5.1.3	Kadın Erkek Eşitliği ve Ayrımcılıkla Mücadele	86
5.1.4	Engelli Hakları	87
5.1.5	Sosyal Diyalog	88
5.1.6	Sosyal Koruma	88
5.1.7	İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği	90
5.2	Türkiye'de Sosyal Politikalarla İlgili Kurum ve Kuruluşlar ve Sivil Toplum Kuruluşları	91
5.2.1	Kurum ve Kuruluşlar.....	91
5.2.2	Sivil Toplum Kuruluşları	92
6	SONUÇ.....	99
	KAYNAKLAR.....	103
	ÖZGEÇMİŞ.....	109

AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL POLİTİKASININ GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL POLİTİKASINA UYUMU

ÖZET

Avrupa Birliği entegrasyon sürecinin önceliği ekonomik ve parasal birliği sağlamaktadır. Ancak, son yıllarda sosyal politika alanında yaşanan gelişmeler, Avrupa Birliği'nin sosyal konulara giderek daha fazla önem verdiğini göstermektedir. Küreselleşmenin, genişleme sürecinin ve refah uygulamalarında ülkeler arasında var olan farklılığının yarattığı baskıya rağmen, Avrupa devletleri sosyal alanındaki etkinliklerini korumaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'nin Avrupa Birliği sosyal politikasına uyumu ve bu yönde gerçekleştirilen düzenlemeler üzerinde durulmaktadır. Uyum sürecinde yaşanan sorunlar, Türkiye'nin kendine özgü yapısı göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Devlet, Sosyal Politika, Avrupa Birliği*

EUROPEAN DEVELOPMENT OF SOCIAL POLICY AND TURKEY'S EUROPEAN SOCIAL POLICY COMPLIANCE

ABSTRACT

Establishment of economic and monetary union is the priority of European Union integration process. However, latest developments in social policies indicate that the European Union attaches more importance to social issues. In spite of the complication caused by globalization, enlargement process and the diversities between in welfare implementations, European countries maintain the effectiveness on social area. This study focuses on the arrangements in the adaptation process of Turkey to European Union social policy. The structure peculiar to Turkey is considered while evaluating the problems in the adaptation process.

Keywords: *State, Social Policy, The European Union*

1 GİRİŞ

Sosyal eşitlik, sosyal adalet ve sosyal refahın daha iyi bir seviyeye ilerlemesi için, hükümet politikası bu konuda yeni bir devir açmıştır. Yeni bir dönem olarak adlandırılan bu devir sosyal politikadır. Sosyal Politika döneminde bilim-teknik ilerlemiş ve üretim teknolojisinde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Kaydedilen bu yeni ilerlemeden en çok etkilenen sınıf işçi sınıfıdır.

Çalışanlar ve işverenlerin arasındaki ilişkiler, çalışanların kullanmış olduğu yeni teknoloji ile geçmişte yaşanan eski sosyal düzen finansal açıdan ve sosyal açıdan bazı problemlere neden olmuştur.

Sosyal Politika, Avrupa'da ortaya çıktığından beri birçok eleştiriler almış, bilhassa 1990 ve sonrasında eleştirilerin tam ortasında yer alan Avrupa Birliği birleşme ve bütünleşme döneminde sosyal modelin ilerisinin olacağı görülmüştür.

Avrupa Refah Devletinin oluşması, bireyin sosyoekonomik bir varlık olmasını anlaması, insan hak ve özgürlüklerinin yaşanan bu gelişmelerinin ardından sosyal açıdan insanların ilerlemesine bir örnek oluşturur.

Bu çalışmada hem sosyal politikaya hem de sosyal politikanın gelişimi açısından, Avrupa Birliği süreçlerine, antlaşmalarına yer verilmiştir. Ayrıca Avrupa Birliği'nin geçmişteki tarihsel sürecine, Avrupa Birliği sosyal politikasının kaynaklarına, ana prensiplerine ilişkin bütün ilerlemeler incelenmiştir.

Avrupa Birliği, finansal ve mali açıdan ilerledikçe, sosyal açıdan birbirlerine yakınlaşmaları meydana gelmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği ilişkileri, Avrupa Birliği'nin genişlemesi açısından Türkiye'nin de bu genişlemede yer almasıdır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecindeki yaptığı reformlar ve Avrupa Birliği'nin istediği ölçüde düzenlemelere girmesi ve uyum konusunda yaşanan problemler, Türkiye'nin finansal, sosyal ve politik açıdan kendine özgü özellikleri dikkate alınarak yapılmıştır.

Sosyal politika Avrupa Birliği demek olduğundan, Avrupa Birliği finansal tasarılar üzerine kurulan üye olan ve ülkeler arasında finans birlikteliği vizyon edinebilir bir kavramdır. Fakat Avrupa Birliği'nin bütünleşmesinde finansal ve sosyal taslaklar incelemeye girmiştir. Yapılan bu araştırmada, sosyal politika yolunda yapılan adımlar ve Avrupa Birliği sosyal politikasının baştan sona kadar tüm oluşumu anlatılmaktadır.

Araştırmanın “Sosyal Politikanın Kavramı ve Teorik Çerçevesi” isimli ilk bölümde, refah devletinin kavramı, kapsamı ve boyutları incelenmiştir. Devamında ise Sanayi Devrimi ve Avrupa Refah Devleti modelleri açıklanmıştır.

Çalışmanın “Avrupa Birliği'nde Sosyal Politikaların Yasal Düzenlemelerinde Süreç ve Aşamalar” isimli ikinci bölümünde, Avrupa Birliği'nin Sosyal Eylem Planları, Antlaşmalar ve maddeleri incelenmiştir.

Çalışmanın “Türkiye'nin Avrupa Birliği Sosyal Politikasına Uyumu” isimli üçüncü bölümünde, Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri, Ankara Antlaşması, Gümrük Birliği alanında ve Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri ve Genişleme Süreçleri anlatılmaktadır.

Araştırmanın “İlerleme Raporlarında Sosyal Politika Uyumu” isimli son bölümde ise, Avrupa Birliği uyum sürecinde Türkiye'nin sendikal hakları, çocuk işçiliği, kadın-erkek eşitliği, engelli hakları, sosyal koruma ve diyalog, iş sağlığı ve iş güvenliği konularına yer verilmiştir.

2 SOSYAL POLİTİKA KAVRAMI VE TEORİK ÇERÇEVESİ

2.1 Sosyal Politika Kavramı

Sosyal Politika; endüstrileşmenin ve liberal kapitalist iktisat politikasının neden olduğu olumsuz durumların düzeltilmesine yönelik, kapitalizmi muhafaza edecek ve meydana getirdiği olumsuzlukları düzeltecek bir politika kapsamıdır. (Tokol & Alper, 2015)

Bütün örgütlerde olduğu gibi diğer toplum birimlerinde de finansal ve sosyal gruplar, çıkar grupları ve ideolojik gruplar vardır. Bilhassa endüstri devriminden sonra ortaya çıkan sosyal bölünmeler birçok problemlere ve sorunlara yol açmıştır. Bunların sonucunda ise, devlet oluşan bu kargaşalara karşı önemler almıştır. Alınan bu tedbirler zamanla çok birçok karşıt görüş almaya başlamıştır.

Hükümetin aldığı tedbirler arasında, sosyal açıdan adaletin sağlanması, refah bir ortamın oluşturulması, yoksullukla mücadele edilmesi, sosyal açıdan barışın sağlanması ve oluşan sosyal sınıfın denetlenmesi olarak sıralanabilir.

Diğer bir yandan ise hükümetin aldığı bu tedbirler dışında, transferler, sosyal bakımdan yardımlaşma, hukuk ve görevlerin değiştirilmesi gibi veya değişik bir biçim olarak sanayi ve sağlık ilişkileri, ziraat, ticaret ve lojistik gibi kararlar yer almaktadır. Alınan bu tedbirler sadece gruplara karşı değil de bireylere karşı da alınabilir. Bunlarda sırasıyla; kadınlar, engelliler ve yaşlı kesimdir. Bu sebeptendir ki sosyal politikanın tanımını yapmak karışık ve farklıdır.

Alman Profesör G. Kessler'e bu tanımı şöyle anlatmıştır.

“Sosyal Politika, toplumlarda oluşan sınıf çatışmaları, gelişimleri, yapılan mücadeleleri karşısında hükümet ve yasa düzenini dik tutmak ve bir araya getirmek için bu durumu ilerletmeye yöneltilmiş bir politika biçimidir.” Bu sebeple sosyal politikanın amacı ne belli bir sosyal grubu korumak ne de belli bir sosyal gruba yüklenmektir. Finansal politika, maliye politikası, ziraat politikası, sosyal politika ve sanayi politikası gibi politika çeşitleri toplumun alt tabakalarını oluşturmaktadır. Bu

sebeple, sosyal politika bir toplumun ilerlediği ve sahiplik derecesinin olduğu sosyal olanaklarının kısıtlı alanda kullanmasıdır. Çıkarılan sonuç ise, belirli bir dönemde bir devletin finansal, sosyal olanakları ile maddi ve manevi şartların değiştirilip, düzenlenmesiyle uluslararası seviyede aldığı tedbirlerdir. Sosyal politikanın ilk amacı; toplumun dengesini koruma, gruplar arasındaki uzlaşmayı sağlama bu sosyal gruplar arasındaki ayrımları ve çelişkileri düzenlemektir.

Politikadan anlaşılan, topluma yönelik faaliyetlerin hedefe ulaştırılmasıdır. Temel ilke en iyi sonuca ulaşılabilirdir. Elbette ki, sonuca giden yolda değişimler yaşanabilir. Değişen statüler, sistemler, deneyimler ve davranışlar gibi. Ancak politika ile amaç toplum, grup ya da organizasyon olarak bu değişikliği etkileyebilmektedir. İşte o zaman politika gerçekten anlam bulur. Bunu şu şekilde örneklendirebiliriz: Hava hakkında bir politikamız yoktur. Çünkü hava ile ilgili değişiklik yapabilecek gücümüz yoktur. Ancak, çocuklarla ilgili bir politikamız olabilir ya da vardır. Çünkü onların hayatını politikamızın nasıl olduğuna bağlı olarak iyi ya da kötü etkileyebiliriz. (Koray & Topçuoğlu, 1993)

Kavram olarak sosyal sözcüğü ise, toplum ile ilgili konularda insanla ilgili sorunları ifade eden bir sözcüktür. Her sosyal organizasyon, sosyolojik anlamda insan topluluğunun birlikte yaşarken ürettiği sorunlara bir tür çözüm mekanizmasıdır.

Nitekim insan topluluğu bu çözüm mekanizmalarını geliştirdikçe, bir arada ve barış içerisinde yaşamayı becerebildikçe topluluk olmaktan çıkar ve toplum olur. (Yazıcı, 1999) Modern antropolojinin kurucularından Radeliffe Brown doktrini der ki; asıl gerçek olan toplumun organik doğasıdır. Toplum, tüm öğelerinin birbirleriyle dayanışma içinde olduğu organik, doğal bir organizmadır.

Sosyal politika kavramını da ne yalnız ahlaki kaygılar ne de bazı teknik uygulamalar olarak anlamak doğru olur. Sosyal politika her şeyden önce siyasal bir seçimdir, sonra da insana, insan haklarına, eşitlik gibi değerlere önem veriyorsak, gerek toplumsal gerek küresel düzeyde birlikte yaşayabilmek için etkin bir biçimde kullanılması gereken bir araçtır. Sosyal politika, yalnızca bir arada yaşayabilmenin ahlaki boyutunu kurmakla kalmaz, toplumu bir arada tutan veya bütünleştiren bir araç görevi görür. (Koray, 2005) Sosyal politika iki yönü ile algılanmaktadır. Bunlardan ilki üzerinde çalışılan ve araştırılan akademik bir disiplindir. İkincisi ise;

bireysel ve grup olarak, devlet, iş çevresi ve gönüllü organizasyonların hayata geçirdikleri, reel yaşamda etkili olan politiklardır.

Nedir bu politikalar? İlk olarak bu politikalar bir hedefi ifade eder ya da ne olması gerektiğinin bir ifadesidir. Amaç, insan mutluluğunu geliştirmek ve bu mutluluk için gerekli ihtiyaçların yerine getirilmesini sağlamaktır. Bu kavram ve açıklamalardan çıkan ilk görüş; sosyal politika, toplum huzurunu geliştirmeye yönelik hareketler bütünü ve bu hareketlerin ifade edildiği akademik bir araştırma alanıdır.

Kavram ilk olarak 19. yüzyılın ilkyarısında Almanya'da Prof. Rielf tarafından kullanılmış; daha sonra 1873 yılında Alman Sosyal Politika Derneği adlı bir dernek kurularak bilimsel bir disiplin olmaya doğru hızla ilerlemiştir. (Tuna & Yalçıntaş 1991)

Bazı yazarlar sosyal politikayı, hem kavram hem de içeriği konusunda, üzerinde uzlaşmaya varılamayan ve en çok tartışılan konulardan biri olarak tanımlamaktadır. Kavram, Kıta Avrupa'sında “sosyal politika”, Kuzey Amerika'da ise daha çok “sosyal refah politikası”, olarak kullanılmıştır.

Her toplumsal kurum gibi sosyal politikanın doğuşu da bir evrim içinde oluşmuştur. Geleneklere dayanan çalışma koşullarından, yoksullara, yaşlı ve çocuklara, sakatlara ve bir mesleğin gereksinim içinde olanlarına yardımlardan başlayarak kişisel ve toplumsal dayanışmalara kadar uzanmış, endüstri çağının doğuşu ile birlikte sosyal sınıfların ilişkilerine ve devletin yeni görevler yüklenmesine dönük oluşumlara kadar gelişmiştir. (Talas, 1992) Sosyal politikanın ortaya çıkışı endüstrileşme ile başlamıştır diyebiliriz. Öyle ki, endüstrileşme, gelişmelerin ve zenginliğin olduğu kadar sorun ve çatışmaların da kaynağı olmuştur. Ancak endüstrileşme sonrası ortaya çıkan emek ve sermaye arasındaki mücadele Batı'da siyasal demokrasinin gelişmesinde en büyük etken olmuştur.

Emek ve sermaye çatışmaları artkça; toplumsal dinamikler büyümüş, bunlar siyaseti demokratikleştirmeye doğru itmiş ve çatışmaları siyasete aktaran mekanizmalar gelişmiş, böylece hem toplumsal uzlaşmanın hem de toplumsal gelişmenin yolu açılmaya başlamıştır. (Koray, 2005)

Sosyal politikanın kendi içinde geçirdiği anlam ve içerik değişikliği ile bugün için geçerli olan “geniş anlamda sosyal politika” uygulamalarını bazı nitelikleriyle tanımlamak mümkün görünmektedir; (Koray, 2005) Geniş anlamda sosyal politika;

büyük ölçüde devlete ait bir politikadır ve varlığını insan haklarının ve demokrasinin gelişmesine borçludur, bir yandan demokratik bir sistem içinde devletin toplumsal sınıflar ve çıkarlar arasında uzlaşma sağlama ihtiyacı ve arayışıyla ilgilidir, öte yandan devletin daha geniş alanda toplumsal eşitlik ve toplumsal adalet sağlamak yükümlülüğünden doğmaktadır.

Sosyal politikaların geniş anlamda sosyal eşitlik ve sosyal adalet sağlayıcı bir işlev ve bir nitelik kazanması, bu politikaların sosyoekonomik haklar gibi hukuki bir temele oturması ve vatandaşlık anlayışına sosyal bir boyut eklenmesiyle ilgilidir.

İnsan hakları, önce işçi sınıfının mücadelesi ve toplumsal bir güç konumuna gelmesiyle insanı bir bakış açısıyla dikkate alan bir genişleme yaşamıştır. Bu nedenle geniş anlamda sosyal politika, toplumun çeşitli kesimlerine ve çeşitli toplumsal sorunlara yönelen, “sosyal vatandaşlık”, “sosyal eşitlik” ve “sosyal adalet” anlayışıyla bütünleşen bir politika niteliğine ulaşmıştır.

Bu konularda toplumsal dinamiklerin daha sınırlı kaldığı toplumlarda ise, sosyal politikaların hem kapsamı ve içeriği yetersiz kalmakta, hem de sosyal politikanın sosyal haklar ve sosyal vatandaşlıkla bütünleşemeyen bazı “sosyal hizmetler ve yardımlar” niteliğinden öteye geçmesi mümkün olmamaktadır.

Bu noktada kavramı sınırlandırmak ve çağdaş karşılığı ile tanımlamak gerekirse; genel olarak modern toplumlarda mevcut iktisadi sistemin toplumda yarattığı tahribatı telafi etmeye yönelik öncelikli olarak üretilen ve merkezinde devletin yer aldığı, sosyal sorunlara yönelik yapılan müdahalelerin bütünüdür. (Buğra & Keyder, 2005)

Sosyal politikalar şunlardır ve şu şekilde uygulanmaktadır şeklinde bir yargıya varmak da mümkün değildir. Her dönemin sosyal politikaya bakış açısı ve bu politikaların devlet politikalarındaki yeri ve önemi farklı olmuştur.

Ancak burada vurgulanması gereken nokta, sosyal politikanın zaman içinde değişim göstermesine karşılık, demokratik toplumlarda toplumsal uzlaşmaya ve dayanışmaya duyulan ihtiyacın sürmesidir. Demokratik hak ve özgürlüklere sahip, örgütlü toplumlarda, toplumsal dayanışma ve uzlaşmayı sağlamak, toplumu oluşturan birey ve gruplarda eşitlik, adalet ve güvenlik duygusunun yaratılmasına bağlıdır.

Bugün sosyal politika bu işlevleri gerçekleştirmeye yönelik politika ve önlemlerin bir bileşkesi görünümündedir. Toplumsal ihtiyaçlar ve toplumsal talepler değiştikçe, sosyal politikanın amaçları ve uygulama alanları da değişecek, örgütlü grupların mücadele gücü, toplumsal talepleri politikaya dönüştürebilecektir.

Sonuç olarak sosyal politikayı; toplumsal paylaşımı, toplumsal gelişmeyi, bireysel ve toplumsal çıkarları uyumlaştırmayı, toplumsal dayanışma alışkanlığını kazanmayı, sosyal adalete ve sosyal eşitliğe ulaşamayan toplum katmanlarını hak paylaşımı ile uzlaştırmayı hedefleyen bir kamusal organizasyonun faaliyetleri olarak tanımlayabiliriz.

2.2 Sosyal Politikanın Kapsamı

Sosyal Politikanın diğer bilim dallarının aksine farkı olarak organize edilmiş bir toplum içinde ortak olarak yaşayan direk olarak insana yönelmesidir. Doğrudan insana yönelen bu bilim dalı sosyal politikayı araç olarak ve çok yönlü bir karakter olarak karşımıza çıkar. Bu faaliyetler iki belirgin vasıftan oluşur. Bunlar; (Çubuk, 1986)

2.2.1 Dar Anlamda Sosyal Politika

19.yüzyılda Avrupa'da gelişmiş ve sanayileşmiş devletlerde bilhassa Almanya'da ortaya çıkmış bir tanımlamadır. Alman bir profesör olan Riehl vasıtasıyla kullanılmaya başlanmıştır. 1870 yılına kadar ise, bilim açısından herhangi bir tanımı bulunmakla beraber, hükümetin aristokratlar tarafından ortaya konulmuştur.

Yine bu dönemde ortaya atılan sosyal politika, sanayileşme ve kentleşme gibi sebeplerle ortaya çıkmış olan problemlere ve yoksulluğa karşı, çalışanları korumak için mali ve sosyal hayatta alınan tedbirler olarak görülmüştür. Buna sebep bu politika çalışanların problemlerinin çözülmesine, çalışanlar ve aristokratlar sınıfı aralarındaki sorunların en aza indirilmesi için gerekli olan tedbirleri almaktadır.

Bütün toplumlarda sosyal sınıfların mevcudiyeti vardır. Bunlar arasındaki ekonomik ve sosyal farklılıklar toplumda mücadele ve huzursuzluklara sebep olur.

Devletin hukuk düzeninin korunması ve bir sonraki aşamaya geçilmesi bakımından bu sınıflar arasındaki birlik ve beraberliği bozan toplumsal yapıyı tehdit eden zıtlıklar, gelmiş geçmiş bütün toplumlarda karşılaşılan bir durumdur. Fakat XIX. Yüzyılda

Avrupa ülkelerinde sanayi devrimiyle bu olaylar daha da tehlikeli durumlara yol açmış, toplumun düzenine ve temsilcisi olan devletin varlığına yönelmiştir. (Koray & Topçuoğlu, 1993)

Dolayısıyla dar anlamda sosyal politika, işçi sınıfına ve onun çok temel sorunlarına yönelik dar kapsamlı, sınırlı amaçlı bir politikadır. Bu biçimiyle de ilk önce emek ve sermaye arasındaki çelişkilerin ve eşitsizliğin iyice yüz üstüne çıktığı endüstrileşen toplumlara özgü bir politika olarak karşımıza çıkmakta ve temel amacı da yükselen emek sermaye çatışmasını azaltmak olmaktadır. (Koray, 2005)

2.3 Geniş Anlamda Sosyal Politika

II. Dünya Savaşından sonra, sosyal politika kavramlarında değişiklik olmuştur. Hemen hemen her toplumun belirli dönemlerinde ulaşabildiği sosyal bilincin etkisinde kurulan düzen, toplumun sahip olduğu kanunları yansıtır. Bu kanunlar düzeninde sosyal politika açık ve kapalı olarak belirlenmiştir.

Bu yöntem tüm ülkelerin kanun düzeninde sosyal politika biliminin konusunu oluşturur. Günümüzde bu sosyal politika uygulamaları en sert uygulayıcısı olarak görülen A.B.D. olduğu kadar, Sosyalist Ülkelerde ve Sovyetler Birliğinde yer almaktadır.

Bütün bireyler için iyi bir yaşam standardı sağlamayı hedef edinen bir sosyal devlet temelinde çalışma hakkı ve çalışma olanakları vardır. Bu sebeple ilk olarak sanayi ilişkileri ve işgücü ile sermayesi arasında dengeli ve uyumlu bir biçimde düzenlenmelidir.

Bu da karşılıklı olarak tarafların özgür bir iradeyle grevli ve toplu sözleşmeli bir sanayi ilişkisinin kurulmasıyla mümkündür. Diğer yandan toplumda yaşayan tüm bireylerin şimdi ve geleceklerinin sosyal güvenlik altına alınarak, bireylerin sağlık, konut hakkı, eğitim hakkı, tarım ve çiftçinin korunması sosyal barış ve denge için gereklidir.

Bu tanımlamayla birlikte sosyal politika hedefleri bakımından kısaca ele aldığımız da yoksulluğun önlenmesi, herkesin belirli bir eğitim ve sağlık hakkı ile donatılması, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin belirli bir ölçüde de olsa giderilmesi, işsizliğin ortadan kaldırılması gibi hedeflerin sosyal politikanın temel hedefleri arasına girdiğini görmekteyiz. (Koray, 2005)

2.4 Sosyal Politikanın Gelişimi ve Refah Devleti Kavramı

Sosyal Devletin süreç ve aşamalarını anlayabilmek için öncelik olarak geçmişten bugünüme kadar olan süreçlerini belirtmek gerekir. Dünya Ekonomisi, ilk çağlardan ilkel yaşamın hüküm sürdüğü ve günümüze kadar çeşitli akımların (Merkantilizm, Fizyokrasi, Keynesyen Akım, Kapitalizm, Neo-Klasik Akım, Kumanda Ekonomisi) etkisinde kalmış ve akımların görüşlerine göre değişmiş ve gelişmiştir. Dünya Ekonomisi aşağıdaki süreçlerden geçmiştir. Bunlar;

- MÖ 5000’li yıllarda uygulanan “Yerleşik Düzene Geçiş” süreci,
- MÖ 3000’li yıllardaki “Fiyata Dayalı Mübadele Sistemi”,
- MÖ 2000’li yıllarda uygulanan “Bimetalizm”,
- 15-16. Yy.daki “Keşifler Dönemi”,
- 17. Yy.da “Merkantilizm ve Fizyokrasi Akımları”,
- 18.Yy.daki “Klasik Düşünce Okulu”,
- 20. Yy.da Neo-Klasik Okul ve bu devrede 1929 Ekonomik Buhran olarak adlandırılan ekonomik çöküş patlak vermiş ve Kapitalist düşünce büyük bir yara almıştır. Ardından Keynesyen Okul’un temeli atılmış,
- 1.Petrol Krizi meydana geldi,
- 1980’de “Dışa Açık Büyüme” politikası,
- 11 Eylül 2001’deki Neo-Liberal Modelin devreye girmesi, (Ören, 2013)

Kapitalist ekonomilerde sanayileşme ile ortaya çıkan sorunlar, artan işsizlik ve güvensizlik karşısında siyasal hakları gelişmesiyle devlet müdahalesine karşı çıkan anlayış yerini, devletin toplumsal güçler arasında bütünleşmeyi sağlayıcı rol üstlenmesi gerektiğini savunan anlayışa bırakmıştır. Liberal devlet anlayışından sosyal refah devleti anlayışına geçilmesinde eşitsizliğe ve sömürüye karşı düşünsel ve eylemsel düzeyde yoğun tepkilerin önemli rolü olmuştur. (Güven, 1995)

2.4.1 Sanayi Devrimi Öncesinde Toplumsal Düzen

18. Yüzyılın ortalarından itibaren başlayan sanayi devrimi, tarıma dayalı ve sanayinin olmadığı dönemlerde birçok toplumun geride kalmasıyla sanayi toplumu

oluşmuştur. 1950'li yıllardan beri gelişmekte olan kapitalist ülkelerde sosyal ve ekonomiye dayalı yapılarda ortaya çıkan üretim ve dönüşümü inceleyen birçok araştırmacı bu dönemi “sanayi-ötesi toplum” olarak tanımlamaktadır.

Hemen hemen bütün sanayi ötesi toplumların değişik görüşleri ve vizyonları olmasına rağmen ortak noktaları aynıdır. Bu ortak nokta, kapitalist sanayi ekonomilerde istihdam edilmekte, üretimin çok önemli olmadığı buna alternatif olarak hizmet sektörünün daha da önemli olacağı ileri sürülür.

Sanayi dönemine geçişte işgücünde görülen sıkıcı, rutin, kirli ve pis işler geride bırakılarak bunun yerine fiziksel güçten sembolik yeteneklerin kullanılmasına olanak verilen yüksek vasıflı işler ortaya çıkmıştır.

Yeni oluşturulan bu toplumda, bilgi en önemli güç olarak görülmüştür. Bunun yanında siyasi otoritelerde değişme geçirmiştir. Sanayi ve ekonomi kapitalistleri; karar alıcı organlar ve planlama yapanlar yeni oluşan bu toplumun öncüleri olmuştur. Bu köklü değişimden sonra sanayi-ötesi sosyal yazarların toplumun ileriye yönelik düşünceleri de değişmiştir.

Kimi yazarlara göre, sınıf çatışması ve mülkiyet problemleri çözülmüş bilgiye yönelik üretimin daha önemli olduğu vurgulanmış, diğer bir taraftan düşüncelerini belirten yazarlar işsizliğin ve sınıf çatışmasının eşitlikten ve adaletten uzak bir toplum olarak görmektedir.

Bu iki farklı düşüncenin ortasında kalan yazarlar ise, kapitalizmin aşırı olmadığını, üretim ve tüketime dayanan ve bilgiye odaklı yeni bir uygarlığın yükseldiğini öne sürdüler. (Parlak 2004)

2.4.2 Sanayi Devrimi Sonrasında Toplumsal Düzen

Sanayi Devrimi sonrasında toplumsal düzende çalışma biçimleri ve üretimde önemli değişimler olmuştur. Fabrika üretimi ile başlayan Sanayi Devrimi çalışma koşulları ve insan emeğinde köklü değişimler getirmiş bunun yanı sıra sosyal ve finans düzenine yeni bir bakış açısı getirmiştir. Kısacası, bugünkü toplumsal düzen Sanayi Devrimiyle başlamıştır.

Sanayi Devrimiyle beraber yeni icatlar, yeni makineler yapılmıştır. İnsan emeğinin sömürüye uğradığı bu yeni düzende iki toplumsal sınıf doğmuştur. Bunlardan ilki burjuva sınıfı diğeri ise işçi sınıfıdır.

Sanayi Devriminin insan emek gücünü satın alarak rahat bir yaşam şeklini benimseyen, kendi kazandığı paranın tek geliri olduğunu kabul eden meslek hayatında serbest çalışması sebebiyle ilk bakışta özgür fakat finans açısından işveren kısmına büyük gelirden bağımlı olan bu sınıf toplumun en büyük kısmıydı.

Endüstri devrimi sonrasında proletarya yani işçi sınıfı paranın karşısında hiçbir anlamı olmayan bir sınıftı. Endüstri devrimiyle liberal ekonomi anlayışı anamalcılar (burjuva) sınıfını vasıflaştırırken, proletarya (işçi) sınıfı git gide fakirleşmiş ve bunun sonucunda toplumsal farklılıklar artmıştır.

Refah devleti öncesi dönem liberal devlet dönemi olarak adlandırılmıştır. Fransız Devrimine dayanan klasik demokrasi tabanına dayandırılmıştır. Toplumsal düzenin eşitlik ve liberal teminat güvencesine sağlanıp ilerleyebileceği öngörülmektedir.

Finans ve toplumsal yaşamın işleyiş ve ilerleyişine karışmayan devlet, emek-burjuva ilişkisinde taraf tutmuyor ve geleneksel işlevlerini kapsayan bir görev üstleniyordu. Bu dönemde devletin görevlerinden olan güvenlik, savunma ve adalet hizmetlerinden oluştuğu kişilerin güvende olmaları sağlanmalı ama kişilerin faaliyetlerine müdahale etmemesi istenilmektedir.

Sanayi Devriminin ikinci yarısında 18. Yüzyılın başlarında Adam Smith'in temelini attığı özgür düşünce ve daha sonrasında T. Malthus ve D. Ricardo'nun çalışmalarıyla ilerlemiştir. Bu yazarların iddia ettiği görüş ve savundukları tez ekonomiye müdahale edilmemesi ve devleti bu durumun dışına itmesidir.

Endüstri Devrimi sonrasında birleşen işçi sınıfı 19. Yüzyılda değişik siyasi mücadeleler devamında Sosyalizm baş göstermiştir. Aynı yüzyılın çeyreğinde hayali olarak isimlendirilen sosyalizm İngiltere ve Fransa'da başlamıştır.

Sosyalizm, kişilerin mülkiyet hakkını kullanmakla ve bunun sonucunda ortaya koyduğu emeklerini kiralayarak sömürge durumunu sonlandırmak amacıyla kaldırmak için, bir kısım mülkiyet hakkına sınır getirmek isterken diğer bir kısım ise bu hakkın tamamıyla iptal edilmesini istemiştir.

Sosyalist Devlet tanımına göre, üretilen araçların mülkiyet hakkının hepsini silen ekonomik yaşamın serbest düzene değil de merkezde belirli bir plana dayalı bir devlet biçimidir. (Akbaş 2009)

2.5 Refah Devletinin Ortaya Çıkışı

Kuzey Amerika ve Avrupa'nın 19. Yüzyılın sonlarına doğru, toplumda oluşan değişik düzeylerde güvenlik sitemleri ile birbirini tamamlayan bir kavramdır. Gelişme gösteren ülkelerde ise refah devleti sosyal hareketlerden kaynaklanarak başlamıştır.

Bu kavram 20. Yüzyılın başlarında klasik liberalizme alternatif olarak ortaya çıkmıştır ve tartışmalara yol açmıştır. Refah Devleti demek kişinin hayat standartlarına hem ekonomik yönden hem de sosyal açıdan insanlara daha iyi bir yaşam sağlayan devleti ifade eder.

Refah Devleti temelde özgür ekonominin yansıması ile kapitalist toplumun karşısına çıkan üretim aşaması ve ekonomik buhranların yaşandığı devletinde bu süreçte rolünü aldığı tüm toplumların asgari yaşam seviyesinin en üst düzeyde olduğu bir devlettir.

1942'de yayınlanan "Beveridge Raporu" ile refah devleti birbirine paraleldir. Bu raporda belirtilen üretim piyasasının devletin gücünü kullanarak ve etkilerini şekillendirerek alınacak önlemleri vurgulamışlardır.

2.6 Avrupa Refah Devleti Modelleri Sınıflandırılması ve Genel Özellikleri

Refah Devleti sınıflandırılması ilk olarak eğitimci ve yazar Richard Titmuss sosyal politikanın bir bilim dalı olarak ortaya çıkmasına da öncülük etmiştir ve refah devleti modelini üçe ayırmıştır. Bunlar, "kurumsal-yeniden bölüşümcü model", "kalıntı refah modeli" ve "endüstriyel başarı-performans modeli" olarak sınıflandırmıştır. İlk modelde ihtiyaç sahibi olan tüm kişilere devlet vasıtasıyla sosyal hizmetlerden faydalanmayı amaçlar.

Diğer bir model olan kalıntı refah devleti modeli ise yoksulluk sebebiyle sosyal refahını yitirmiş insanlar için bir hizmet teşkil eder. Bunu teşkil eden sistem ise aile kurumunu ve piyasalara karşı sosyal açıdan karşılaşılan risklere karşı oluşturulan bir devlet sistemidir.

Endüstriyel başarı-performans modeli ise devletin dışarısında kalan faktörler tarafından iş yeri performansını ve yatırılmış sermayenin, bir kuruluşun veya bir yatırımın rantabilite sağlayabilme olasılığını belirtir.

Refah Devletleri sınıflandırmasında birçok yazar görüş bildirmiştir. Bu görüşlerden bazıları ve sınıflandırılmış şeklini açıklamak istersek, bağımsızlık modeli ekonomi alanında kişilerin veya kuruluşların yaptığı işlerin bütünü, özel girişimlerine sosyal güvenlik alanında büyük oranda yer açan dünya çapında İngiltere ve Amerika gibi ülkelerde görülen refah devleti küçük olan bir modeldir.

Sosyal Demokrat (İskandinav) ülkelerinde ise, yerel yönetimlerin hukuka göre doğrudan veya bazı malların fiyatlarının üstüne konarak dolaylı bir şekilde, herkesten alınan vergi yüksek ve sosyal demokrasinin güçlü olduğu, kadınların aile sorumluluk bilincine katkı sağlayan Norveç, İsveç ve Danimarka gibi ülkelerde görülür.

Muhafazakar (Kıta Avrupası) modeli diğer iki modelin birleşimi gibidir. Sigorta kuruluşlarına bağlı olanların ödemek zorunda oldukları sosyal politik harcamaların, insanlara ödenen prim ile yapılan ve halen devam eden bir sistemdir. (Saka 2010)

2.7 20. yy.da Sosyal Politikalara Yön Veren Olaylar

2.7.1 Savaşlar ve Siyasi Olaylar

20. Yy.da siyasal bakımdan en önemli gelişme iki dünya savaşının yaşanması olur. Bu savaşların sonuçları tüm siyasal, ekonomik ve toplumsal yapıyı etkiler. Siyasal etkileri; imparatorluklar yıkılır, devrimler yaşanır, ideolojiler belirlenir, yeni devletler ortaya çıkar, sınırlar değişir.

Siyasi etki ekonomik etki ile iç içe gelişir ve iki yapı birbiriyle sürekli etkileşim yaşar. Neticesinde devletler birbirleriyle yakın ilişkiye girer. İlişkiler siyasi ortamda belirlenirken toplumsal alanda bundan etkilenir.

Yaşanan savaşlar toplumda ağır etkiler bırakır, yaralanan, sakat kalan, kimsesiz kalan hatta ölen insanlar vardır. Genci yaşlısı, yerlisi, göçmeni, savaşlarda perişan olur. (Altan, 2006)

I. Dünya Savaşı öncesinin istikrarlı yapısı yerini savaş ortamına bırakmasıyla ekonomik yapı ve toplumsal yapı zorluklar yaşar. Toplumsal huzursuzluk, sefalet, kitlesel işsizlik sosyal - ekonomik yapıyı tahrip eder. (Çelik, 2000)

Toplumdaki bu ağır duruma karşı kayıtsız kalınmayıp topluma tekrardan sağlıklı bir yapı kazandırılması gerekir. Sosyal politikalar sayesinde ortamın ve kişilerin en iyi şartlarla kendine gelmesi sağlanır. Sosyal politika toplum adına bir şeyler yapmalıdır.

Yaşanan iki dünya savaşı siyasal ve toplumsal güçler arasında dengesizlikleri yaratarak koşulları da ağırlaştırır.

Bu arada da insan hakları, demokrasinin varlığı ve farklı çıkarlar arasındaki diyalog ve uzlaşmaya olan inanç artar. (Koray, 2002)

2.7.2 Ekonomik Bunalımlar

İki savaş arası dönem Avrupa için ekonomik krizlerin, toplumsal zorlukların yüksek enflasyonların yaşandığı dönem olur. 19.Yy'ın sonlarında devletin sosyal önlemler alması, piyasaya müdahale etmesi 1929 bunalımından sonra iyice artar. Bunalım ABD'de New York borsasının düşüşüyle başlayarak İngiltere, Almanya, Fransa gibi ileri sanayileşmiş ülkelerde hissedilerek yayılır.

ABD'de işletmeler, bankalar batır, kişiler bunalımdan dolayı iş yapamaz hale gelir. İşsizlik de refah seviyesini düşüreceğinden toplumun dengesini alt-üst eder. Bu dönemde ancak devletin müdahalesinin gerekli olduğu anlaşılır.

Devletin toplumsal ve ekonomik kararlarda etkililiği savunulur. Devlet bireylerin hayatını iyileştirme, onları sosyo-ekonomik olarak daha rahat düzeye çıkarmak için politikalar uygular. İkinci Dünya Savaşından sonra uygulanan Keynesyen politikalar ile ekonominin görünmez bir elle yürüyeceği görüşlerinin aksi savunulur.

Toplumun dengeye girmesi ancak devletin politikalar uygulamasıyla mümkün görülür. Keynes bunalımı engelleyecek makroekonomik araçlar üretir. Tam istihdamın kendi kendine gerçekleştireceğini reddederek merkezi müdahalelerin gerektiğini ileri sürer. Devlet bütçe açığı pahasına da olsa, tam istihdamı sağlamak için yeterli tüketim ve yatırım imkanı yaratmalıdır. Keynes'in bu fikirleri İkinci Dünya Savaşından sonra gerçekleşir.

Bunalıma karşı ilk müdahale ABD'de 1932 yılında F.D. Roosevelt'in başkan seçilmesinden sonra New Deal adıyla devletin ekonomiye müdahalesiyle yapılır. Böylece borsa kontrol altına alınır, çalışma saatleri azaltılıp, ücretler arttırılır. Sendikacılık da ilerleme olur. 1913 de genel emeklilik sigortası, 1919 da çalışma sürelerini kısıtlayan ilk yasa kabul edilir. 1928'de toplu sözleşmeler yasal sisteme bağlanır.

Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Hakları Kanunu 1936'da kabul edilir. 1933'de içinde pek çok sosyal önlem olan Halkevi projesi, 1934 'de işsizlik sigortası ve 1935 yılında da Halk Emekliliği Yasası başlar. (Çelik, 2000)

2.7.3 Teknolojik Gelişmeler

İkinci Dünya Savaşından sonra hizmet üreten işletmeler çoğalır, hem bedensel hem de zihinsel çalışma niteliği artar, teknolojik gelişmeler yaşanır. Elektronik aletlerin kullanımı, iletişim ve bilgisayar teknolojisinin yaygınlaşmasıyla birlikte bilgi toplumu diye adlandırılan döneme girilir.

Sosyal politika hedefleri de teknolojideki bu değişmeden etkilenir. Hizmet sektörünün gelişmesi toplumda çeşitli önlemlerin alınmasını, düzenlemelerin yapılmasını gerekli hale getirir. Çalışma süreleri, iş ilişkileri, istihdam yapıları yeniden biçimlenir.

Hizmet sektörü kadınların çalışma hayatına yönelik çeşitlilik getirir. Hemşire, sekreterlik, öğretmenlik gibi meslekler ilgi kazanır. Ayrıca kadınların toplumdaki rolleri desteklenir. Kadına belli haklar verilir. Kadın- erkek eşitliği yerleşir. (Altan, 2006)

2.7.4 Nüfusun Demografik Yapısının Değişmesi ve Metropolleşme

Nüfusun yoğunluğu, nüfusun yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve artış hızı toplumda sosyal politikaların biçimlenmesini etkiler. Sosyal refah nüfusla yakından ilgilidir. Toplumun hareketliliğini etkiler. Nüfustaki hareketlilik sanayileşme ile başlar ticaretin yaygınlaşması ile kentlere göçler yaşanır, nüfus artar. Kentler büyür ve metropolleşir.

Bunun sonucu olarak yaşam koşulları ağırlaşır, gereksinimler yoğunlaşır. Aile yapıları değişiklik gösterir. Önceleri geniş aile yapısı mevcutken çekirdek aileler hatta tek ebeveynli aile yapıları oluşur. Yaşlıların daha çok korunmaya ihtiyacı olduğu anlaşılır.

Toplumdaki bu ihtiyaçlar çeşitli sosyal güvenlik ve sosyal sigortalar, yardımlaşma gibi hizmetler tarafından üstlenilir. Kentlerdeki bu değişiklikler bazı sorunlar da beraberinde getirir. Ulaşım, trafik, konut, yerleşme, işsizlik, çevre, güvenlik, geçim sıkıntıları başlar. Toplumda çözümleyici sosyal politikaların bu sıkıntıları azaltılması hedeflenir. (Altan, 2006)

2.7.5 Kendi Kendine Yardım Hareketleri ve Örgütleri

Sosyal politikalar işçi sınıfının sermaye sahipleriyle mücadelesi olarak başlar zamanla insan hakları ve demokrasi ile de bu politikalar bağdaşır. İşçi sınıfı zamanla toplumda büyük bir seçmen kitlesi oluşturur. İşçi statüsünde çalışanların çoğalışıyla birlikte sendikal hareketler kendini gösterir.

Sendikalar, toplu iş sözleşmeleri, grev gibi hareketlerle işverenler ve kamu karşısında güçlenir. Sendikalar sosyal politikalar üzerinde etkili olmaya başlar. Çalışma ve endüstri ilişkileri, sosyal güvenlik sistemleri, yardımlaşma ve dayanışmalar sosyal politika alanına girer. Taraflar meslek örgütleri içerisinde çalışma ilişkileri, hukuki durumları üzerinde çalışır, yeni düzenlemeler ister.

Toplumda denge yaratılmak istenir. Eğitim hakkı, sağlık, çalışma, sendikal haklar, toplu iş sözleşmesi, grev hakkı, sosyal güvenlik, anne ve çocuğun korunması gibi sosyal ve ekonomik hakları için mücadele verilir. Bu haklar için devlete sorumluluk yükler, devletin sorumlu olduğu bu haklar “pozitif haklar” olarak adlandırılır. Bu hakların anayasalarla güvence altına alınması “sosyal devleti” ve “sosyal vatandaşlık” kavramlarını oluşturur. (Koray, 2005)

Sendikaların yanı sıra sivil toplum örgütleri, gönüllüler, dernekler, vakıflar gibi kuruluşlar da gelişir. Çevreci gruplar, kadın hareketleri, tüketici hakları, insana saygının yerleşmesi ve yaygınlaşmasıyla toplumda ilerleme kaydedilir.

Çalışma şartlarını iyileştirilmesi, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin artırılması, kadın-erkek ayrımcılığının önlenmesi, sakatların istihdama katılımı, çocuk işçilerin korunması, gençlerin korunması, eğitimin sürekli ve yaygın hale gelmesi, sosyal adalet ve sosyal güvenliğin sağlanması bireylerin daha iyi yaşama ve çalışma koşullarını sağlamak içindir.

Toplumun güçsüz kesimlerine gelir aktarımı yapılarak gelir düzeyinin altında olanlara asgari bir geçim düzeyi sağlanır. Toplumun belirli bir kesimine değil bütün kesimlerine ulaşmak gayesiyle yaşam düzeylerini iyileştirmek, ekonomik ve sosyal dengeyi gerçekleştirmek, bireylere devletten sosyal olanaklar istemesini sağlamak sosyal politikaların bütünlük içinde yapmayı amaçladığı hizmetlerdir. (Koray, 2005)

2.7.6 Ekonomi Politikalarının Değişmesi

20.Yy' dayaşanan 1929 bunalımı hem ekonomi, toplumsal hem de siyaset üzerinde etkisi en büyük olanıdır. Bu bunalım sanayileşmiş- gelişmiş, az gelişmiş tüm Ülkerler üzerinde hissedilir. Bunalım izlenen liberal politika üzerinde olumsuz etkiye, bu politikanın sorgulanmasına neden olur ve ekonomi politika üzerinde değişikliğe meydan verir.

Devletin ekonomik düzene müdahale etmesine karar verilir. Devlet; sendikal, sosyal yardım ve hizmetlerle endüstri ilişkileri, çalışma koşulları üzerinde etkili olmalıdır.

Özel girişimciliğinde desteklendiği ekonomik yaşamda devlet özel işletmelerle birlikte karma bir ekonomik model uygular. Böylece devletin ekonomik ve toplumsal yaşam üzerinde etkisiyle birlikte yeni bir ekonomi politikası gelişir. Bu özellik diğer devletlere de yansır ve sosyal refah devleti uygulamaları başlar. Bu dönem ancak 1970'li yıllara kadar sürer. Çünkü devletten beklenenler çoğalır ama ne yazık ki devlet bunları karşılayamayacak duruma gelir.

Mali krizler, işsizlikler yaşanır, yatırımlar yapılamaz. Bu durumları atlatabilmek için ise devletin ekonomiye etkisinin azaldığı yeni liberalizm (neo-liberalizm) politikalar uygulanır. Bu yeni ekonomik durumu destekleyen siyasi partiler iktidara gelir. İngiltere'de Margaret Thatcher, ABD'de Ronald Reagan Batı Almanya'da Helmut Kohl iktidarları. (Altan, 2006)

Ancak yeni liberalizm ekonomi modeli de uygulandığı ülkelerde bazı istikrarsız durumlara neden olur. Kamu işletmelerinin özelleşmesiyle birlikte işsizlikler görülür, sosyal güvenlik sistemlerinde primli özel sigortalar yaygınlaşır, işletmeler arasında rekabet fazlalaşır, iş ilişkileri beli düzenini kaybeder, kural dışılık görülür.

20. yy.ın sonlarına doğru yeni liberal politikalar üzerinde de olumsuz kanaat oluşmaya başlar. Bu ekonomi politikalarının geleceği olan post-liberalizm pek çok tarihçi, sosyal bilimci ve politikacı tarafından sorgulanır. (Altan, 2006)

2.7.7 Küreselleşme

Küreselleşme, 1980'li yıllarda yeni liberal ekonomi politikaları ile başlayan, teknoloji, bilgi, sermaye, hizmetlerin, ticaretin serbest rekabete dayalı piyasa ekonomisinin uluslararası boyuta gelmesiyle global özellikli bir harekettir. (Altan, 2006)

Uluslararası pazarlarda gelişmiş ülkeler teknoloji ve ekonomi olarak iyi bir konumda oldukları için az gelişmiş ülkeler bu ülkelerle rekabet edebilmek için düşük maliyetli üretimi tercih ederler. Böylece işgücü maliyetini düşük seviyede tutarak ülkelerinin refah seviyesini kalkındıracaklarını düşünürler.

Az gelişmiş ülkelerde yabancı sermayeyi kendi ülkelerine çekmek isterler. Ham madde ve işgücü düşük olduğu için yabancı sermaye de bu ülkelere giriş yapmak ister.

Uluslararası alanda artık devletler ekonomik olanakları, güçleri sayesinde ortada dururlar. Şu da vardır ki; gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelerde ürünler hazırlayıp bunları pazarlara sürerek büyük kârlar sağlarlar.

Bu kârın çok azı az gelişmiş ülkeye kalır çünkü maliyeti düşüktür. İşte bu gelişmiş ülkeyi daha da zenginleştirir, az gelişmiş ülkeyi ise yoksulluğa iter. Küreselleşme süreci aslında ülkeler arasında farklılığı ortaya koyar, rekabeti hızlandırır. (Altan, 2006)

2.7.8 Sosyal Politikanın Uluslararası Araçları

1980'li yıllarda devletten beklenen sorumluluğun çok fazla olması ancak devletin bu sorumlulukları karşılayamaması neticesinde devlet eleştiriye uğrar. Devletin etkinliği azalmaya uluslararası kuruluşların ise yükselmeye başlar. Yeni aktörler ortaya çıkar.

Küreselleşme devletleri ekonomik ve siyasi uluslararası ortamda birbirlerine yakınlaştırır. Uluslararası antlaşmalar, uluslararası insan hakları sözleşmeleri giderek sosyal politika hükümlerine girer. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal ve Kültürel Hakları Hakkında Uluslararası Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Şartı, AB Temel Haklar Şartı gibi. Böylece devletlerin kendi ulusal politikaları küresel ortamda birbirleriyle tanışır, uluslararası bir sosyal politika halini alır. (Altan, 2006)

Uluslararası alanda sosyal politikalarla ilgili gelişen en önemli gelişme Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) kurulması olur. 1946 yılında Milletler Cemiyetinden ayrılarak bağımsız bir uluslararası kuruluş olup üyelerini devletler oluşturur.

İLO'nun amacı, çalışma hayatına yönelik düzenlemelerdir. Çalışma hayatının iyileştirilmesi, adaletin sağlanması ve barış içinde çalışma koşullarının uygulanması

temel ilkedir. İLO işsizlikle mücadele etme ve işçilerin haklarına yönelik destekleyici çalışmalarıyla sendikacılık ve kooperatifçilik çalışmalarını yürütür.

1964 yılında İstihdam Politikası Hakkındaki 122 Sayılı Sözleşme ile, aktif tam İstihdam Politikası oluşturma görevini üstlenir. İşçilerin çalışma ve yaşama koşullarının iyileştirilmesine yönelik çeşitli sözleşmeler yapılır.

Haftalık 40 saatlik çalışma, mesleki eğitimin geliştirilmesi ve herkesin eşit yararlanması, hafta tatili ve ücretler konusunda minimum limiti belirleyen asgari ücretin belirlenmesi olmak üzeredir. (Güven, 1995)

3 AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SOSYAL POLİTİKALARIN YASAL DÜZENLEMELERİNDE SÜREÇ VE AŞAMALAR

3.1 Avrupa Birliği'nde Yasal Düzenlemeler

3.1.1 Avrupa Sosyal Politikasının Doğuşu

Avrupa Birliği sosyal bir bütünleşme olmamakla birlikte, geniş kapsamlı olmasa da bir sosyal politikası mevcuttur. Bu politika zaman içinde inişli çıkışlı bir yol izlemiş, başlangıçta yalnızca ekonomik bütünleşmeyi hayata geçirmek için gerekli olan alanlarla sınırlı iken 1990'lı yılların sonlarına doğru Avrupa Birliği'nin liberal ekonomik bütünleşme sürecinin yarattığı işsizlik, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı bağlayıcı olmayan önlemlerin alınmasına yönelik bir politikaya doğru çevrilmiştir. (Erdoğan, 2005)

Roma Antlaşması (1957), sosyal politika kapsamında çok az sayıda hüküm içermekteydi. Sosyal politika, esas olarak Ortak Pazar kapsamında işçilerin serbest dolaşımı ve yerleşme serbestliği ilkesinin hayata geçirilmesi anlamında düşünülmüştür. (Erdoğan, 2005)

Tek Avrupa Yasası (1986), işçi sağlığı ve iş güvenliği, sosyal taraflarla diyalog ve ekonomik ve sosyal bütünleşme alanlarında sınırlı bir politika öneriyordu. 1989 yılında İngiltere dışındaki 11 üye ülkenin kabul ettiği işçilerin temel sosyal haklarına dair Topluluk Şartı (Sosyal Şart), yasal olarak bağlayıcılığı olmamakla birlikte Avrupa Birliği tarafından garanti edilmesi öngörülen bir dizi hakkı tanımlamaktadır. (Erdoğan, 2005)

Maastricht Antlaşmasında (1992) sosyal konular, İngiltere'nin onaylamadığı ek Protokol ve onun bir parçası sayılan ayrı bir Anlaşma biçiminde düzenlenmişti. Bu Anlaşma, Sosyal Şartta belirlenen hedeflerin yanı sıra istihdamın, yaşam ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi, daha iyi bir sosyal koruma, sosyal diyalog, insan kaynaklarının geliştirilmesi konularını da kapsamaktaydı. Anlaşma, sosyal koruma

alanını, Birliğin oybirliği ile karar alması gereken bir politika alanı olarak belirlemiştir. (Erdoğdu, 2005)

Amsterdam Antlaşması (1997) genel olarak sosyal politika ve özel olarak sosyal koruma ve sosyal içerme konusunda özel bir yere sahiptir.

Amsterdam Antlaşması ile Avrupa Topluluğu Antlaşmasına getirilen yeni 13. Madde, ayrımcılığa karşı hükümlerin benimsenmesine değinmekte ve Konseyi cins, ırk, etnik köken, din ve inanç, sakatlık, yaş veya cinsel eğilim temelinde her türlü ayrımcılığa karşı mücadele etmek üzere gereken önlemleri almaya yetkili kılmaktadır. Ancak bu önlemlerin oybirliği ile alınması esas olacaktır. Amsterdam Antlaşması ile istihdamın geliştirilmesi Topluluk amaçlarına dahil edilmiştir.

Ayrıca Sosyal Protokol Avrupa Topluluğu Antlaşması bünyesine alınmış, böylece sosyal politikanın Avrupa Topluluğu ve Üye Devletlerin ortak sorumluluğu olduğu doğrulanmıştır.

Sosyal politikanın amaçları, istihdamın geliştirilmesi, yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, yeterli sosyal koruma, işçi ve yönetim arasında diyalog, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve sosyal dışlanmanın önlenmesi olarak saptanmıştır. Sosyal diyalog ve kadın ve erkeklere eşit işlem de güçlendirilen hükümler olmuştur.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği, çalışma koşulları, işgücü piyasasından dışlanmış kişilerin entegrasyonu, işçilere bilgi verilmesi ve danışılması, işgücü piyasalarındaki imkânlar ve çalışma yaşamı açısından kadınlarla erkeklerin eşitliği, Konseyin, Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesine danışıldıktan sonra, Parlamento ile ortak karar alma usulüyle ve nitelikli çoğunlukla direktifler benimseyeceği alanlar olarak belirlenmiştir.

Sosyal güvenlik ve sosyal koruma, istihdam sözleşmesinin sona erdirilmesi durumunda işçilerin korunması, işçi ve işverenlerin çıkarlarının temsili ve toplu savunması, Topluluk topraklarında yasal olarak ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarının istihdam koşulları, istihdamın geliştirilmesi ve yeni işler yaratılması için mali katkılar gibi konularda Konsey aynı usulle ancak oybirliği ile düzenleme yapabilecektir. Ücretler, örgütlenme hakkı, grev hakkı ve lokavt, Topluluğun yetki alanı dışında bırakılmıştır. (Erdoğdu, 2005)

3.1.2 Avrupa Sosyal Politikasının Doğuşunda Rol Oynayan Etmenler

3.1.2.1 İngiltere de İşçi Hareketleri

1850'lerdeki metal makine sektöründe çalışan işçiler bazı dernekler kurmuş ve bu derneklerin birleşmesiyle ayrıcalıklı bir kesimin örgütlendiği ilk sendikal yapılar oluşmuştur. Sendikalar kendi ayrıcalıklı konumlarını korumak için, yüksek ücret alan, iyi hayat şartlarına sahip, belirli meslek gruplarına dahil vasıflı işçiler tarafından organize edilmekteydi.

1890'lara doğru işçi kitlelerinin örgütlenme arayışları hızlandı. Bunun sonucunda New Unionizm olarak adlandırılan, düşük ücretli işçileri kapsayan ve İngiliz işçi sınıfının sendikal örgütlenmeyle daha fazla bütünleşmesini sağlayan yeni sendikacılık oluşmuştur.

3.1.2.2 Almanya da İşçi Hareketleri

Almanya da işçi hareketlerine baktığımız da Sosyal politikaya ilişkin uluslar arası düzenlemeler yapma düşüncesinin, özellikle 1871 den sonra, çok çeşitli siyasal ve bilimsel çevrelerle tartışıldığı bu fikri savunular ve karşı çıkanlarında olduğu görülmektedir. Karşı görüşte olanlar, iki gerekçe öne sürmektedir. (Gülmez, 2003)

Birincisi, ulusal durumların çeşitliliği, ikincisi de, uluslar arası anlaşmazlıkları çözecek uygun bir sistem kurulmadığı sürece, uluslar arası mevzuatı uygulamanın güç olacağı görüşü idi. (Gülmez, 2003)

Bununla birlikte, 1883-1891 yılları arasında Avrupa da sosyal sigortalara ilişkin ilk düzenlemelerin yapıldığı Almanya da Uluslararası Çalışma Mevzuatı düşüncesi ve akımı, izleyen yıllarda, özellikle sosyal demokratlar, Katolikler ve işçi dernekleri arasında yoğunlaşmıştır. (Gülmez, 2003)

3.1.2.3 Fransa da İşçi Hareketleri

Fransa'da sosyal politika uygulamaları 1880'lerden sonra daha da genişlemiş ve 1884 yılında çıkarılan yasayla işçilerin önceden izin almaksızın sendika kurmalarına izin verilmiştir. Yine bu yasayla, sendikaların faaliyetleri ekonomik çıkarların savunulması ile sınırlandırılmıştır. (Gülmez, 2003)

Fransa'da sendikacılık hareketleri diğer ülkelerden farklı bir boyut taşımaktadır. Bu farklılık, Fransız sendikacılığının dönemin düşünce akımlarından yoğun bir şekilde

etkilenmesi ve bu nedenle doktriner bir nitelik taşımasında kaynaklanmaktadır. (Gülmez, 2003)

Emek konusunda uluslararası düzenlemeler yapma düşüncesi, 1880 den sonra Fransız Parlamentosunda destek görmüş Hristiyanlar ve sosyalistler bu düşüncüyü savunmuşlardır.

Örneğin, Katolik Albert de Mun 1884 yılında mecliste, Fransız hükümetinin İsviçre'nin 1881 deki girişimini ele almasını ve uluslararası düzenlemeler yapılması ve düşüncesine destek vermesini istedi ve sağ parlamenterlerin de alkışını alması buna örnektir. (Gülmez, 2003)

3.1.3 Devlet Anlayışındaki Değişmeler

Sosyal politikanın oluşmasında rol oynayan etkenlerden söz ederken endüstrileşmenin ortaya çıkardığı sosyal sorunlardan, ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin geniş halk kitleleri üzerinde yol açtığı yıkımdan söz etmiştik. Diğer yandan, kapitalizmin düşünsel temelini oluşturan 'liberalizm' in savunduğu bireysel özgürlükler ve her türlü devlet müdahalesini reddeden anlayışı, kapitalizmin vaat ettiklerinden farklı bir durumu ortaya çıkarmıştır.

Devletin bu dönemde, iç ve dış güvenliği sağlayan bir 'jandarma' görevini üstlenmesi ve bireylerin özgürlüğüne karışmayan 'seyirci devlet' rolünü üstlenmesi ortaya çıkan iktisadi eşitsizlikleri daha da arttırmıştır. (Koray, 2000)

Uluslararası sosyal politikaları taşıyan kuruluşlarda devletler, çeşitli nedenlerle yer almak istemişler ve doğal olarak da sürdürülen çalışmalara doğrudan katılarak, zamanla bu örgütlerin bir parçası haline gelmişlerdir. Devletlerin bu yönde bir irade ortaya koymalarının temelinde ülkeden, ülkeye değişebilen daha farklı nedenler de bulunur. (Altan, 2005)

Ayrıca, bir devletin kendi olanakları ile üstesinden gelemeyeceği, pahalı ve ileri teknoloji gerektiren deneyler, ölçümler, araştırmalar uluslararası kuruluşlar tarafından tüm ülkelerin katkı ve katılımları ile daha kolay gerçekleştirilebilir.

Uluslararası sosyal politikaları taşıyan kuruluşlara çeşitli ülkelerde yönetimlerin iyi olmak istemelerinde bu nedenlerinde payı olmaktadır. Örneğin; nükleer santrallerde sürdürülen hangi işlerde hangi iş gücü sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınacağı, iş sürelerinin hangi sürelerde en çok hangi uzunlukta tutulması gerekeceği gibi

soruların yanıtlarının verilebilmesinde uluslararası kuruluşlar tarafından sürdürülen çalışmaların ulusal sosyal politikalar yönünden ne denli önemli olacağı açıktır. (Altan, 2005) Bunun yanında uluslararası alanda meydana gelen gelişmelerde önemli rol oynamaktadır.

3.1.4 Uluslararası Alanda Yaşanan Gelişmeler

Uluslararası sosyal politikaların, uluslararası ilkelere ve kurallara dayandırılması yönündeki ilk girişimler bireysel niteliktedir. İngiltere'nin önce gelen fabrika sahiplerinden Robert OWEN, 1818 yılında Aix La Chapell de İngiltere, Fransa ve Almanya arasında yapılan kutsal ittifak kongresine başvurarak, benimsediği ilkelerin ve kendi fabrikasında uyguladığı kuralların üç ülke tarafından kabul edilerek yürürlüğe konulmasını önermiştir. Önerisi üç ülke tarafından da uygun bulunmayarak reddedilmiş ve girişiminden olumlu bir sonuç alınamamıştır. (Altan, 2005)

Bir başka bireysel girişim ise 1838 yılında Fransa'da yine bir fabrika sahibi olan Daniel LE GRAND tarafından yapılmıştır. Daniel; Almanya, Rusya, İngiltere ve Fransa hükümetlerine başvurarak, yürürlüğe konulacak ortak çalışma normlarını belirlemek üzere bir kurumun oluşturulması önerisini getirmiştir.

Öneri ayrıca çocuk işgücü kullanımının sınıflandırılmasını, çalışanlara haftada bir gün tatil hakkı tanınması gibi bazı düzenlemelere gidilmesini de içeriyordu. Ne var ki, bu öneriler de dört ülke tarafından kabul edilmemiştir. Bu bireysel girişimleri, devletler tarafından başlatılan resmi çalışmalar izler. Çünkü 19.yüzyılın ikinci yarısında, işçi kesiminin koruması gereği sanayileşen başka ülkelerde de artık duyulmaya başlamıştı.

Böylece, bazı çalışma normlarının uluslararası düzeyde oluşturulup, uygulamaya konulması doğrultusunda bir düşünce birliğine yaklaşıyordu.

Sosyal politika alanında uluslararası ilk kongre 1890'da Berlin'de toplanmıştır. Burada alınan karar, bütün ülkelerin uyacakları çalışma yasası hazırlanması yönündeydi; ancak bu girişim sonuçsuz kalmıştır. (Altan, 2005)

Bu alandaki en önemli gelişme, 1. Dünya Savaşı sonunda imzalanan Versay Barış Antlaşması (1919) ile kurulan Milletler Cemiyeti ve bu kuruluş içerisinde yer alan

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (International Labor Organization / ILO) kurulmasıdır.

Versay Barış Antlaşması'nda yer alan, emeğin bir mal sayılmaması, örgütlenme hakkının tanınması, on dört yaşından küçüklerin sanayide çalıştırılmaması, ücretin makul olması, eşit işe eşit ücret verilmesi, hafta tatilinin sağlanması, haftalık çalışma süresinin 48 saati aşmaması, sigorta güvencesinin sağlanması gibi uygulamalar ILO'nun örgüt felsefesini oluşturmaktadır. (Altan, 2005)

3.2 Avrupa Birliği Anayasası ve Sosyal Politikası

Avrupa Birliği Anayasası Haziran 2004'te Brüksel Zirvesi'nde kabul edilmiştir. Üzerinde uzlaşılan Avrupa Anayasası, 29 Ekim 2004 tarihinde Roma da 25 üye devlet ve 3 aday ülke tarafından imzalanmış ve 16 Aralık 2004 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır.

Avrupa Birliği Anayasası, Avrupa Birliği üye ülkelerinin siyasi bir birlik kurma yolunda attıkları en önemli adımı temsil etmektedir. Haziran 2004 Brüksel zirvesinde Avrupa Birliği liderleri tarafından kabul edilen Avrupa Birliği Anayasası, sosyal politika açısından önem taşıyan bir diğer belgedir. Anayasa, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin (İHAS) Avrupa Birliği hukukunun genel ilkelerini oluşturacağını belirtmektedir. Anayasa'nın sosyal politika açısından en önemli yönlerinden biri; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın, Anayasanın ikinci bölümüne olduğu gibi aktarılmış olmasıdır. Böylece Aralık 2000 Nice zirvesinde kabul edilen Temel Haklar Şartı'nın hukuksal statüsüne ilişkin tartışma sona ermiştir.

Anayasa'nın bir parçası olan Temel Haklar Şartı, klasik hak ve özgürlükler yanında örgütlenme, grev, toplu sözleşme, yönetime katılma ve iş güvencesi gibi sosyal haklara da ayrıntılı bir biçimde yer vermekte ve Avrupa Topluluğu Antlaşmaları, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Topluluk ve Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Sosyal Bildirgeler, Avrupa Topluluğu Adalet Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihat hukukundan kaynaklanan temel sosyal hakları topluca teyit etmektedir.

Avrupa Topluluğu Antlaşmasının sosyal politikaya ilişkin en önemli maddeleri Anayasa ile de esas olarak korunan 136 ve 137. maddelerdir. 136. madde sosyal politikaya ilişkin ilke ve hedefleri belirlerken, 137. madde topluluk organlarının bu

hedeflere ulaşmak için yetkilerini ve karar alma yöntemlerini saptamaktadır. Topluluk organları, ücretler, örgütlenme özgürlüğü, grev ve lokavt konuları dışında diğer sosyal politika alanlarında bağlayıcı karar alabilecektir. (Çelik, 2000)

137/4'e göre, bu madde uyarınca kabul edilen düzenlemeler, üye ülkelerin bu madde ile uyumlu mevcut daha sıkı koruyucu önlemleri sürdürmesini ya da yenilerini almasını engellemeyecektir. Bir diğer deyişle, madde ile öngörülen düzenlemeler asgari olup daha koruyucu düzenlemelerin aşağıya çekilmesini gerektirmemektedir. (Çelik, 2000)

137/5'e göre bu maddenin düzenlemeleri ücretler, örgütlenme, grev hakkı için geçerli olmayacaktır. Buradan hareketle Avrupa Birliği üyeliğinin kolektif sosyal/sendikal haklar konusunda bir kazanım sağlamayacağı iddiası ileri sürülmektedir.

Oysa bu kural sadece Topluluk organlarına bağlayıcı karar alma konusunda sınırlama getirmekte olup genel olarak örgütlenme ve grev hakkının Topluluk hukuku dışında olduğu anlamına gelmemektedir. Bu kural bir istisna niteliği taşımaktadır ve dar yorumlanması gerekir. Avrupa Birliği'nin örgütlenme özgürlüğü ve grev hakkı konusunda düzenleme yetkisinin olmaması, Avrupa Birliği ülkelerinin grev hakkını çiğneyebileceği anlamını taşımamaktadır.

Çünkü örgütlenme ve grev hakkı ön koşul niteliğindeki siyasi ölçütlerinin bir parçasıdır. AB hukuku açısından ihlali ve tanınmaması söz konusu değildir. (Çelik, 2000)

3.3 Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Gelişimi

Avrupa Sosyal politikası Avrupa Birliği arasında farklar olarak görülse bile aslında birbirinden ayrılmaz bir parçanın bütünüdür ve sosyal politikanın içerdiği organlar ve düzeyler Avrupa Sosyal Politikasının tarihsel köklerini ifade eder.

Avrupa Sosyal Politikası ve Avrupa Birliği her ne kadar birbirlerinden etkilenseler bile Avrupa Birliği sosyal politikası devamlılığı ve gelişmişliği Avrupa Sosyal Politikasına nazaran daha yavaş ilerleme kaydetmiştir. Buradaki temel amaç, ekonomik birleşmenin az sayıda ve sınırlı kurallar olarak adlandırılan Avrupa Birliği sosyal politikası çok yavaş ilerlerken adalet birimi de sosyal politika çalışma organları şundaki seviyesine erişmiştir. Tarihin geçmişine bakarsak özellikle

Avrupa’da birleşmeden kaynaklanan kaygı ve endişeler her zaman gündemde olmuştur.

Bu birleşmenin ilk zamanlarında çok sınırlı sayıda ve ağır bir şekilde ilerleyen sosyal politikaya ilişkin yapılandırmalar 1970’li yıllardan sonra ilerleme kaydetmiş ve Maastricht Anlaşması (1992) ile belirgin olmuştur.

Avrupa Topluluklarının temeli olan Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu (AET) başlatan özgür yaklaşım olan Roma Anlaşması (1957) ekonomide birleşmeyi sağlamıştır. Ortak hedef güçlü bir ekonomi ve bunun sonucunda sağlanan sosyal birleşme düşüncesi üzerine kurulmuştur. (Çelik, 2014)

3.4 Avrupa Birliği Antlaşmalarında Sosyal Politika

3.4.1 Avrupa Kömür Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Sosyal Politika

1951 yılında oluşturulan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu tamamen ekonomik amaçlı olup ekonomik birlikteliği ifade eder. Bu antlaşmada sosyal hükümler kömür-çelik sanayi ile sınırlı kalarak burada çalışan işçilerin yaşama ve çalışma koşullarını iyileştirmeyi, istihdam olanaklarını, iş güvenliğini, uygun ücret ödenmesi ve sosyal güvenlik haklarını düzenler. (Çelik, 2014)

Daha sonra 1957 yılında Roma Antlaşmasının imzalanmasıyla, bu ekonomik birliktelikle beraber sosyal konuların çözümlenmesi gerektiği de anlaşılmıştır ve Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuştur. Ancak bu dönemde sosyal politika ekonomik politikanın yanında daha silik görünür. Daha sonra Avrupa iç pazarının oluşturulması emeğin ve hizmetlerin serbest bırakılması bütünleşmeyi hızlandırır. Böylece “Aktif Sosyal Politikalar Dönemi ” başlar.

Ekonomik bütünleşmenin desteklenmesi yolunda sosyal politikalar uygulanmaya başlar. (Uslu, 2000) Roma Antlaşması sosyal dayanışma ve sosyal uyum konusunun altını çizer. Daha sonra yine bu yönde 1960 yılında oluşturulan Avrupa Sosyal Fonu ile Sosyal Uyum çalışmaları devam eder.

Roma Antlaşmasının sosyal politikaya ilişkin hükümleri şöyledir: (Karluk, 1996)

- Sosyal güvenlik haklarının transfer edilebilir olması hükmünü de kapsamak üzere işçilerin serbest dolaşımının sağlanması (48, 49 ve 51 nci maddeler)

- Genç işçilerin değişiminin teşvik edilmesi (50nci Madde)
- Serbest yerleşme hakkına ait 52 ile 58 nci Maddeler
- Sosyal konularda üye ülkeler arasında yakın işbirliğinin sağlanması (117 ve 118 nci maddeler)
- Kadın ve erkek arasında eşit işe ücret ilkesinin uygulanması (119 ncu Madde)
- Ücretli izin sistemiyle ilgili 120 nci Madde
- Göçmen işçilerin sosyal güvenlik haklarıyla ilgili 121 nci Madde
- İşçilerin istihdamını ve coğrafi ve profesyonel mobilitelerini sağlamak üzere Avrupa Sosyal Fonu'nun kurulması (123-127 nci Madde)
- Mesleki eğitimde ortak bir politika oluşturulması için genel ilkeler belirlenmesi (128 nci Madde)

3.4.2 2.4.2 Avrupa Tek Senedi ve Topluluk Temel Sosyal Haklar Şartı

1970 yıllarında yaşanan petrol krizleri ekonomik politikaları öne çıkarır. 1974 yılında ise, Avrupa Konseyi'nin Sosyal Eylem Programını uygulamasıyla çalışma ve yaşama koşullarının iyileştirilmesi amaçlanır. 1980'li yılların başında ekonomik politikalar devam eder. Sosyal politika yeterince gelişmez. Bu yıllarda da işsizlik, gelir dağılımı, adaletsizlik vb. konular gündemdedir.

Sosyal politika çalışmaları 1980'li yılların ortalarında nitelikli oy çoğunluğu ile karar alınmasıyla hız kazanır. 1986 yılında Avrupa Tek Senedi ile sosyal taraflar arasında sosyal diyalog güçlenir. Bu senetle Ortak Pazarın adı İç Pazar olarak değişir, gümrük duvarlarını kaldırmakla kalmayıp üye ülkeler arasındaki tüm engelleri kaldırır, tek bir Pazar oluşturur. Ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi destekleyen politikalara, sosyal sorunlara daha fazla eğilir.

Tek pazarın tamamlanması sırasında bu süre içinde Komisyon topluluğun sosyal boyutu üzerinde durulmasını vurgulayarak 1989 yılında Topluluk Temel Sosyal Haklar Şartı'nı üye devletlerin onayına sunar. 1989 yılında Sosyal Şart olarak bilinen İşçilerin Temel Sosyal Haklarına İlişkin Topluluk Şartı ile sosyal adalet ve kişilerin

sosyal haklarının sağlanması ifade edilir. (Şenel, 2005) İşçilerin Temel Sosyal Hakları Toplu Şartı 12 sosyal hakka yer verir: (Çelik, 2014)

- **Serbest Dolaşım Hakkı:** bu madde ile işçilerin serbest dolaşımı sırasında meslekleri ve işleri ile ilgili eşit işleme tabi tutulmaları ve mesleki eğitim, sosyal güvenlik ve yerleşim haklarına erişim güvence altına alınması öngörülmektedir.
- **İstihdam ve Ücret Hakkı:** Bu madde ile istihdam edilenlerin yasa ya da toplu iş sözleşmeleri ile adil bir ücrete kavuşmaları öngörülür.
- **Yaşama ve Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Hakkı:** Topluluk içinde çalışma ve yaşama koşullarının aşağıya doğru bastırılmasından kaçınmak için iş sözleşmelerinin biçimi, çalışma saatlerinin düzenlenmesi konularına ortak çözümler üretilmelidir. Toplu işten çıkarmalar ve iflaslarla ilgili prosedür de dikkate alınmalıdır.
- **Sosyal Korunma Hakkı:** Her topluluk yurttaşı, sosyal güvenlik ve asgari ücreti de içeren uygun bir biçimde korunma hakkına sahiptir.
- **Örgütlenme Özgürlüğü ve Toplu Pazarlık Hakkı:** işçiler ve işverenler özgür biçimde seçecekleri meslek örgütlerine ve sendikalara üye olma hakkına sahiptir. Bu hak bir sendikaya üye olup olmama hakkını ve grev hakkını da içerir. Taraflar arasında arabulucu ve uzlaştırıcı mekanizmaların kurulması ve eğer arzulanıyorsa Avrupa düzeyinde sözleşmelerin yapılması özendirilmelidir.
- **Mesleki Eğitim Hakkı:** Her işçi iş yaşamı boyunca mesleki eğitimini sürdürme hakkına sahiptir. Kamu ve özel kurumlar sürekli ve kalıcı eğitim projeleri oluşturmalı ve mesleki eğitim için izin sağlamalıdır.
- **Erkek ve Kadınlara eşit İşlem Yapılması Hakkı:** Eş değerdeki iş için eşit ücret hakkı. Meslek, sosyal koruma, eğitim, mesleki eğitim ve kariyer fırsatlarına erişimde eşitlik esas alınmıştır.
- **Bilgilendirilme, Danışılma ve Yönetime Katılma Hakkı:** Üye ülkeler yürürlükteki yasal düzenlemeleri, sözleşmesel anlaşmaları ve uygulamaları

dikkate alan bir şekilde ve onların yanında uygun yöntemler geliştirmelidir.

- **İş Sağlığı ve İş Güvenliği Hakkı:** Her işçi işyerinde yeterli ölçüde iş sağlığı ve iş güvenliği önlemleri ile korunma hakkına sahiptir.
- **Çocukların ve Gençlerin Korunması Hakkı:** En az çalışma yaşı 16 olarak belirlenmelidir. Bu yaştan üstünde olan (çalışan) gençler adil bir ücret almalıdır ve her iki yıl süreyle çalışma saatleri içinde mesleki eğitim olanağı sağlanmalıdır.
- **Yaşlıların Hakları:** Yaşlılar düzgün bir yaşam sürdürecektir bir gelir garantisine sahip olmalıdır.
- **Engellilerin Hakları:** Engelli kişilerin iş yaşamına entegrasyonunu sağlamak için eğitim, iyileştirme, uygun ulaşım, barınma ve erişim tedbirleri alınmalıdır.

3.4.3 1974 Sosyal Eylem Planı

1970'li yılların başında meydana gelen ekonomik ve sosyal olayların kötü gitmesi durumunda, yaşanan olayların sonucunda ve ortak pazarın istihdamında ve bu olayların sosyal açıdan gerilemeye yol açtığı, çalışan sınıfın yaptığı eylemler ve sanayinin gerilemesi ile beraber farklı bir sosyal politika anlayışını gerekli kılmıştır. Geride kalan 1974 Sosyal Eylem Planı'nın 1972 yılında Topluluk Paris Zirvesi yapılmıştır.

Bu zirvenin sonucuna göre ekonomi alanında beraberlik oluşturma sürecinde, sosyal politikaların ekonomi politikasına göre ortak olarak bağımsızlık ifade eden, bir Avrupa Sosyal Politikası oluşturulması hedeflenmiştir.

Kurulan bu konseyin sonuçlarına göre, işyerlerinde yaşanan olumsuzluk içeren durumlar, sağlık ve güvenlik problemleri, en az ücretle çalışan işçiler, sözleşmeli personel istihdamı, kadın-erkek eşitliği, toplu işten çıkarma gibi maddeler yer almıştır.

Sosyal Eylem Planının Avrupa sosyal politikasını değerlendirmeye alırsak, yapılan planlarla birlik sağlanmıştır, fakat maddelerin gereği yerine getirilmemiştir. Bunun

sebebi ise, sosyal politikanın her kademesine karşı çıkan ve reddeden Britanya Hükümeti'nin bu politikaya olan yaklaşımıdır. (Saka 2010)

3.4.4 Avrupa Tek Senedi

1980 yılında Topluluklarda ekonomik problemlerin çoğalması ve bunların giderilmesinden sonra, Haziran 1984 Avrupa Topluluğu Konseyi üye olan ülkelerin devletin ve hükümetin başında bulunan başkanlarının belirlediği temsilcilerden meydana gelen bir komite kurmaya karar vermişlerdir. Komitenin belirlemiş olduğu ilk karar siyasi beraberliğin daha işlevsel olmasına ve alınan bu karar Aralık 1984 yılında Dublin Zirvesi'ne gönderilmiştir. (Karluk, 2014)

Tek Senet ile devam eden bu süreçte birçok değişiklikler yapılmıştır. Ortak pazarın adı İç Pazar olarak değişmiş, gümrük alanındaki bütün sınırlar kaldırılmış ve üye olan bütün ülkelerin engellerin kaldırılması sonucunda adı Tek Pazar olarak değiştirilmiştir. (Özcüre, 2014)

Tek Senedin 18.maddesi ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun 100. Maddesi ulusal mevzuatların yakınlaştırılması Avrupa Toplulukları'nın yetkilerini arttırmıştır. Konsey'in Komisyon'un önerisi üzerine, AP işbirliği ile ve Ekonomik ve Sosyal Komite'nin görüşleri de alınıp, üye olan devletlerde yasa, yönetmelik ve idari bir işleme konu olan ve Tek Pazar'ın kuruluşunu ve işleyişini amaçlayan hükümlerin yakınlaştırılması ile ilgili önlemler konusunda nitelikli çoğunlukla karar alınması öngörülmüştür. (Tokal, 2015)

3.4.5 Çalışanların Temel Sosyal Haklarına İlişkin Topluluk Şartı ve Eylem Planı

Uluslararası İnsan Hakları hükümlerinde sosyal şartlar önemli bir yer oluşturmuştur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin insan hakları alanındaki en büyük başarısıdır, sosyal ve ekonomik alanında ilerleme kaydetme amaçlanmıştır.

1990'ların ortasında Avrupa Sosyal Şartı geniş çapta Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin arkasında kalmıştır. Buna sebep olan etkenler son bölümde yer alan Bağımsız Uzmanlar Komitesi'ne bağlı olarak varlığını sürdürmüştür. Bu durum siyasal ve yargısal alanda belirsizlik yaratmıştır.

Avrupa Sosyal Şartı'nın İnsan Hakları Evrensel Bildirgelerinden ayıran ve farklı kılan özellikleri bulunmaktadır. Açıklamak gerekirse, bu içeriğe giren kişiler taraf olan devletlerin kişileriyle sınırlı kalmaktaydı.

Bu şartlar kabul edildiği takdirde her devlete sınırları çizilen şartlar dahilinde bir seçme hakkı tanınmış olmasına karşın bu şartlar 90'lı yıllarda değişmiştir. (Schutter, 2010)

Temel Haklar Şartı, Aralık 2000'de Avrupa Birliği üye devlet başkanları vasıtasıyla ilan edilmiştir. Devamındaki süreçte yoğun tepkilere neden olmuştur. Bir yandan Avrupa Birliği'nde İnsan Hakları korunması açısından Sosyal Şartın önemini savunanlar diğer yandan ise, bağlayıcı olmamasını savunanlar eleştirilerde bulunuyorlardı. Yapılan bu tartışmalar, insan haklarının korunmasındaki açıkların AİHS' ye taraf olarak ya da antlaşmalara resmi bir Haklar Bildirisi eklenmesi gerektiği idi. Lizbon Antlaşması'nın eki olarak kabul edilen Temel Haklar Şartı, medeni ve politik haklarla sınırlandırılmamış, ekonomik ve toplumsal hakları da kapsamaktadır. Bu haklar altı başlıktan oluşmaktadır. I. Başlık, insan onuru ve bu başlık altında yaşama hakkı, kişilik hakkı, işkence ve kötü muameleye karşı korunma hakkı vardır. II. Başlık, özel hayata ve aile hayatına saygı, kişisel verilerin korunması, evlenme ve aile kurma hakkı, düşünce, inanç ve din özgürlüğü, toplantı ve dernek kurma özgürlüğü, sanat ve bilim özgürlüğü, eğitim hakkı, çalışma hakkı, işletme kurma hakkı, mülkiyet hakkı, sığınma hakkı, sınır dışı edilme, uzaklaştırma ve suçluların iadesinde korunma hakkı, evlenme ve aile kurma hakkının, gay ve lezbiyen çiftleri de içerecek şekilde yazıldığı, ayrıca vicdani ret hakkının tanındığı görülmektedir. III. Başlık, hukuk önünde eşitlik, ayrımcılık yasağı, kültürel, dinsel ve dilsel farklılıklara saygı, kadın-erkek eşitliği, yaşlıların hakkı, engelli haklarıdır. IV. Başlık, bilgi edinme hakkı ve teşebbüslerde çalışanlara danışılması, müzakere ve toplu görüşme hakkı, çalışma şartlarının adaletli ve hakça olması, çocukların çalışma yasağı ile genç işçilerin korunması, iş ve aile hayatı hakkı, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hakkı, sağlığın korunmasıdır. V. Başlık, adalet kavramıdır. VI. Başlık ise, etkili başvuru hakkı, masumiyet karinesi ve savunma hakkı, suç ve cezada eşitlik ve orantılık, aynı suçtan iki kez yargılanmama, hakkın kötüye kullanılmamasıdır. (Ata, 2013)

3.4.6 Maastricht Zirvesi, Sonuçları ve Kopenhag Kriterleri

10 Aralık 1991 tarihinde imzalanmış ve 1 Ocak 1993'de yürürlüğe girmiştir. Kriterlerin amacı, parasal ve ekonomik politikaları ve değişiklikleri ayrıntılarıyla düzenlenmiştir. (Kaygısız & Özyücel 2001)

Maastricht Kriterlerinin ekonomi alanındaki maddeler şunlardır:

- En yüksek performans ve en düşük performans gösteren üç ülkenin yıllık enflasyon ortalamaları ve bu oranların arasındaki farkın 1,5 puanı aşmaması gerektiğidir.
- GSYİH oranı % 60'ı geçmemelidir.
- Üye olan ülkelerin bütçe açıkları %3'den fazla olmamalıdır.
- En yüksek performans gösteren üye devletlerden üç ülkenin faiz oranı 2 puandan fazla olmamalıdır ve uzun vadeli faiz oranı 1 yıllık dönem itibarıyla olmalıdır.
- Üye olanın ülkenin ülke parası son iki yıl içinde değerini düşürmemiş olması gerekmektedir.

Maastricht Anlaşması üye olan ülkelerin yeni bir işbirliği açısından başlangıcı olmuştur. Örnek verirsek, savunma, adalet ve içişleri konularıdır.

Toplulukların ilerleme yolu zirve toplantısında alınan kararlar doğrultusunda olmuştur. Lizbon'da yapılan 26-27 Haziran 1992 tarihli toplantıda Avrupa Topluluğu'na üye olmak isteyen ülkelerin katılma müzakerelerinde katılma süreci hızlanmıştır. Bu sürece dahil olan üye ülkeler EFTA ülkeleridir.

Bunun dışında Finlandiya, Avusturya, İsveç ve Norveç ile görüşmeler bitmemiş İsveç, Finlandiya, Avusturya referandumundan pozitif sonuç alınmış ve bu ülkeler Avrupa Birliği'ne dahil olmuştur.

Bu müzakerelerin sonucunda Avrupa Birliği üye olan ülkeler geleceklerine daha iyi bir vizyon ve daha doğru bir çizgi çekebileceklerdir. Paris Şartı'nda dünya çapında kabul görmüş kurallar dahilinde insan haklarına daha saygılı ve demokrat bir Pazar ekonomisine sahip olması için bilinçli bir şekilde düzenlenmiştir.

Kendi aralarında birlik ve beraberliğin daha iyi bir şekilde bütünleşmelerini sağlamak için Merkezi Avrupa Serbest Ticaret Antlaşmasını imzalamışlardır.

Maastricht Zirvesini Türkiye açısından değerlendirirsek, Avrupa Birliği'ne üye olarak girme şansımızın giderek zorlaştığı ve ekonomik olarak daha da güçleştiği gerekçesidir.

Yeni yeni üyelerin katılmasıyla bu durum daha da farklı bir hal alacaktır. 200 maddesi, 17 ek protokol ve 33 ekiyle Roma Anlaşması'nda gerçekleştirilen Maastricht Anlaşması meydana gelen en önemli ve en karmaşık maddeleri içerir.

Bu anlaşmanın bir mutabakat olduğu ve 1,5 yıldan fazla süren görüşmeler neticesinde yaşanan siyasi ve ekonomi konusundaki tartışmalara bir açıklık getirmiştir. Maastricht Anlaşmasının resmiyetteki ismi Avrupa Birliği Anlaşmasıdır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ismini Avrupa Topluluğu'na Avrupa Birliği temeli üstüne kurulmuştur. Bu Anlaşmanın ilerideki hedeflerinden en önemlisi bu yapılanmanın üye olan devletlerin gelenek-görenek, kültürü ve Avrupa Topluluğu'nun demokratik kişiliğini, insan hak ve hürriyetini güçlendirmek üzere politik ve tarihi bir açıdan değeri vardır.

1 Ocak 1993 yılında Maastricht Anlaşması yürürlüğe girmesiyle beraber Danimarka'da halk oylamasında veto edilmiş, Fransa'da yaşanan problemlerin ardından az bir farkla onaylanmış, İngiltere'de kabulün için birtakım taleplerin istenilmesi üzerine Anlaşmaya olan itimat azalmış ve kabul süresi uzamıştır.

Anlaşmanın kanunları yürürlüğe girmeyince, İngiltere dönem başkanlığında Edinburgh'da yapılan zirve toplantısında karşılıklı anlaşma sağlanmıştır. Topluluk harcamalarının karşılanması konusunda da anlaşmaya varılmıştır.

İkinci halk oylamasıyla Danimarka'da korkular giderilip bunun yanı sıra birtakım imtiyazlar verilmiştir. Bununla birlikte parasal birliğin bu politikanın dışında bırakılarak diğer kademelerinde hem fikir olunsa bile Avrupa Parası uygulamasını veto etmiştir.

199 yılında imzalanan Avrupa Antlaşması olan Maastricht Antlaşması sosyal politikaya süreklilik görevi yükler ve “ Avrupa Sosyal Alanı ” kavramı getirir. Bireyin üretici ve tüketici olarak gelişmesi, çalışma hayatının düzenlenmesi, iyileştirilmesi daha modern hale getirilmesi, kişilerin geliştirilmesi, teknoloji, çevre, sanayi ve bölgesel politikaların yoğunlaşması sosyal politika alanını genişletir.

Böylece “ Dinamik Sosyal Politika Dönemi ” başlar ve sosyal politika hedefleri daha da derinleşir. Ancak İngiltere'nin olumsuz yaklaşması sebebiyle Maastricht Antlaşması beklendiği gibi olmamış, Avrupa Sosyal Birliğini gerçekleştirememiş ve Roma Antlaşmasındaki sosyal politikaya yönelik hükümler değiştirilmediğinden bu antlaşma ‘gözü kapalı antlaşma’ olarak nitelenir.

İngiltere'nin tutumu sebebiyle imzalanan sosyal politikaya ilişkin protokolle diğer 11 ülke bu Antlaşmasının İngiltere için geçerli olmayacağını belirterek Sosyal Politika Antlaşmasını (SPA) imzalar. Böylece ortaya çıkan ikili yapı 1997’de İngiliz İşçi Partisinin iktidara gelmesiyle ve Sosyal Politika Antlaşması hükümlerini içeren Amsterdam Antlaşmasını İngiltere'nin de imzalamasıyla sona erer. Antlaşma 1989 yılındaki Topluluk Sosyal Şartının, Topluluk hukukuna eklenmesi amacıyla imzalanır ve sosyal tarafların (ETUC, UNICE, CEEP) sosyal taleplerini içeren 1989 yılındaki tüm bildirimleri düzenler.

Antlaşma yedi maddeden oluşarak birliğin ve üye devletlerin istihdam, çalışma ve yaşama koşulları, sosyal korunmanın sağlanması, sosyal diyalogun geliştirilmesi, işgücü potansiyellerinin geliştirilmesiyle yüksek istihdamı sağlama ve sosyal dışlanmayla mücadeleden yükümlü oldukları belirlenir. Sosyal Politika Antlaşması hükümlerinin Amsterdam Antlaşması ve Topluluk kurucu antlaşmasının metnine eklenmesiyle yürürlükten kalkar. (Çelik, 2014)

3.4.7 Maastricht Zirvesi ile Getirilen Düzenlemeler

Maastricht Zirvesi ile getirilen düzenlemeler konusunda detaylı olarak şu bilgiler aktarılacaktır. (Karluk, 2014)

Maastricht Zirvesi ile getirilen düzenlemeler Roma Anlaşması'nın Avrupa Ekonomik Topluluğu ile birlikte belirlenmiş olan dört ana maddeden oluşmaktadır. Bunlar;

- Tek bir Pazar alanı,
- Ortak Politikanın rekabet alanında olması,
- Ortak Bölgesel alanları ve yapısal işlev gören politikalar,
- Ulusal politika koordinasyonu sağlanması ve bütçe politikalarına dahil edilmesidir.

Bu sıraladığımız maddeler Avrupa Topluluğu'nun para birliğini desteklemesi durumunda ekonomik birlik ve beraberliğin sağlanacağını anlamış ve tek para birimini Maastricht Anlaşması ile bunu kararlaştırmışlardır.

A- Ekonomik ve Parasal Birlik

Tek Pazar ile Avrupa Para Sistemini ele alan Topluluk hedefini gerçekleştirmiş, Ekonomik ve Parasal birliğin ulusal alanda ekonomilerin birleştirici kuralı ile hüküm verilmiştir. Fakat, hem parasal birliğin hem de ekonomik birliğin hedef ve vizyonları birbirlerinden farklıdır. Gerçek yönü ile Ekonominin Birliği'nin ana prensibi;

- Tek ve ortak bir Pazar meydana getirip bu alanda mal ve hizmetin, sermayenin rahat ve serbestçe girip çıkabilmesi.
- Piyasa sistemini bütün alanlarda geçerli olmasına sağlamak.
- Strüktürel ve bölgesel gelişmişliği meydana getirecek müşterek bir politika izlemek.
- Parasal birliğin sağlanması için bazı şartların olması gereklidir.
- Topluluğa dahil olan tüm ülkelerin para birimlerinin çevrilgenliği olması.
- Mali piyasaların uyum ve bütünleşmesi sermaye ile bankacılığın serbest hareketleri.
- Sabit bir kur ve para değerindeki pay dengesizliklerinin ortadan kaldırılmasıdır.

Burada önemli ve üstünde durulması gereken asıl konu, Avrupa Topluluğu'na üye olan ülkelerin fiyat alanında belirlediği çizgiyi kararlı kılmak ve ekonomisini birbirlerine birleştirmektir.

B. Uyum Fonu

Topluluğun gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmak için aradaki farkın kapatılması ve kamu giderlerinin kontrol altına alınması için parasal yardım yapılması gerekmektedir.

Bu sebeple Maastricht Anlaşması doğrultusunda üye devletin az gelişmiş ülke seviyesinden çok gelişmiş üye seviyesi uyum fonu ile mümkündür. 30 Mart 1993 tarihinde Maastricht Anlaşmasıyla başlayan bu tüzük uyum fonunun başlamasıyla ilişkilendirilmiştir.

Bu tüzüğün içeriği, ekonomik uyumla ekonomik araçların oluşturulmasıdır. Uyum fonu, kamu sektörü ve özel sektör alanında farklılık gözetmeksizin her plan ve projeye yardım sağlayacaktır. Bu projeleri sıralandırsak,

A Çevre Projeleri: Uyum Fonu'nun çevre projeleri kapsamında; çevre koruması ve çevrenin düzenlenmesi, insan sağlığını tehdit edecek olumsuz davranışların en aza indirilmesi ve yer altı kaynaklarının daha düzgün ve faydalı bir biçimde kullanılmasıdır.

B Ulaşım ve Alt Yapı Projeleri: Üye olan ülkelerin ulaştırma ve alt yapı yatırımlarına ekonomik olarak parasal yardım sağlamaktır. Konsey bu projelere yedi yıllık bir dönem için toplamda 15.150 milyar ECU'lük bir mali destek sağlamıştır. Üye ülkelerden İspanya bu marjdan en büyük payı almıştır.

Toplamda 8 milyar ECU fon için ayrılan paradan % 55'ini kullanmış, ve bu paradan 2 milyar ECU'sü çevre yatırımlar, 2.4 milyar ECU'sü ulaştırma ve alt yapı yatırımları olarak sıralanmıştır.

İkinci sırayı Yunanistan alır ve Yunanistan için ayrılan uyum fonu 1.4 milyar ECU'dur. Bunun 601 milyon ECU'lük payını ulaştırma ve alt yapı, % 59'luk paya denk gelen 837 milyon ECU'sü ise çevre düzenleme alanında kullanılmıştır. Son sırada Portekiz'dir. Portekiz ayrılan fondan 622 milyon ECU çevre faaliyetleri, 823 milyon ECU ise ulaştırma ve alt yapıdır.

C. Siyasi Birlik

Finansal ve parasal birliğin yanı sıra Maastricht Zirvesi siyasal alanda ilerleme yaşamıştır. Bu ilerleme Avrupa vatandaşlığının ortak savunma politikasını oluşturmuştur. Kararların oybirliğiyle alınmasına ve bazı konularda çoğunluğun bildirimleri ve görüşleri incelenecektir.

Topluluğa üye olan ülkelere Almanya, Fransa, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda her ne kadar yüksek seviyede birlik ve bütünlüğü destekliyorsa diğer bir taraftan da medeniyet alanında farklı görüşlere sahiptirler. Fakat Danimarka ve İngiltere bu tutumu kabul etmemiş ve anlaşma sağlayamamışlardır.

Bu doğrultudaki siyasi birliğin amacını açıklamak gerekirse, yapılan işbirliğin daha çabuk ve daha etkili olmasıdır. Bu konuyu ele alan birlik ise, “Ortak Dış Politika ve Savunma Politikası”dır.

Topluluğun Yeni İşbirliği Alanları: Sosyal politika, çevre, ar-ge, alanlarında alınan çoğunluk kararlarının yanı sıra sağlık, kültür, endüstri, enerji, haberleşme ve tüketicinin korunması gibi alanlarda yatırım yapılması amaçlanmıştır.

D. Sosyal Politika

AB üye ülkeler, ortak bir sosyal mevzuat konusunda fikir birliği kurmuşlar fakat İngiltere bunun dışında kalmıştır. İngiltere’nin bu olayın dışında kalmasının sebebi ise sosyal şartların birbirine yakın olmasıdır.

Siyasi birlikte olduğu gibi, oylar çoğunluğun kararına göre fakat bazı durumlarda oybirliği ile verilmesine kararlaştırılmış İngiltere bu duruma karşı çıkmıştır.

Bu durumun üzerine, üye olan diğer devletler bazı konularda nitelikli çoğunluk için bir protokol kurmuşlardır. Bu protokol konularına göre, kadın-erkek eşitliğinin iş alanındaki durumu, sağlık, bilgilendirme ve işçilerin katılımıdır.

E. Bölgeler Komitesi

Uzlaşmaya varılan ülkelerde yöresel ve bölgesel alanların siyasi ve idari güçlerinden oluşan mümessiller oralarında “Bölgeler Komitesi” adı altında bir komite kurmuşlardır.

Diğer ülkeler ise, bu durumdan sonra sosyal politikada belirtildiği üzere kadın-erkek eşitliği, sağlık, bilgilendirme ve işçilerin katılımı gibi alanlarda çoğunluğun kararını almak için bir toplantı düzenlemişlerdir.

F. Bütünleşme ve Genişleme

AB’nin entegrasyonla kanuni düzenlemeyi yapan ana karar Maastricht Anlaşması’nın N maddesidir. Bu madde siyasal ve kanuni anlamda genişlemeyi ifade eder. Diğer bir madde olan O maddesi ise, Avrupa Topluluğu’na yeni üye olmak isteyen devletler için geçerlidir.

Üye devletlerin ve üye olması beklenen devletlerin politik birimi maddenin ilk cümlesinde şöyle anlatılır: Birliğe üye olmak isteyen bütün Avrupalı devletler talepte bulunabilirler.

3.5 Kopenhag Zirvesi ve Kopenhag Kriterleri

Kopenhag Zirvesi ve Kopenhag Kriterleri hakkında genel olarak aşağıdaki bilgiler verilecektir. (Doğan 2007)

Kopenhag'da 1993 yılında toplanan Avrupa Konseyi Zirvesi, üye ülkelerin politik ve finansal açıdan Avrupa Birliği katılımı bazı maddelere bağlıydı.

Bu maddelerin bağlı olduğu şartlara "Kopenhag Kriterleri" denilmiştir. Bu kriterler üç ana gruptan oluşur.

- **Politik Kriterler:** Hukukun üstün ilkesi, demokrasi ve laiklik, insan haklarına saygı ve ekalliyet halkın korunması.
- **Finansal Kriterler:** Birlik içinde bulunan piyasa ve rekabet halindeki rakiplere karşı koyma durumunun işlevsel bir Pazar ekonomisinin varlığının olması.
- **Topluluk mevzuatının benimsenmesi:** Politik, finansal, parasal beraberliğin getirdiği zorlukları kabul etme ve uyma görevidir.

Avrupa Birliği'nin Kopenhag Kriterinin asıl amacı, üye olmak isteyen ülkeleri serbest piyasa ekonomisi ve demokrasi etrafında birleştirmek amacıyla bu kriterleri hedeflemiştir.

Kopenhag Ekonomi Kriterleri

Avrupa Konseyi tarafından belirlenen Kopenhag Ekonomi Kriterlerinin tanımı şöyledir. "Sürekliliği devam eden bir ekonomi ve piyasa güçleri ile rekabet edebilmelidir." Bu tanımda iki önemli hususa değinilmiştir. Bunlar;

Birinci Kriter: Etkili bir finansal durumun kendini piyasada kanıtlanmasıdır.

Bunun için;

- Kendinden bağımsız şekilde birbirlerinden etkilenen ve arz-talep dengesinin kurulmuş olması,
- Serbest piyasada fiyatların hem yeni açılan firmalar tarafından hem de iflas halindeki firmaların piyasaya giriş çıkışlarının rahat olması,

- Sahiplik haklarının düzenlenmesinde kanuni bir sistemin olması ve bu kanuni düzenlemelerin eylemleştirelmesi,
- Finansal ve fiyat alanındaki kararlılığın ulaşılmış olması ve sürdürülmesi,
- Finansal politikaları hakkında bilgi sahibi olunması,
- Parasal kesim, istihlal tasarrufları yatırımlarına yönlendirilebilecek kadar geliştirilmiş olmasıdır.

İkinci Kriter: Rekabet alanının birlik olarak yapılabilmesi için,

- Makroekonomik kararlılığın olması ve fonksiyonel bir piyasa finansmanının varlığı, öngörülebilir bir finansal kurumunda alınabilen karardır.
- AR-GE, eğitim, ulaştırma ve alt yapı için ayrılan sermayenin beşeri ve fiziksel olması.
- Hükümetin, ticari ve rekabet politikasının rekabet edilebilirliği ve KOBİ işletmelerini destekleme derecesini düzenlemesi.
- Avrupa Birliği ile ticari bütünleşmenin ve uyumun yüksek olması gerekmektedir.

3.5.1 Amsterdam Zirvesi ve Sonuçları

Amsterdam Zirvesi ve sonuçları hakkında detaylı bilgiler aşağıda verilmiştir. (Güç 2008)

Kurum ve kuruluşlarda yapılan görüşmelerin, belirlenen kriterlerin ardından Avrupa Birliği'nin tekrardan yapılandırılması bakımından Amsterdam Antlaşması istenildiği gibi cevap verememiştir. Bu anlaşmayla maddelerin tekrardan gözden geçirilmesi daha kolay ve anlaşılır bir şekilde yazılması amaçlanmıştır.

Bu bağlamdaki maddeler; Adalet, güvenlik, özgürlük, dış politika üzerine yapılan düzenlemelerdir. Kurumlar bakımından ise, Avrupa Parlamentosu'nun yetkileri güçlendirilmiştir.

Amsterdam Antlaşmasıyla beraber kararların daha elastikiyetlik katmıştır ve daha sıkı işbirliği ve esneklik içeren kararlar metne eklenmiştir.

Finansal ve parasal alanda daha uyumlu olduğu ve çalışma alanının dış politikada gerekli olduğu anlaşmıştır. Fakat bu Antlaşmayla ODGP alanında fazla bir değişlik olmamıştır. Antlaşmanın en fazla yenilik getirdiği konu "ortak strateji"dir.

Daha da açıklarsak, ODGP için genel yönlendirici ilkeleri tanımlama durumunda üye olan devletlerin ortak çıkarları olması durumunda Avrupa Birliği bu konuların aşılmasında ortak bir strateji belirlemiştir. Bu yeni madde J.3 Avrupa Birliği Konseyinde belirtilmiş ve Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi aracılığıyla onaylanmıştır.

Amsterdam Antlaşması ortak strateji ve tutumların içerir. Amsterdam Antlaşması, “Siyaset Planlama ve Erken Uyarı Birimi” ve “Yüksek Temsilci” ile düzenlenir. Yüksek Temsilci kimliği ile yardımcı olan, Konsey Genel Sekreteri, dış siyasette dönem başkanlığı yapar.

Bu bakımdan Yüksek Temsilci'nin görevi; Konseyi temsilen üçüncü devletlere karşılıklı politik diyalog kurar, siyasetin oluşması ve uygulanmasıyla ilgili bunlara yardımcı olmaktır.

Amsterdam Antlaşması sosyal politika alanına birçok yenilik getirirken istihdam ile ilgili bir bölümünde Antlaşma metnine eklenmiştir. Buna bağlı olarak İngiltere, İşçi Partisinin iktidara gelmesiyle siyasete olan tavrı farklı olmuş ve Sosyal Politika Protokolü'nü imzalayacağını açıkça belirtmiştir.

Komisyon, bu konuda İngiltere'ye bir söz vermiş ve Sosyal Politika Protokolü'nü bağlayıcı maddeyi Avrupa Topluluğu Yasasına dahil etmiştir. Bunun sonucunda da Sosyal Politika Protokolü ayrı bir antlaşma olmaktan çıkmış ve Amsterdam Antlaşması'nın maddelerinde yerini almıştır. Bu Antlaşmayla beraber başka bir maddede sosyal politikada yerini almıştır.

Bu maddeyi açıklarsak, istihdam ağırlıklı olup, ana amaçları üye olan devletlerin istihdamının yüksek seviyede olması, eğitim görmüş kalifiyeli işgücünün ilerlemesine yardımcı olarak finansal açıdan gerekli olan birlik ve beraberliğin amacını oluşturmuştur.

Buna karşılık, Konsey istihdam alanında üye olan devletlerin yıllık istihdam durumlarını kontrol etmeye, ortak bir yıllık rapor hazırlanmasını istemiştir. İstihdam alanında yapılan yenilikler karşısında 1997 yılının Kasım ayında Lüksemburg İstihdam Zirvesi toplanmıştır.

Bunun sonucunda Avrupa İstihdam Stratejisi kabul edilmiştir. Bu istihdamı koyan strateji Avrupa İstihdam Stratejisi üye olan devletlerin istihdam siyasetine hedef tutmak ve koordinasyonu sağlamaktır.

1990'lara gelindiğinde ise, Çalışanların Temel Sosyal Haklarına İlişkin Topluluk Şartına dayandırılan Avrupa Birliği sosyal politika için alınan önlemlerin birçoğu Sosyal Politika Anlaşmasına dayanır.

Avrupa istihdamı ve sosyal politika açısından Amsterdam Antlaşması milat olmuştur. İlk kez bir Antlaşmada istihdam konusunda bağımsız bir madde eklenirken ortak bir politika olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Avrupa Birliği ilk defa istihdam problemini ortaklaşa bir Avrupa sorunu olduğunu kabul eder.

Bu maddelere göre açıklamak istersek her üye devlet kendi istihdam siyasetini kendisi belirlemektedir. Fakat bu istihdam siyaseti finansal ve sosyal açıdan Avrupa stratejisi içinde belirlenecektir.

Topluluk finans politikası kendi istihdam politikasına uyumlu bir hale getirilmesi üye olan ülkelerin düzenlenmesine göre olmuştur. Bu Anlaşmada bazı konulara yenilikler getirmeyi amaçlamıştır. Bunlar, ayrımcılık ve dışlanmış kişilerin toplumla bütünleştirilmesidir.

Ayrımcılık; ırkı, kökeni, cinsi, dini, inançları, cinsiyet ayrımı yapmadan bu konularda mücadelede istihdam ve eşitliği oy çokluğuyla karar alınması kabul edilmiş ve gelişmiştir.

Bu Anlaşmanın diğer bir özelliği ise, İngiltere'nin daha önceden Maastricht Antlaşmasına ve Topluluk Sosyal Şartına katılmasıdır. Ve birlik ilk kez, karşılıklı diyalogla Konsey ve Avrupa Parlamentosu vasıtasıyla sosyal siyaset ve iş hukukunda daha da ilerleyerek yetkiye kavuşmuştur (Çelik, 2014)

Bu zirve'de yeni olarak genel anlamda finansal ve parasal hedeflerin korunması, güvenlik ve adalet konuların ele alındığından bahsetmiş olmamıza karşın, 29 Mart 1996'da Torino Zirvesi ile başlatılan Devletlerarası Konferans sonuçlanmıştır.

Amsterdam Anlaşması CONF 4007/97 belgelerinde ki maddelere dayandırılarak 2 Ekim 1997 yılında AB üye olan devletlerin Dışişleri Bakanlarınca imzalanmıştır.

Amsterdam Anlaşmasında iki ana farklılık göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki, Roma Anlaşmasıyla İnsan Haklarına Saygı ve Özgürlük haklarının, güvenliliğine teminat

ederek üye ülkelerin geleneklerine topluluk yasasından kaynaklandığı şekilde devam etmesi şartıyla kesinlik kazanırken, Amsterdam Anlaşmasının sonucunda tam üyelik açısından yazılı olarak İnsan Haklarına Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uyması şart olmuştur.

Diğer değişiklik ise, kanunda yazılı olan madde ve şartlara uymayan veya zamanla uymakta sorun veren üye olan devletlerin Avrupa Birliği Konseyi ilk kez bir üye olan devletin oy hakkını, diğer ülkelerin üçte birinin teklifi ile oybirliğiyle karara varılması şartına bağlıdır.

Diğer bir taraftan Amsterdam Anlaşması sığınma ve muhaceret ile ilgili kanunların eşgüdümleşmesi, sınırların kontrolü ve ortak bir pazarın oluşturulmasıdır. İngiltere ve İrlanda bu olayın dışında olmasına rağmen Avrupa Birliği tüzüğüne göre benimsemiştir.

Avrupa Parlamentosu'nun görevleri ve yetkileri bu anlaşmada daha da artmıştır. Yine antlaşmada ikinci ve üçüncü sütunları genişletilmiştir ve Parlamentosu'nun üye sayısı en fazla 700 olarak sınırlanmış, çoğunluk oyu ile karar alınma durumunda ilerleme kaydedilmemiştir.

Oy çoğunluğunun yeterli bulunduğu konular, Araştırma ve Geliştirme, Çevre ve Sanayi Politikasıdır. Üye olan devletlere bir hakim sistemi kurulurken, Komisyon Başkanının yetkileri güçlendirilmiştir. Ayrıca Sayıştay'ın görev ve yetkileri fazlalaştırılmıştır.

Avrupa Birliği bütün üye devletlerin, demokrasi, temel özgürlükleri, İnsan Haklarına Saygı, özgürlük ve yasal bir devlet kurallarıyla kurulumu sağlanmıştır.

Amsterdam Anlaşması bu kuralların sağlanabilmesi için gerekli olan kuralları oluşturmuştur. Bu kurallara göre, özgürlük, güvenlik ve adalet kavramları içinde Avrupa insanları serbest bir şekilde dolaşırken, üçüncü ülkeler için hem içeride hem de dışarıda gerekli olan tedbirler alınmıştır.

Amsterdam Anlaşmasının farkı hem dış politika hem de ortak güvenlik politikasının uygulanmasıdır. Özgürlük, demokrasi, temel özgürlükler ve insan haklarına saygı ile ifade edilen kavramların Kurucu Anlaşmayla birleşerek ve Amsterdam Anlaşması vasıtasıyla Avrupa Birliği ileride Avrupa'nın finans, politik ve sosyal yönden daha da güçlü olabileceği düşüncesi üzerinden hedeflenmiştir.

Anlaşmanın bir diğer farkı ise sayılan bu kuralları ihlal ederlerse üye olan ülkelerin Bakanlar Konseyi'nin çoğunlukla alınan kararlar Anlaşma'da bahsedilen haklarından bir kısmının kısıtlı alanda kullanılmasıdır.

1 Mayıs 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması onayının alınması üye olan devletlerin çoğunluğuyla, iç yasa gereği olarak bazı ülkelerde referandumda düzenlenmiştir. Bu anlaşmayı kabul eden ilk üye ülke Almanya, son iki devlet ise, Yunanistan ve Fransa'dır. (Karlık, 2014)

Amsterdam Antlaşması, genişleme sürecinde Avrupa Birliğine kimlik veren bir antlaşma olarak sosyal politika alanında önemli protokol ve antlaşmaları AT Antlaşması hükmü haline getirir.

136. - 139. md. Sosyal politikalara yönelik en önemli 2 madde 136. ve 137. maddedir. 136. madde sosyal politikanın hedeflerini 137. madde ise bu hedeflere ulaşmak için yetkilerin ve yöntemleri ne olacağını belirler. 136. maddeye göre sosyal politikanın hedefleri, topluluk üyelerinin Avrupa Sosyal Şartı ve İşçilerin Temel Sosyal Hakları Topluluk Şartı göz önünde tutularak istihdamın belirlenmesi, istihdamın, yaşama ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, sosyal korunmanın gerçekleştirilmesi, işçiler ve işveren arasında sosyal diyalogun gelişmesi, sosyal dışlanma, fırsat eşitliği ve insan kaynaklarının geliştirilmesidir.

Bu antlaşma ile yüksek seviyede istihdam ve sosyal koruma, kadın-erkek fırsat eşitliğinin sağlanması konuları Avrupa Birliği'nin gerçekleştirmek istediği hedefler listesinde 4. sıradan 2. sıraya yükselir. Devlet ve hükümet başkanları topluluk antlaşmasına istihdam hakkında bağımsız bölüm eklerler (125-130). Böylece İstihdam politikası ortak bir Avrupa sorunu ve görevi olur.

Amsterdam Antlaşması, Avrupa Sosyal Politikası için dışlanma ve ayrımcılıkla mücadele, cinsiyetler arası, ırk, köken, etnik grup, inanç, yaş ayrımcılığının yasaklanması, istihdam ve fırsat eşitliği konularında ilerlemeler kaydeder. Nitelikli oy çoğunluğu ile karar mekanizmasını getirir. (Çelik, 2014)

3.5.2 Lüksemburg Zirvesi ve Sonuçları

Lüksemburg Zirvesi ve sonuçları konusunda genel bilgiler aşağıda verilmiştir. (Kılıç 2006)

Türkiye'nin genişlemesi açısından çok önemli bir zirve olan Lüksemburg Zirvesi 1997 yılında Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerin temsilcileri ve hükümet başkanları aracılığıyla Lüksemburg'da toplanmışlardır.

Dışişleri Bakanlığı, 1997 yılında TBMM'ye görüşülmesi için tam üyelik başvurusu isimli bir tasarı hazırlamıştır. Lüksemburg Zirvesi Türkiye açısından ilerleme sürecine girmekle beraber "Gündem 2000" tasarısı önerileri benimser. Yapılan bu zirve sonucu Türkiye için çok faydalı ve yararlı olduğu açıkça ortaya konmuştur ve Dışişleri Bakanı bu konu hakkında bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmada şöyle söylemiştir,

"Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği Ankara Antlaşmasından beri kaçınılmaz bir gerçektir ve Avrupa Birliği hükümetinin oluşturduğu bu süreçte yapılan ilerlemeleri Türkiye açısından geniş bir çerçevede ele alınmıştır.

İlk kez Lüksemburg Zirvesinde belirtilen Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olma söz konusu ve Avrupa stratejisi geliştirmesi bunun bir aday niteliği olduğunu gösterir.

Fakat bazı maddeler Türkiye açısından ters düşmektedir. Bunlar,

- Avrupa Birliğinin Türkiye'ye sunduğu gerekçeler ve teklifler en başından beri Türkiye'ye verilmesi gereken gerekçelerdir.
- Avrupa Birliği'ne aday olan ülkelere tanınan imtiyazların Türkiye'ye karşı aynı anlamda tanınmamıştır.
- Ülkemize karşı yanlış değerlendirmeler yapılmıştır. Bunlar hem iç politik yapısı hem de Kıbrıs sorunudur.
- Ülkemize ön yargılı yaklaşılması durumlarında ve politik olarak art niyetli davranılmıştır.

Yapılan bu açıklamanın ardından Türkiye'ye karşı yapılan bu ön yargılı ve yanlış düşünceler değişmedikçe doğru bir ilerleme yaşanması beklenemezdi. Bu düşüncelerden ötürü bizim Avrupa Birliğine duyduğumuz güven azalmıştır.

Türkiye'nin geleceği bu şekilde bir zemine emanet edilemezdi. Yinede bu aradaki sorunların çözülmesi Avrupa Birliği'nin görevlerini yerine getirmesiyle mümkün olabilir.

Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yapmış olduğu bu tutum ve davranışları üzerinde ısrarla devam etmeleri durumunda bile Türkiye bu durumlara karşın Ulu Önder Atatürk'ün ilke ve inkılaplarına saygılı bir şekilde ilerleyecektir.

Hatta Cumhurbaşkanlığı yaptığı dönemde Süleyman Demirel yaptığı bir konuşmada şöyle demiştir:

“Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olma süreci çok uzun yıllara dayanır ve kendi iradesiyle verdiği bir karardır. Buna yönelik hedefimiz Avrupa'yla karşılıklı ilişkilerimizin daha da iyi olması ve geleceğe yönelik varmak istediğimiz hedeflerimiz stratejik yönümüzün bir parçasıdır.

Türkiye demokratik hedef ve vizyonlarına sağlam bir iradeyle sürdürecektir. Aslında Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olması Avrupa Topluluğuna yararlı bir izlenim oluşturacaktır. Buna karşın geçmiş tarih ve geleceğe bakarsak Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmaması düşünülemez bir gerçektir. Fakat Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşın yaptığı bu ayrıcalık bizi biraz üzmüştür.

Hükümet bu konuda tepkisini açıkça dile getirmiştir. Türkiye'ye yapılan bu haksızlıklar sadece bizim tarafımızdan değil diğer tüm dost ülkelerimiz tarafından da üzücü bir durum olmuştur ve onlarda bizi bu vaziyette yalnız bırakmamıştır. Bu konuda asıl önemli olan şey Türkiye'nin yalnız olmadığı gerçeğidir.

Türkiye içine düştüğü bu haksız durumdan kendini müdafaa etmesi ve sergileyeceği tutum ve davranışlar açıkça görülecektir. Türkiye hiçbir zaman duygusal değil mantık çerçevesi içinde duruma el atıp değerlendirir. Yine Türkiye'nin geçmiş tarihine bakarsak, ne kadar güçlü bir devlet olduğunu zaten görürüz bazı dönemlerde yaşadığımız sorunlar şu andaki durumumuzdan faydalanılmamalı ve bunu her dönemde yapılan bir hata olarak görülmemelidir”.

4 Mart 1998 tarihinde “Türkiye için Avrupa Stratejisi” adlı bir rapor düzenlemiştir. Bu belgenin içeriğinde ise, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin hazırlanmasını açıklamışlardır. Fakat bu tasarı Türkiye açısından uygun bulunmamıştır. Bunun ardından Türkiye Avrupa Birliği'ne kendi görüşlerini ve isteklerini belirten bir “Strateji Belgesi” göndermiştir.

Bu belgede Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması gerektiğini ve bu gerçeğin kabul edilmesini buna bağlı olarak vizyonun bu yönde ilerleyebileceğini, finansal

açından daha iyi bir şekilde olabilmesine ve bununla beraber Türkiye-AB ilişkilerinin daha düzgün ve sağlıklı olabilmesi yazılmıştır.

Lüksemburg Zirvesinde bir diğer önemli olayda Avrupa Birliği ve üyeliği aday olan ülkeler, diğer ülkeler her yıl birleşerek Avrupa Konferansı kurmasında hem fikir olmuşlardır. İlk toplantı İngiltere’de olacaktır. Konferansın konuları, üye ülkeler, üye adaylığı söz konusu olan ülkeler ve diğer ülkelerle barış ve güvenlik ortamında yaşamak, komşuluğu iyi olmak, dış sınırların ve yasal anlamda bütünlük sağlamak, mülkiyet alanındaki anlaşmazlıkları barışçıl bir şekilde çözümlenektir.

Bunun karşılığında bu konuları kabul eden devletler konferansa kabul edilecektir. Konferansın ilk kademesinde Kıbrıs, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Türkiye konferansa çağırılmıştır. Lüksemburg Zirvesinin ilk şartı, Avrupa Birliği kurumlarının işlerliğini daha da iyileştirmek ve Amsterdam Anlaşmasının kurumlarına yönelik hareket etmek.

Avrupa Birliği’ne yeni üye olarak başvuru yapan GKRY ve 8 tane MDA ülkesi 30 Mart 1998 yılında Genel İşler Konseyi bir toplantı yapmışlardır. GKRY yeni daha da açarsak Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan, Estonya ve Slovenya devletleri her biriyle ayrı bir şekilde görüşmeler başlamıştır

Diğer bir aday devletler Bulgaristan, Romanya, Slovakya, Letonya, Litvanya ve Malta ülkeleri ise görüşmeye başlama sürecindedirler. İlk defa aday ülkeler Lüksemburg Zirvesinde Topluluk programlarına ve ajanslara katılma durumları bu alanda gerçekleştirilmiştir ve sonuç bildirgesinin 19-21. Paragraflarında yerini almıştır.

Amsterdam Antlaşmasından sonra istihdam politikaları konusu yine yapılan Konsey toplantıları ile devam eder. İstihdam sorununa ayrı bir yer veren zirveler: Lüksemburg-Kasım 1997, Cardiff- Haziran 1998, Köln- Haziran 1999, Lizbon- Mart 2000, Stockholm- Ekim 2000, Barcelona- Mart 2002. Bu zirveler içinde Lüksemburg ve Lizbon Zirveleri öne çıkar.

1997 yılında toplanan Lüksemburg Zirvesinde de 4 temel hedef belirlenir. Bunlar: istihdam artışı, girişimciliğin desteklenmesi, iş piyasasında uyumun sağlanması ve kadın- erkek fırsat eşitliğinin sağlanması olur. Lüksemburg Zirvesi ilk AB İstihdam Zirvesini oluşturur. Bu zirvede istihdam politikasının uyumlaştırma süreci ele alınır. Temel amaç istihdamın sürekliliği ve işsizlikle mücadeledir. (Şenel, 2005)

3.5.3 Nice Zirvesi ve Sonuçları

Nice Zirvesinde Avrupa Hakları Sözleşmesine taraf olan ve Avrupa Birliği'ne üye olan tüm ülkeler bir rejim biçimi benimsemişlerdir. Avrupa Birliğini kuran antlaşmalarda yani Roma ve Paris Antlaşmalarında Topluluk hukuku dahilinde temel haklara ilişkin ilkeler diğer bir tarafa, ayrımcılık ve eşitlik konularına ilişkin maddeler vardır.

Buna sebep olarak, Avrupa Birliği kurucuları bu maddeleri hazırlarken söz konusu eşitlik ve ayrımcılığı daha önceden düşünüp buna uygun bir şekilde ilkeler benimsemişlerdir. Zaten Avrupa'da ki bu bütünleşmenin sebebi finansal açıdan olduğu için söylenen konular bu fikri doğrulamaktadır.

Adalet Divanı Topluluğun temel hakları kısmında önemli bir rol oynar. Avrupa Topluluğu Adalet Divanı her ne kadar bu konu üzerinde eleştirel olsa da Avrupa Topluluğu Adalet Divanı temel haklara bağlı kalmayı devam ettirmiştir.

Avrupa Topluluğu Adalet Divanı politik bir bölüm değildir. Avrupa Topluluğu Adalet Divanı, kararlarında yasa kararlarının Topluluk yasa kaynakları olduğu, insan haklarında yasa ilkelerinin birbirini tamamlayıcısı olduğu unutulmamalıdır.

Avrupa Topluluğu Adalet Divanı hukuki yapısı ama amaçları kısıtlandırılmıştır. Sebebi ise, bu divanın sadece insan haklarıyla ilgili konularda değil, finansal ilişkilerin dahilinde insanların hakları müdafaa etmektir.

Divan bu hakları güvence altına alır ve üye olan ülkelerin temel hak ve hukuklarına ters düşen önlemleri ne kabul ne de onaylar. Divandaki en önemli uluslararası anlaşma Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir. Divan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine bağlı değildir, ve Avrupa Topluluğu Adalet Divanı bununla ilgili üç aşamaya dayanmıştır. Bunlar şunlardır;

- Avrupa Topluluğunun kamuya hizmet eden amaçlarının kabul edilebilmesi temel haklara yapılan müdahalelerle olur.
- Takip edilen amaçla sınırlama arasında kalmak.
- Temel hakların teminat altına alınması ve korunmasının garanti edilmesidir.

Avrupa Topluluğu Adalet Divanı bir İnsan Hakları Mahkemesi olmaksızın bir Topluluk Mahkemesi sıfatındadır. Divanın insan hakları konusu dahilinde bir inceleme gelirse, hak sahibi kişiler savlarını belirlenen yöntemlerle yapabilir. Bunlar,

Ön karar yöntemi dahilinde M.234’de belirtilen kararı kullanmaktır. Kendilerine yönetilmiş olan bir karar dolaylı olarak kendine veya başkalarına bir yasa görünümünde ise buna iptal davası açabilir.

Diğer bir yöntem yasaları hiçe sayan ve insanların temel haklarını ihlal eden bir üye ülke komisyona şikayet edilir ve o ülkeyi komisyon incelemeye alır.

Bu maddelerde en çok kullanılan ön karardır. Kişiler, ulusal mahkemelerde görülmekte olan bir davada antlaşma veya topluluk yasasının davayla ilgili problemin Avrupa Topluluğu Adalet Divanı’na intikal etmesine ve ardından Avrupa Topluluğu Adalet Divanından gelen cevaba göre karar verilmesini isteme hakkına sahiptir.

Bununla beraber ön kararın ilerlemesi ve davaya bakan Avrupa Topluluğu Adalet Divanı’nın beraber hareket etmesi gerekmektedir. Fakat, esas davaya bakan mahkeme ilk derece ise, müddei tarafın yasadan aykırı olarak itiraz talebini Avrupa Topluluğu Adalet Divanına iletebilir ama mecburi yanı yoktur.

Topluluk yasasına muhalefete karşı söyleme kararları ayırt etme olmadan bir yargı süreci benimsenmiş ve yargı organlarına ön karar için Avrupa Topluluğu Adalet Divanı’na iletilmesi mecburi olmuştur.

Bütün bunları bir sonuç olarak değerlendirirsek, Avrupa Birliği’nin en temel ilkesi ve birinci kuralı insan haklarına saygılı olmak ve bunun devamını getirebilmektir.

İnsan haklarının korunması mahkeme denetmeni ile Topluluk Divanı önünde yapılır. Divan kurallarda insan haklarına olan düşüncesini söylemiş ve bu konuyla ilgili yasanın koyduğu kuralları uygulamakla mükellef olduğunu ama uygulama alanında insan haklarına özgürlük tanınmadığı belirtilmiştir.

Avrupa Birliği yasa ilkelerinde insan haklarını bolca belirtmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne hemen hemen bütün üye ülkeler taraftırlar ve kendi ulusal yasalarında devam ettirilen bağımsızlık ve insan hakları yasalarının koymuş olduğu hükümlerle belirtilmiştir.

Bunun yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ilkeleri Avrupa Topluluk Adalet Divanı’nı yönlendirir ve bu ilkeler Avrupa Topluluk Adalet Divanı için bağlayıcılık teşkil etmemektedir. Bu sebepten ötürü Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Topluluğu Adalet Divanı bu durumda bazı konularda çakışabilir.

Başka bir konuda, Avrupa Topluluğu Adalet Divanı konut dokunulmazlığını kabul etmez ama Avrupa İnsan Haklar Mahkemesi bu alanının korunması gerektiğini savunmuştur.

Avrupa Topluluk Adalet Divanı, yapılan harcamaların geçerliliğini denetleyemez fakat, topluluk yasasının temel hak ve özgürlüklerini denetlemekte serbesttir. Üye olan ülkelerin bazı kararlarındaki ulusal harcamaların topluluk temel hak ve özgürlüklerini denetleyemez.

Topluluk temel hak ve özgürlüklerini, ana bölümlerini bireylerin görevlerini yerine getirmekle beraber bireylerin aralarındaki ilişkilerde temel hak ve özgürlükleri bütünleştirmede Avrupa Topluluğu Adalet Divanı uygun bir sonuca varmıştır.

Bu duruma örnek olarak, herhangi bir spor kulübünün diğer üye olan ülke insanların yapılan gösterilere gitmesini engelleyerek ve bu durumun Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'nın yasasına tezat olduğuna varılmıştır.

Temel hak ve özgürlüklerden bireyler ve tüzel kişilikler faydalanabilirler. Buna rağmen, kamu tüzel kişilerin faydalanması konusunda herhangi bir neticeye varılamamıştır.

Üçüncü bir ülke kişinin faydalanması sadece topluluk yasasına göre karşılıklı olarak diyalog halinde olmalarıyla mümkün kılınmıştır.

Avrupa Konseyi devlet ve hükümet başkanları, Avrupa Konseyi'nin vermiş olduğu karar ile, temel hak ve özgürlüklerin müdafaası konusunda birlik ve beraberliğin birbirini tamamlayan birer unsur olduğunu ve temel haklar şartlarının hazırlanması gerektiğini söylemişlerdir.

Bu durumda kapsamaya giren bir diğer konu da, finansal ve sosyal hakların yanında bağımsızlık, eşitlik ve insanların yasal haklarının temel haklar şartına girmesi gerektiğini tekrarlamışlardır.

Toplanan bu konseyin sonucunda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile üye olan ülkelerin ortak kanun gelenekleri teminat altına alınan temel haklar, topluluk yasasının genel maddelerinde yer almıştır.

Avrupa Birliği Konseyi, devlet ve hükümet başkanları, Avrupa Birliği'nin temel hak ve özgürlüklerinin hazırlanması konusunda Finlandiya'da bir karara vardılar ve bu

kararın taslağa geçmesi üzerine bir komite oluşturmuşlardır. Oluşturulan bu komite Brüksel'de faaliyetlerine başladı ve komite başkanlığına da Roman Herzog getirildi.

Komite olarak adlandırılan bu kurul yapılan değişiklik sonucu Konvansiyon adını almıştır. Bu Konvansiyon, temel hak ve özgürlüklerin faaliyete geçmesi için aralarında toplantı düzenleyerek yeni bir çalışma ortamının hazırlanması için karar varmışlardır. Oluşturulan bu çalışma ortamının başkanlığına, grup içerisinde belirlenen biri seçilecektir.

62 üyeden oluşan bu Konvansiyon, üye olan devletlerin hükümet başkanlarını temsilen 15 kişi, Avrupa Birliği Başkanlığı'nı temsilen 1 kişi, Avrupa Parlamentosu vasıtası ile seçilen 16 üye ve her üye devletin ulusal parlamentosundan seçilen 2 kişiden oluşmaktaydı.

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı gözlemci olarak 2 kişi ve bir tanesi de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden olmak üzere 2 temsilcisi vardır.

Bu komisyonun bütün çalışılan konuları internet vasıtasıyla yayınlanmakla beraber Brüksel'de yapılan toplantıları Avrupa Parlamentosu binalarında görüşülüp hazırlanmıştır. Bu kurultaya dileyen herkesin yapılan toplantıya girme olanağı vardır.

Bütün bu hazırlanan ve görüşülen konuların proje ve taslağı hazırlanıp tamamlandıktan sonra Konvansiyon temel hak ve özgürlüklerini açıklamıştır. Bu taslağın içerisinde yer alan konular kişisel, finansal, politik ve sosyal haklara değinilmiştir. Bu taslağın hazırlanmasında sadece üye olan ülkelerin temsilcileri yer almamış bunun dışında Avrupa Sendikalar Birliği, Uluslar arası Af Birliği, Uluslararası İnsan Hakları Federasyon Birliği ve Hükümet Dışı Örgütler yer almıştır.

Hazırlanan bu süreçte komisyona birçok dilekçe gelmiş ve bu dilekçeler komisyon tarafından kabul edilmiş ve bunun üzerine temel haklar şartı hazırlanıp sunulmuştur.

Bu şartı hazırlamakla mükellef olan komisyon üyelerinin birçoğu erkektir. Konvansiyonda dile getirilen en önemli problem bu şartın yasal prosedürün ne olması gerektiği üye olan devletler tarafından değişik şekilde eleştirilmesine sebep olmuştur.

Bu eleştirilerin en önemli konusu din alanında olmuştur. Hristiyanlık dinine ve onun değerlerine ters düşenler olmuştur. Fakat, bu olumsuz düşüncelerden dolayı net bir sonuca varılamamıştır.

Fransa'nın Laik ve Demokrat ilkelerine politik alanda büyük rol oynayan bu prensip Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nda Hıristiyanlık dinine yer verilmemiştir.

Üye olan devletler Avrupa Birliği Zirvesi'nde Temel Haklar Şartları kabul edilip Avrupa Birliği Komisyonu'nun onayı alınmakla beraber 7-8 Aralık Nice Zirvesi'nde resmiyete dökülmekle beraber Konsey'de olumlu karşılanmıştır.

Temel Haklar Şartı'nın müeyyide ve uzlaşma sağlanamadığı için konunun Hükümetler arası Konferansına devredilmesi kararlaştırılmıştır. Fransa'nın anlaşmanın maddeler kısmında dahil edilmesi İngiltere'nin hoşuna gitmemiştir.

Temel Haklar Şartı'nın üye ülkeler arasında uzlaşma sağlanamamakla beraber Hollanda, Danimarka ve İngiltere Zirvesi'nde tamamlayıcılığı veto etmişlerdir. Bir diğer taraftan ise üye ülkelerden İspanya, İtalya ve Belçika zıt yönde görüşlerini dile getirmişlerdir. Bu belgede anlatılan konular ise; yasalar, bağımsızlıktır.

Temel Haklar Şartı Avrupa tarihinde ilk defa Avrupa insanların politik, finansal, sosyal ve sivil açıdan hak ve hukuklarını tek bir maddede toparlamış ve sunmuştur.

Bu madde yedi alt başlık ve bir giriş cümlesinden meydana gelmektedir. Bu maddeler şunlardır; bağımsızlık, eşitlik, Avrupa Birliği yurttaşlığı, dayanışma, adalet, insan onuru ve genel hükümlerden meydana gelmektedir. Bu bölümleri tek tek açıklamak gerekirse,

- Bağımsızlık kavramının içeriği olan özel ve aile yaşamına saygı, güvenlik hakkı, evlenme hakkı ve aile kurma hakkı, din ve vicdan özgürlüğü, ticari alanda bulunma özgürlüğü, mülkiyet hakkı, sanat ve bilim-teknik özgürlüğü, eğitim hakkı, çalışma ve kendini ifade etmede özgürlük hakkıdır.
- Eşitlik ise, kadın-erkek eşitliği, çocuk, yaşlı ve engelli hakkı, insanlar arasında ayrımcılık yapılmaması, din,dil çeşitliliğinin farklı olarak karşılanmamasıdır.
- Avrupa Birliği Yurttaşlığı ise, vatandaşların özgürce Avrupa Parlamentosu seçimlerinde aday olma, oy kullanma hakkı, Parlamenta dilekçe verebilme hakkıdır.
- Dayanışma ise, işçilerin grev ve lokavt hakkı, toplu sözleşme, uygun çalışma koşulları, çocuk işçilerin çalıştırılmaması, sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri, çevre ve tüketicinin korunmasıdır.

- Adalet, adil bir şekilde yargılanma hakkı, kendini savunma hakkı, hukukta olması gereken şekilde suç ve cezaların tanımlamaya girmesidir. İnsan Onuru ise, Yaşam hakkı, kişinin dokunulmazlığı, insan onuruna yakışır bir yaşam ve bu yaşamın ihlal edilmezliğidir. Bu maddede en önemli bölüm her vatandaşın özgürce yaşam hakkıdır. Hiç kimse ölüm cezasını hak etmemekte ve ceza kanununda böyle bir maddenin yer almamasını söyler.

Genel Hükümler ise, daha kapsamlı ve geniş olarak şöyle açıklanabilir, insanların güvence altına alınan haklar, koruma hakkı ve tüm bu haklarla ilişkili olan yatay düzeydeki hükümlerdir. (Arman, 2004)

Nice Antlaşması ile topluluk devletlerinin faaliyet konuları genişler. Karar almada yetkili alanlar şöyledir: işçilerin sağlık, güvenliği ve çalışma koşulları için iş çevresinin korunması, iyileştirilmesi ve sosyal güvenliklerinin sağlanması; iş sözleşmesinin sona ermesi durumunda işçilerin korunması; mesleki durumları, iş sözleşmesinin sona ermesi durumu, işçi-işveren diyalogu için işçilerin bilgilendirilmesi; mesleki eğitimlerin sağlanması; topluluk sınırları itibarıyla yasal ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarının istihdam koşulları, emek piyasası ile sorun yaşayan, dışlanan kimselerin bu piyasa ile bütünleşmesinin sağlanması; sosyal korunmanın sağlanması, dışlanmanın ve cinsiyet ayrımcılığının engellenmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması. (Çelik, 2014)

Nice'te Aralık 2000 yılında Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Komisyon tarafından Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ilan edilir. Bu şart temel hak ve özgürlüklere yer vermekle beraber sosyal haklara da yer verir.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Avrupa Birliği Antlaşması, Topluluk Antlaşmaları, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Topluluk ve Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen sosyal bildirgeleri, Avrupa Topluluk Adalet Divanı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihat hukukundan kaynaklanan hakları yeniden teyit eder. Sosyal politika ile ilgili bazı hükümler getirir. Bunlar; (Çelik, 2014)

Madde12 - Toplanma ve örgütlenme özgürlüğü

Herkes, barışçıl bir biçimde toplanma özgürlüğü ile her düzeyde, özellikle siyaset, sendika ve yurttaşlıkla ilgili konularda örgütlenme özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu,

herkesin kendi çıkarlarını korumak için sendika kurma ve sendikalara girme hakkını da içerir.

Madde 23 - Erkekler ve kadınlar arasında eşitlik

Erkekler ve kadınlar arasında eşitlik, istihdam, çalışma ve ücret konularını içerecek şekilde tüm alanlarda sağlanmalıdır.

Madde 27 - İşletmelerde işçilerin bilgilendirilmesi ve işçilere danışılma hakkı

Topluluk mevzuatı, ulusal yasalar ve uygulamalarda öngörülen durumlar ve koşullarda işçiler ve temsilcilerine, uygun düzeylerde zamanında bilgi verilmesi ve danışmalarda bulunulması güvence altına alınmalıdır

Madde 28 - Toplu sözleşme görüşmeleri yapma ve eylem hakkı

İşçiler ve işverenler veya bunların ilgili kuruluşları, topluluk mevzuatı ve ulusal yasalar ve uygulamalara göre uygun düzeylerde toplu sözleşmeler müzakere etme ve imzalama ve çıkar uyuşmazlığı durumunda grev eylemi dahil olmak üzere kendi çıkarlarını korumak için ortak eylem yapma hakkına sahiptir.

Madde 29 - İşe yerleştirme hizmetlerinden yararlanma hakkı

Herkes, işe yerleşme hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanma hakkına sahiptir.

Madde 30 - Geçerli bir nedene dayanmayan işten çıkarılmaya karşı koruma

Her işçi, Topluluk hukuku ve ulusal yasalar ve uygulamalara göre geçerli bir nedene dayanmayan işten çıkarmaya karşı koruma hakkına sahiptir.

Madde 31 - Adil ve kurallara uygun çalışma koşulları

- Her işçi, kendi sağlığı, güvenliği ve onuruna saygı gösteren çalışma koşullarının sağlanması hakkına sahiptir.
- Her işçi, azami çalışma saatlerinin sınırlandırılması, günlük ve haftalık dinlenme dönemleri ve yıllık ücretli izin hakkına sahiptir.

Madde 32 - Çocuk işçiliğinin yasaklanması ve çalışan gençlerin korunması

Çocuk işçi çalıştırılması yasaktır. Gençler için daha elverişli olabilecek kurallar saklı olmak üzere ve sınırlı istisnalar dışında, istihdam edilmek için asgari yaş sınırı, zorunlu eğitimin tamamlanması için belirlenen asgari yaştan daha düşük olamaz.

İşe alınan gençler, yaşlarına uygun çalışma koşullarında çalıştırılmalı ve ekonomik sömürüye ve emniyetlerine, sağlıklarına veya fiziksel, ruhsal, ahlaki veya sosyal

gelişmelerine zarar verme olasılığı bulunan veya eğitimlerini engelleyebilecek her türlü işe karşı korunmalıdır.

Madde 33 - Aile ve meslek yaşamı

- Aile yasal, ekonomik ve sosyal korumadan yararlanır.
- Aile ve meslek yaşamının bağdaştırılması için herkes, analıkla bağlantılı bir nedenle işten çıkarılmaya karşı korunma hakkına ve bir çocuğun doğumu veya evlat edinilmesinden sonra ücretli analık ve ebeveyn izni alma hakkına sahiptir.

Madde 34 - Sosyal güvenlik ve sosyal yardım

- Birlik, Topluluk hukuku ve ulusal yasalar ve uygulamalarda belirtilen usullere göre analık, hastalık, iş kazaları, bakıma muhtaç olma veya yaşlılık gibi durumlarda ve işsiz kalma durumunda koruma sağlayan sosyal güvenlik yardımları ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını tanımakta ve saygı göstermektedir.
- Avrupa Birliği'nde yasal olarak ikamet eden ve dolaşan herkes, Topluluk hukuku ve ulusal yasalar ve uygulamalara göre sosyal güvenlik yardımları ve sosyal kolaylıklardan yararlanma hakkına sahiptir.
- Sosyal dışlanma ve yoksullukla mücadele için Birlik, Topluluk hukuku ve ulusal yasalar ve uygulamalarda belirtilen usullere göre, yeterli kaynaklardan yoksun olan herkes için uygun bir yaşam sağlamak amacıyla sosyal yardım ve konut yardımından yararlanma hakkını kabul etmekte ve bu hakka saygı göstermektedir.

3.5.4 Lizbon Zirvesi ve Sonuçları

1 Aralık 2009 yılında Lizbon'da yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşmada diğer antlaşmalara nazaran sadece içerikte bazı değişiklikler yapılmıştır.

Avrupa Birliği tek tüzel kişilik olarak değiştirilmiş ve topluluk ayrımı söz konusu olmaktan çıkmıştır. Bu antlaşmada yapılan farklılıkları şöyle sıralayabiliriz: (Oğuz 2013)

- Avrupa Birliği'nin daha iyi bir şekilde ilerlemesine ve gelişmesine olanak tanınması,
- Avrupa insanının daha da özelleşmesi,
- Avrupa Birliği Antlaşmasına ilave edilerek yapılan diğer müzakerelerle eşit olarak kabul edilmiş ve üye olan bütün devletleri tamamlayıcı nitelikte olmasıdır.

Avrupa Birliği finansal, politik ve sosyal alandaki ilerlemeler sonucu yeni bir yasa düzenlemesine girişimde bulunulmuştur. Bunun sebebi ise, karar almada yeni düzenlemeler getirilmesini sağlamak, değişik finansal, politik ve kültürel beraberliğin birleştirilmesi, nüfus alanındaki değişimler, iklim farklılığı ve terörizmle mücadele etmektir.

Avrupa Anayasal Antlaşması Fransa ve Hollanda'da gerçekleştirilen müzakereler sonucunda veto edilmiş, bunun üzerine tekrardan ele alınmasına karar verilmiştir.

Bu süreçte antlaşmada medeniyetlerin sembolleri olan bayrak, marşlarının antlaşmadan çıkarılması ve yeni bir düzenleme yapılması ile Lizbon Antlaşmasında tasarlanmıştır.

Bu antlaşma İrlanda halk oylaması sonucunda veto edilmiştir. Lizbon Antlaşması yürürlüğe girdikten sonra bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler şunlardır: (Oğuz 2013)

- Avrupa Birliği'ne tüzel bir kişilik kazandırmak için yeni ifade biçimi olan Birlik kelimesini kullanmışlardır.
- Üye olan devletlerin oybirliğiyle 2,5 sene süre için bir AB Konseyi başkanı atanmıştır.
- Dış politikada hedeflenen verimliğin yükseltilmesi vasıtasıyla AB Dışışleri Bakanlık Konseyi'ne Yüksek Temsilcinin Başkanlık etmesi değişikliği yapılmıştır.
- Komisyonun üye sayısı üye olan ülke sayısının üçte ikisi kadar olmasıdır.
- Ulusal Parlamentolara verilen bilgilendirmenin, Antlaşma'da belirtilen kuruluş aracılığıyla yapılması ve sekiz hafta içinde bu kararların birbirine yakın olması amaçlanmıştır.

Sayılan bu maddeler aslında Lizbon Antlaşmasının üye olan ülkelerin teminat altına alınmasının yanı sıra bir hukuki güç olduğunu belirtmektedir. Bunun dışında yapılan bu antlaşma istihdam, sosyal açıdan daha fazla yol alma, ayrımcılık ve sosyal olarak dışlanma, güvenliğin sağlanması ve yoksulluk oranının en aza indirilmesini kendilerine vizyon edinmişlerdir.

Lizbon antlaşması çoğunluk oy kullanmasıyla karar alınır. Alınan kararlar şunlardır: (Oğuz 2013)

- Çalışanlar için güvenlik ve sağlık açısından şartların daha iyi koşullarda olması,
- Yer yer çalışanlarla fikir alışverişi yapılması,
- Piyasalardan geri çekilen ve dışlananların tekrardan geri çağırılması ve dahil edilmesi,
- Çalışma ortamında kadın-erkek eşitliği,
- Çalışanların daha iyi ortamlarda ve eşitlik içerisinde çalışma koşullarının sağlanması açısından bu konuların daha modern ve geniş bir çerçevede ilerlemesidir.

Bununla beraber Konsey ile Antlaşma arasındaki,

- Üye olan ülkeler işten çıkmış ya da çıkarılmış olan çalışanların korunmasına yönelik olarak devletler arasında işbirliği içinde olmaları,
- İşveren ve çalışanlar arasında güvenlik hakkının genişletilmesi,
- Hukuki olarak üçüncü ülke bireylerinin istihdamlarının birlik ve beraberlik içinde olmalarının oylamada çoğunluğun kararıyla olmasına karar verilmiştir.

Lizbon Antlaşması sosyal politika açısından Avrupa'ya birçok açıdan yenilik getirmiştir. Yapılan diğer antlaşmalar taban görevi görürken burada Avrupa reform alanında gelişmeler gösterilmiştir. (Saka 2010)

Mart 2000 yılında toplanan Lizbon Zirvesinde, istihdam, ekonomik ve sosyal uyumu güçlendirecek strateji belirlenir. Bu stratejinin hedefleri ise, daha fazla ve daha iyi koşullarda iş imkanı, sosyal koruma, dışlanmayla mücadeledir. Haziran 2000 yılında hazırlanan Sosyal Politika Gündemi ve Aralık 2000 yılında toplanan Nice Avrupa Konseyi ile 2005 yılına kadar alınacak olan sosyal hedefler ve uygulanacak yöntemler hakkında uygulamalar belirlenir. Burada amaç ekonomik ve sosyal

ihtiyaçların iyileştirilmesi, Avrupa ekonomisi ve sosyal durumunun görüşülmesi gerekli ihtiyaçların karşılanmasıdır.

Üye devletler Avrupa düzeyinde işbirliğini geliştirmek için anlaşılır. Ancak bu beş yıllık sürede bu hedeflerin gerçekleştirilemediği görülür. Bunun için Komisyon 2005 - 2010 dönemi için yeni bir Sosyal Gündem hazırlar. Amaç tam istihdamın gerçekleştirilmesi, herkese eşit fırsatların yaratılması ve böylece daha uyumlu bir toplum yaratılmasıdır.

Tam istihdam kapsamında, özellikle gençlerin ve kadınların iş gücü piyasasına kazandırılması, işletmelerin sosyal sorumluluğu ve sosyal diyalogun artırılması sağlanmak istenirken herkese eşit fırsat ilkesi ile de cinsiyetler arası ayrımcılığın yasaklanması hedeflenir.

Yeni Sosyal Gündem sosyal politikalar için uzun dönemli hedefler ortaya koyar. 2010 yılına kadar sosyal politikalar, istihdam hakkında, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve fırsat eşitliği hakkında hedefler belirler. Bu zirveyle birlikte Avrupa Sosyal Modelinin modernizasyonu sağlanır.

Bu zirvede görüşülen diğer konular ise, emeklilik sistemini düzenlenmesi, sosyal katılım, kaliteli sağlık hizmetleri, toplumsal ve ekonomik koşulların iyileştirilmesi, toplumsal dayanışmanın sağlanması, sosyal adalettir. (İkv, 2005)

3.6 Yeni Sosyal Gündem ve Sosyal Politika

2005 - 2010 Yeni Sosyal Gündem iki temel alan üzerinde durur: tam istihdam ile yoksullukla mücadele ve eşit fırsatlar.

Yeni Sosyal Gündem' de Tam İstihdam alanındaki düzenlemeler şunlardır;

- Tam istihdam hedefi belirlenir. Kadınların ve gençlerin çalışma hayatındaki yerleri, görevleri belirlenir kişiye uygun iş katılımı sağlanmaya çalışılır.
- Endüstriyel ilişkilerde yeni çalışma metotlarının benimsenmesi, ihtiyaçlara uygun yöntemlerin sağlanması
- Sosyal diyalogun sosyal taraflar ve sektörler arasında artırılması
- İşletmelerde sosyal sorumluluk bilincinin gelişmesi

- İşgücü piyasasında işçilerin hareketliliğinin artırılması
- Uluslar üstü bir toplu pazarlığın oluşması ve ihtiyari olarak kullanılması
- Sosyal güvenlik planlarının Avrupa düzeyinde koordinasyonunun sağlanması

Yeni Sosyal Gündem'de Yoksullukla Mücadele ve Eşit Fırsatlar sunulması kapsamında ise şunlar ifade edilir:

- Yoksullukla mücadele için birlik içerisinde asgari gelir planları hazırlanması çalışmaları yapılır ve 2010 yılı Avrupa Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Dışlanma Yılı ilan edilir.
- Her türlü ayrımcılığın önlenmesi, eşitliğin sağlanması, kadınlar ve erkekler arasında fırsat eşitliği yaratılmaya çalışılır. 2007 Avrupa Fırsat Eşitliği yılı ilan edilir.
- Sosyal hizmetlerin kalitesi arttırmaya çalışılır.

Böylece ekonomik ve sosyal hedefler birlikte sunularak, birlikte amaçların gerçekleştirilmesi sağlanmak istenir (Şenel, 2005). Temelleri Nice ve Amsterdam'da atılarak geliştirilen Sosyal Gündem sosyal durumda iyileştirmeyi, istihdamı, bilgi toplumunu ve ekonomisini, evrenselleşme ile Avrupa ekonomisinin ve toplumunun temelden değişiminden kaynaklanan yeni sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla ortaya yeni somut politikalar sunar. (İkv, 2001)

3.7 Avrupa'nın Sosyal Sorunları

Avrupa ekonomik ve sosyal gelişmeyi bir arada sunarak aktif bir toplum yaratmak ister, temel sorunlarını belirler ona göre de çözümler geliştirir.

Birliğin sosyal sorunları şöyledir: işsizliğin önlenmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, kadın-erkek arasında muamele eşitliğinin sağlanması, ayrımcılıkla mücadele, sosyal güvenlik hizmetlerinin sağlanması bu hizmetlerde kalitenin sunulması, ulusal rekabet, yeni teknolojilerin kullanılması ancak bunların olumsuz etkilerinin giderilmesi, eğitim ve öğretim hizmetlerinin geliştirilmesi. Bu sorunlara çözümler bulunurken, hedefler belirlenirken sosyal adalet ve eşit fırsatların sunulması göz önünde tutulmalı.

Avrupa Birliği sosyal politika gündemi, yalnızca sosyal politikayı uyumlaştırmayı değil Avrupa'ya daha iyi iş olanakları sunmak, yaşama koşullarında iyileştirme sağlamak, sosyal uyumla birlikte ekonomik büyümeyle birlikte yürüterek en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisi haline getirmek amacıyla stratejik hedefler belirlenir.

Ekonomik politika ve bununla birlikte uygulanan, bu ekonomik politikanın çerçevesini belirleyen sosyal politika Avrupa Birliği'nin en önemli özelliğidir. Avrupa Birliği sosyal politikası çalışma merkezli bir sosyal politikadır.

Avrupa Sosyal Modeli kişilere yatırım yapar. Aktif bir refah devleti inşa ederek modernizasyonu sağlar, daha fazla ve iyi iş imkanı yaratmak isteyerek hem sosyal uyumu güçlendirir hem de bu stratejiyle birlikte ekonomik ve sosyal reformlar için temel oluşturur. Böylece Avrupa hem gelişmiş sosyal politikaları ile ileri teknoloji kullanan hem de düşük ücret politikası benimseyen ülkelerle rekabet edebilecektir.

Geçmişte sosyal politika, Avrupa Birliği'nde yapısal değişimi sağlayarak bunun olumsuz sosyal sorunlarıyla uğraşarak bu sorunları minimum düzeye indirgemeye çalışmış ve başarılı olmuştur. Gelecekte ise Avrupa Birliği ülkeleri, yüksek ekonomik performans ile iyi, uyumlu sosyal koşulları birleştirmeyi amaçlar. (İkv, 2001)

3.7.1 Avrupa Birliği ve İstihdam Politikası

İstihdam politikası ayrı bir politika değil makro ekonomi, yapısal politika, sosyal politika, fırsat eşitliği, eğitimin desteklenmesi, iş organizasyonu, gibi konuları kapsar. Avrupa Birliği'nde 1986-1990 yılları arasında ekonomik büyüme, yatırımlar ve istihdam bakımından olumlu gelişmelerin yaşanmasına rağmen 1990'ların başından itibaren yaşanan yüksek faiz oranlarının yatırımlar üzerindeki olumsuz etkisi, para piyasaları ve döviz kurlarındaki istikrarsızlık ve bazı Avrupa Birliği üye devletlerinde yaşanan yüksek oranlı bütçe açıkları vb. ekonomik sıkıntılar işsizliği hızla arttırmaya başlar.

Avrupa Birliği'nde zaman içerisinde işsizliğin gelişimine bakarsak, 1960 ve 1973 yılları arasında GSYİH artışı (yılda % 4,8) yüksek oranlı, büyüme hızı artış gösterip istihdam hacmi düşük kalır. Buna bağlı olarak da yatırım oranı düşük seviyede kalır, işgücü arzı yükselir. 1974-1985 yılları arasında büyüme hızı düşer, yatırımlarda da yavaşlama olur, işsizlik oranı da sürekli bir şekilde artışa geçer.

Birlik içinde alınan yapısal uyum politikaları ile 1980'lerin başından itibaren Birlik içinde yılda % 3,2 oranında yüksek büyüme hızı yaşanır. Ancak yinede ortalama büyüme hızı 1960'lı yıllardaki büyüme hızı ile farklılık gösterse bile bu yatırımlarda önemli artışların sağlanması için yeterli olamaz.

Bu dönemde istihdam % 1 oranında artış göstermiş, 1985 yılında işsizlik oranı %10,8 iken 1990 yılında % 8.3'e düşer. 1991 yılında da GSYİH'da yavaşlama olur. Büyüme 1993 yılında 1975 yılından bu yana ilk kez negatife düşer ve işsizlik oranı hızla yükselmeye başlar.

Bunlarda göstermektedir ki 1986-1990 yılları dışında haricinde birlik ekonomisinde düşük istihdam yaratıldığıdır ve işsizlik sorununun başlangıcının 1970'li yıllar olduğudur. 1. petrol krizinden sonra işsizlikte artış olur bu makro ekonomik politikaların yetersizliğinden kaynaklanır, yetersiz makro ekonomik politikalar yatırımları da azaltır.

Ekonomik büyümenin artması buna bağlı istihdamın gelişmesi birbirleriyle alakalı üç ilkeye bağlıdır;

- İstikrarlı işleyen bir makro ekonomik politikanın sağlanması, korunması,
- Rekabetin sağlanması, rekabet gücünün artırılması,
- İşgücünde aktif istihdam politikalarının ve yatırımlarının sağlanması, istihdam artışını engelleyen kısıtlamaların kontrol altına alınması,

İşsizliğin önlenmesi makro ekonomik politikaların yanında yapısal politikalarında beraberce gerçekleştirilmesiyle olur. Çünkü makro ekonomik politikaların kullanılmasını kısıtlayan engellerin kaldırılması yapısal politikaların etkinliğinin artırılmasına bağlıdır.

Makro ekonomik düzeyde alınacak ilk ve orta vadeli amaç, para politikalarında sağlanacak istikrardır. Faiz oranlarında düşme, bütçe açıklarının kapatılmış olması, döviz kurlarında istikrarın sağlanması, Avrupa para Birliğinin korunması makro ekonomik düzeyde üzerinde önemle durulan politikalardır.

İstihdam arttırıcı yatırımlar yaparken ücret artırımında işletmelerin rekabet durumu dikkate alınmalı, istihdam düzeyinin arttırılması için Avrupa Birliği firmalarının Avrupa içinde ve dışında küresel rekabete ulaşmaları gerekir.

Yatırım oranlarında artış sağlanmasıyla Avrupa Birliği dünya çapında rekabeti arttırır. (Tisk, 1995) Üye ülkelerin istihdam yaratma çabaları birbirlerinden farklılık gösterebilir. Bu farklılık ekonomik büyümenin tek başına işsizlikle mücadele edemeyeceği bu konudaki en etkin yolun yeni iş imkanları yaratabilmek olduğudur. Yine de yeni iş imkanları yaratılırken de üye devletlerin eğitim sisteminin, çalışma hayatını düzenleyen yasalarının, sosyal güvenlik sistemlerinin, iş idarelerinin farklılığı dikkate alınmalıdır. (Tisk, 1995) İstihdam yaratmaya yönelik politikalar ise 4 grupta toplanır; (Koray, 2014)

- İş Yaratma Programı: Merkezi ve yerel yönetimlerde, kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda topluma hizmet gayesiyle yürütülen programlardır.
- İş Yerinde Eğitim Programı: Çalışanlara mesleki eğitim kazandırılması, yeni öğretiler, nitelikler kazandırılması gayesiyle işyerinde bazen de iş yeri dışında verilen eğitim programıdır.
- İş ve Eğitim Programları: Gençlere yönelik olarak, gençlerin okulları bitirip iş hayatına atılmalarında onlara yardımcı olarak kolaylık sağlamak adına hazırlanan bir programdır.
- İş Kurmaya Yardımcı Programları: İşsizlere yönelik kendi işlerini kurmalarında yardımcı olmaya çalışan bir uygulamadır.

İstihdamda öncelik verilen konuların eğitim ve mesleki eğitim olmasının sebebi, ekonomik büyüme, rekabet gücünün arttırılması ve istihdamın yükseltilmesinde eğitimin oynadığı önemli roldür.

Sürekli eğitim sayesinde nitelik düzeyi düşük bireylere iş kazandırabilmek, işi olanlara işlerini kaybettirmemek ve gençleri iş piyasasına kazandırmak. Çoğu zaman gençler okul eğitimini tamamlamadan çalışma hayatına atılıyor, bu gençlerin çalışma hayatı ile bütünleşmesinin sağlanması gerekmektedir.

Eğitim alanından çalışma hayatına daha etkin, kolay geçiş ve verimli iş için çalışma hayatına yönelik niteliklerin kazandırılmasını amaçlayan çıraklık ve hizmet içi eğitimin sağlanması, bu sistemin geliştirilmesi gerekir. Bu sistemin geliştirilmesi ise, gençlerin istihdama girmesini kolaylaştıracak, insan kaynaklarına yatırımı ve rekabeti arttıracaktır. (Tisk, 1995)

Avrupa Birliği’de istihdam yaratma politikaları ve işsizlikle mücadele üzerinde çok durulan bir konu olması sebebiyle Avrupa Birliği Antlaşmalarında temel maddeler arasında yer alır. Örneğin, Maastricht Antlaşmasında sosyal politikanın belirlenmesi, bu politikanın oluşturulma şekli bahsedilir, Amsterdam Antlaşması istihdam politikalarına yönelik çalışmalarını Avrupa Birliği çapında geçerli kıldığı için önem taşır.

Amsterdam Antlaşması'nda istihdam başlıklı bir bölüm vardır. Burada istihdam düzeyinin belirlenmesi, bu konudaki amaçlar belirlenir, işsizlikle mücadele konusu vardır. İşsizliğin azaltılması üye devletlerce ele alınır. 1997 yılında Lüksemburg Zirvesinde de istihdamın artırılması, girişimciliğin desteklenmesi, iş gücü piyasasında uyum ve kadın- erkek fırsat eşitliği önemli konular arasındadır.

3.7.2 Avrupa İstihdam Stratejisi

Avrupa istihdam ve sosyal politikasının amacı, aktif, katılımcı ve refah içinde sağlıklı toplumlarda, ayırım yapmadan herkes için insanca bir yaşam sunabilmek, kaliteli yaşam standardı sağlayabilmektir. Avrupa Birliği içinde 1990' ların başında emek piyasasını etkileyen bazı yapısal sorunlar vardı, bu yapısal sorunların çözümü için ekonomik büyüme tek başına yeterli değildi.

Avrupa Komisyonu hazırladığı Beyaz Kitap'ta büyüme, rekabet ve istihdam konularını tartışmaya açarak Avrupa Birliği'nde iş arayan insanlar için istihdam yaratmak, fırsatlar vermek ve bu fırsatların nasıl değerlendirileceği konularında çalışmalar yapılmasını sağlar.

İstihdamı arttırmak, işsizlikle mücadele etmek, bir üye devletin istihdam durumunun diğer bir üye devletin istihdam durumuna, işgücü piyasasına uyumunun yaratacağı olumsuz etkiyi engellenmek için üye devletler işbirliği ile istihdam politikalarına yönelik stratejiler geliştirir.

İstihdam alanındaki bu hedefin gerçekleşmesi için ilk istihdam zirvesi Lüksemburg İstihdam Zirvesi olan Avrupa İstihdam Stratejisi kabul edilir. (İkv, 2005) Lüksemburg Zirvesi döneminde iş gücü piyasasında istihdam oranları yavaş seyrediyor, uzun dönemli işsizlik ve genç işsizliği temel sorunları oluştururdu. Bu zirve üye ülkeleri ortak amaçlar ve hedefler çerçevesinde bir araya getirir. Amaçlanan bu hedefler: istihdam edilebilirlik, intibak yeteneği- uyum kabiliyeti, girişimcilik ve fırsat eşitliği.

İstihdam Edilebilirlik: Uzun dönemli işsizliği ve genç işsizliğini önleyerek işsizlere eğitim ve istihdam alanlarında başlangıç fırsatı verir, işsizliği izler nedenlerini bulmaya çalışır ve stratejiler geliştirir, işsizliği önleyici çalışmalar yapar, eğitim ve öğretim sistemlerini modernize eder.

İntibak Yeteneği – Uyum Kabiliyeti : İş gücü kalitesini yükseltmek, çalışanların yeni teknolojik piyasa koşulları ile karşılaştıklarında onlara modern ve esnek çalışma stratejileri sağlamak ve eğitim için teşvik edilmesi hedeflenir.

Girişimcilik: Yeni işletmeler kurmayı kolaylaştırmak için KOBİ' lerin önündeki engellerin aşılması, finansmanının kolaylaştırılması, kendi namına çalışmaya geçiş için, mikro işletmelerin kurulmasını kolaylaştırmak için risk sermayesi piyasasının geliştirmeyi ve vergi yüklerini azaltmayı hedefler.

Fırsat Eşitliği: Kadınlar ve erkekler için eşit fırsatların yaratılması, ayrımcılığın engellenmesi, özürlü kişilerin iş piyasasına girişlerinde ve çalışma olanaklarında kolaylıkların sağlanması amaçtır. Kadınların çalışma hayatına girmesi, erkeklerle beraber çalışması ve hatta erkeklerin başarılı olduğu alanlarda kadınların başarılı olması teşvik edilir, kadının çalışma hayatına girmesini kolaylaştırmak için çocuk bakım evleri ve yaşlılara yönelik hizmetler sunulur.

Lüksemburg Zirvesi, ilk istihdam kılavuz ilkesini benimseyerek “hedeflere göre yönetim” yaklaşımı kabul eder ve “açık koordinasyon yöntemi” olarak adlandırılan yeni bir çalışma modeli oluşturur. İstihdamın artırılıp işsizliğin azaltılmak istenmesinde bu stratejinin yanı sıra Avrupa Sosyal Fonu'nun (ASF) da rolü vardır. Bu fon AB vatandaşlarının istihdam edilebilme potansiyellerini arttırmaya yönelik çalışmalarıyla mali destek yaratır. (İkv, 2005)

3.7.3 Avrupa Sosyal Fonu

Roma Antlaşmasıyla kurulan Avrupa Birliği'nin istihdam politikasındaki amaçlarını gerçekleştirmek için mali aracı olarak kurulan Avrupa Sosyal Fonu daha çok iş yaratmak için üye devletlerce kararlaştırılan hedefler doğrultusunda finansman sağlamak, iş beklentilerinin iyileştirilmesi, iş becerileri, iş olanaklarının sağlanması için çalışır. İşçilerin coğrafî ve mesleki hareketliliklerini arttırmaya, iş eğitimi ve uyumun sağlanması amacıyla mali destek oluşturur.

Kişilerin kendilerine en uygun işi seçmelerinde sosyal iletişim ve Avrupa'daki bölgesel olarak farklı geri kalmış yörelere yönelik girişimciliğın artırılması, istihdam olanağı sunulması hedefleriyle uzun vadede programlara destek olur. Avrupa Sosyal Fonu iş piyasasında eşitsizlik ve ayrımcılığı engellemek için EQUAL programına mali destek sağlar.

Avrupa Sosyal Fonu bu programla belirli bir bölgede veya sektörde faaliyette olan kamu kurumlarının, sosyal ortaklar ve KOBİ'lerin yapmış olduğu mevzuatlarda ayrımcılığın önlenmesi için stratejiler geliştirerek Kalkınma Ortaklıkları'na mali destek olur. (İkv, 2005)

Avrupa Sosyal Fonu 2000-2006 programlama döneminde 5 alanda finansman desteği sağlar. Bunlar;

- Aktif emek piyasası politikaları geliştirir.
- Sosyal dışlanmayla mücadele eder.
- Emek piyasasında bilgi ve beceri kazanılması için mesleki eğitim ve öğretimin sağlanması.
- Teknoloji ve bilimin geliştirilmesi, intibak olanağının sağlanması, girişimciliğin sağlanması.
- Kadın - erkek arasında fırsat eşitliğinin yaratılması, kadınların istihdam edilebilirliğinin güçlendirilmesi, cinsiyetler arası ayrımcılığın önlenmesi.

Avrupa vatandaşlarının toplumda bilgiye dayalı, teknolojik gelişmeye açık, kişisel gelişimini tamamlayan, kendilerine güvenen biri olmaları sağlanır. Avrupa Sosyal Fonu insanların bilgi ve becerilerinin artırılması, kişisel gelişim için olanakların sağlanması için destekte bulunur. Avrupa Birliği politikalarında insana yatırım her zaman öncelikli tutar.

3.8 Avrupa Birliğinde Çalışma Hayatına Yönelik Sosyal Politikalar

3.8.1 Avrupa İş Hukuku ve Avrupalı Çalışanların Hakları

Avrupa'nın her yerinde çalışanların korunması ile ilgili standart asgari hedefler belirlenir. Sosyal amaca hizmet etmek, ekonomik rekabetin çalışanlar üzerinde olumsuz etkisinin engellenmesi, çalışanların korunması gayesiyle çalışma koşulları, çalışma süreleri, işçilerin korunması, güvenliği, toplu işten çıkarmalar, hizmet akdi gibi asgari kurallar düzenlenir.

Sosyal diyalog sayesinde çalışma süreleri, yeni sözleşme biçimleri, analık/babalık izni, yarım gün çalışma, sabit süreli istihdam konularında önemli Avrupa Hakları sağlanır.

Bir işverenin yarım gün çalışan ya da sabit süreli sözleşmeye göre istihdam eden başka bir elemana ayırimcılık yapmaması üzerinde önemle durulan konudur. Bunlardan başka Avrupalı çalışanların diğer bazı hakları şöyledir: 15 yaşından küçüklerin çalıştırılmaları, 18 yaşından küçüklerin ise fazla mesai yapması yasaklanır; iki çalışma günü arasında en az 11 saatlik dinlenme süresi olmalı; çalışanlar ücretlerini, tatil haklarını ve ihbar sürelerini belirleyen bir sözleşmeye göre istihdam edilme hakkına sahip olmalıdır; hamile bayanlar ve emziren ya da yeni doğum yapmış bayanlar için özel sağlık ve güvenlik önlemleri alınmalıdır.

AB tarafından kabul yapılan direktifler, sosyal tarafların yapmış olduğu anlaşmalarla birleşerek Avrupa İş Hukuku adında bir mevzuat ortaya çıkar. Buna göre 98/59 sayılı direktifle toplu olarak işten çıkarılma Avrupa Birliği seviyesince düzenlenir. İşçilerin hakları korunur.

Avrupa İş Konseyinin kurulmasıyla 94/95 sayılı Direktifle işletmelerde çalışanlar için danışma ve bilgilendirme hizmeti sunulur. Avrupa İş Hukuku 96/71 sayılı Direktifle ise, belirli bir süreliğine üye ülkeye giden işçinin istihdam biçimini belirler. Kişilerin ve hizmetlerin serbest dolaşımını engelleyecek durumların ortadan kaldırılmasını amaçlar.

94/33 sayılı Direktif ile çocukların çalıştırılmasını yasaklar, gençlerin ise çalışmasını belirli kurallara bağlar. 93/104 sayılı Direktif ile çalışma saatleri, işçinin sağlığı ve güvenliği için çerçeve hazırlanır. Sosyal tarafların katkılarıyla birlik içinde İş Hukuku yaratmaya çalışılır, hukuki zemin hazırlanır. (İky, 2005)

3.8.2 Hizmet Akdi

AB mevzuatında işçi-işveren arasındaki hukuki bağı oluşturan hizmet akdi önce işçinin tanımını yapar. 89/391 sayılı Çalışma Sırasında İşçilerin Sağlığını Korumanın ve Güvenliğinin Düzeltmesine İlişkin Önlemlerin Konulması Hakkındaki Yönerge'nin 3. maddesinde, işçinin tanımı şöyle yapılır: işveren tarafından evde çalışanlar hariç istihdam eden çıraklar ve stajyerler dahil herkes denilir.

3308 sayılı Kanununun 25. maddesi 2. fıkrasına göre aday çırak, çırak ve öğrencinin eğitimi sırasında işyerinin kusuru olması halinde oluşan iş kazası ve meslek hastalıkları hakkında işveren sorumludur denilerek işyerinde çıraklar içinde işveren tarafından tedbirler alınır. Bunun dışında stajyerler de işyerinde oluşan iş kazası ve meslek hastalıkları, işçi sağlığı ve güvenliği için alınan önlemlerden yararlanır.

Avrupa Birliği çalışma hayatına ilişkin düzenlemelerinde, hizmet akdi bağımlı işgören işçiler ve bunları çalıştıran işverenler arasındaki ilişkileri açıklar. Ayrıca üye ülkelerin kadın-erkek muamele eşitliği uygulamasında 75/117 sayılı eşit işe eşit ücret ilkesi yönergesi ve 76/207 sayılı istihdam edilme, mesleki eğitim, meslekte yükselme ve çalışma şartlarında işit işlem yönergesi çalışanlar için geniş önlemler almayı, korumayı taahhüt eder. Kendi namına ve hesabına çalışanlar, hamile bayanlar için ve analık nitelikleri süresince korumayı amaçlar. (Tisk, 2002)

Avrupa Birliği Komisyonu sosyal politika düzenlemelerini hazırlarken sosyal tarafların görüşlerini de alır ve yapılan antlaşmalar bir yönerge ile uygulamaya konularak birlik müktesebatına dahil edilir.

Bu konuda doğrudan hizmet akdi türleri ile ilgili iki kaynaktan birincisi, 97/81 sayılı UNICE (Avrupa Sanayi ve İşverenler Konfederasyonu Birliği) CEEP (Avrupa Kamu Teşebbüsleri Merkezi) ve ETUC (Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu) tarafından Kısmı Süreli Çalışma Çerçeve Antlaşması Konsey Yönergesi.

İkincisi, 99/70 sayılı ETUC- UNICE-CEEP tarafından meydana gelen Belirli Süreli Hizmet Akitler hakkındaki Konsey Yönergesi.

Bundan başka 91/383 sayılı Konsey Yönergesi hizmet akdi türleri ile ilgili bir yönergede belirli Süreli İş İlişkisi veya Ödünç İş İlişkisinde İşçilerin Sağlıklarının Korunması ve Güvenliklerinin Düzenlenmesi Önlemlerinin Tamamlanması Hakkındaki Yönerge'dir.

Dolaylı hizmet akdi türleri ile ilgili yönerge ise şöyledir: hizmetlerin ifası çerçevesinde işçilerin gönderilmesi hakkındaki 96/71 sayılı Avrupa parlamentosu ve konseyinin yönergesinde ödünç iş ilişkisini kapsar. 91/533 sayılı işveren işçiyi hizmet akdi veya iş ilişkisinde uygulanan şartlar hakkında bilgilendirilmesi sorumluluğuna ilişkin yönergesi belirli ve belirsiz süreli hizmet akdini açıklar.

Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşmasınının 117.maddesi ve İşçilerin Temel Sosyal Hakları Topluluk şartı 7. Maddesinde yer alan hizmet akdi türleriyle ilgili, iç pazarın gerçekleştirilmesi Avrupa Birliği'ndeki işçilerin yaşam ve çalışma koşullarında gelişmelere yol açar kuralı çalışma şartlarında iyileştirme, uyum sağlamayı amaçlar.

Yine belirsiz süreli hizmet akdi dışında belirli süreli hizmet akdi kısmı süreli hizmet akdi ve ödünç iş ilişkisi gibi çalışma şekilleri, rekabet gücünü arttırmak, ekonomik ve teknolojik gelişmeyi sağlamak için sosyal hayatta işçiye kolaylık sağlamak esnek çalışma ortamı yaratmak, istihdamı teşvik etmek hedeflenir. (Tisk, 2002)

3.8.3 İş İlişkisinin Sona Ermesi

20 Temmuz 1998 yılında 98/59 sayılı Yönergeye göre toplu işten çıkarma işveren tarafından işçilere bağlı olmayan nedenden ötürü 30 günlük sürede, işçi sayısı 20-100 olan işyerlerinde en az 10; 100-300 işçi çalıştıran iş yerlerinde işçi sayısının % 10'u; en az 300 işçi çalıştıran iş yerlerinde en az 30; mutad olarak çalıştırılan işçi sayısı ne olursa olsun 90 günlük sürede en az 20 ve işten çıkarma sayısı en az 5 ile işverenin girişimi işçilerin şahsına bağlı olmayan nedenlerden ötürü bir veya birden fazla iş ilişkisinin sona ermesi toplu işten çıkarma sayılır.

Belirli süreli veya belirli işin yapılmasına bağlı olan hizmet sözleşmeleri ve çalışanlara uygulanmaz. İşveren yazılı olarak işten çıkarmanın nedenlerini, işten çıkarılacak işçi sayısını, gruplarını, işten çıkarmanın süresini bildirmekle görevli olup bu ulusal yasalara göre yapılmalıdır, işveren yetkili mercilere haber vermelidir.

92/85 sayılı Yönergenin 10. maddesinde işten çıkarma yasağı başlığı vardır. Bu yasak özel sebebinden ötürü üye devlet kadın işçilerini korumak gayesiyle üye devlet kadın işçilerinin hamileliğinin başlangıcından doğum izninin sonuna kadar işten çıkarılmalarını yasaklamak içindir. (Tisk, 2002)

29 Haziran 1998 yılında kabul edilen 98/50 sayılı yönerge ile sözleşme yada birleşme yoluyla olsun işletmelerin, işyerinin tamamı yada bir bölümü başka bir işverene geçmesi, işyerlerinin devri halinde işçilerin haklarının korunması, güvenceye alınması, devir halinde işçi haklarının korunmasında ne gibi önlemlerin alınacağı, işçilerin ve işçi temsilcilerinin bilgilendirilmesi düzenlenir.

Devredilen işletmenin kamu ya da özel sektör olması önemli değil iktisadi bir faaliyet göstermesi yeterlidir. Avrupa Birliği içinde bu konunun gündemde olmasının sebebi, sermayenin serbest dolaşımı ilkesi gereğince işyerlerinin el değiştirmesidir.

İşyerinin devri halinde, devir tarihinde yapılan hizmet sözleşmeleri ve iş ilişkisindeki hak ve borçlar devir sebebiyle devralana geçer. Devreden ve devralanın devir tarihinden sonra devir tarihinde yapılan hizmet akdinin ve iş ilişkisinin devir halinde Ovadesi dolmuş haklarının müteselsilen sorumlu oldukları açıklanır.

98/50 sayılı Yönerge'nin 3. maddesinin 3. bendine göre eski işveren zamanında yapılmış toplu iş sözleşmelerinin hükümlerinin devirden sonra yeni işverene geçtiği, bu durumun bağlayıcılığı ise, var olan toplu iş sözleşmesinin feshi veya süresinin dolması, sona ermesi ile yeni toplu iş sözleşmesinin yapılacağı güne kadar devam edeceği açıklanır.

Bu Yönergenin 4. maddesi ise işyerinin devredilmesi sebebiyle işçilerin işten çıkarılmalarının doğrudan nedeninin olmadığını açıklar. İşletmenin devri sonucunda işçiler aleyhinde çalışma koşullarında yapılan değişiklikten ötürü iş ilişkisinin sona ermesi halinde hizmet akdinin işveren tarafından feshedildiği kabul edilir. (Tisk, 2002)

İşverenin ödeme aczi içine düşmesi iki koşulu gerektirir. Bunlar: üye devletin, yasa ve tüzüklerinde belirtilen, hizmet akdinden ya da iş ilişkisinden dolayı alacakların hesaba katılmasına olanak veren, işverenin malları üzerinde bir takip sürecinin başlaması.

İkinci olarak, yetkili makamın tasfiye işlemlerini başlatması kararı vermesi yada bu yetkili makamın işverene ait işletmenin, işyerinin kapatılmasına karar vermesi ve eldeki aktiflerinin yetersiz olmasını belirterek tasfiye işlemlerinin haklı gösterilmesi.

İşverenin ödeme aczi içine düşmesi sebebiyle çalışanların korunması için işveren dışında bir garanti kurumları vardır. Bu kurum üye devletlerin belirli tarihten önceki alacaklarını güvenceye alması için gerekli önlemleri alır.

Belirlenmiş tarih üye devletlerin tercihine sunulur: İşverenin ödeme aczine düştüğü tarih, işverenin bu aczi nedeniyle işçiye fesih bildirimini yaptığı tarih, işverenin ödeme aczi içine düştüğü tarih veya işçinin hizmet akdini işverenin ödeme aczi içine düşmesi gerekçesiyle sürdüremeyeceğini bildirmesi ve iş ilişkisinin sona ermesi.

Üye devletler bu durumlardan hangisinin olduğuna göre işçi alacaklarının ne kadarının güvenceye girdiğini belirlerler. Eğer birinci durum var ise, işverenin ödeme aczi içine düştüğü tarih belirtilmiş ise, işverenin iflas tarihinden önce 6 aylık sürede hukuken var olan hizmet akdinden son 3 aylık ücretlerin garanti kurumu tarafından ödeneceği belirtilir. İkinci durum seçilir ise, işçiye fesih bildirimini kabul edildiyse işçi alacaklarının bu tarihten önceki son 3 ayını garanti eder.

Son durumda ise, işverenin ödeme aczi içine düştüğü tarih veya işçinin hizmet akdinin işverenin ödeme aczi nedeniyle sürdüremeyeceğini açıklaması ve iş ilişkisinin son bulunduğu tarihten önceki son 18 ayını garanti eder. İşveren işçinin çalıştığı ya da oturduğu üye devlette değil de, başka bir üye devlette faaliyette bulunuyorsa hangi ülkedeki garanti kurumun sorumlu olduğu Adalet Divanı tarafından karara bağlanır. (Tisk, 2002)

4 TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL POLİTİKASINA UYUMU

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılım görüşmeleri 2005 yılında başlamasına karşın, diğer yıllardaki genişlemelerden daha farklı olmuştur. Sebebi ise 50 yıldan fazla değişim gösteren ve ilerleyen Avrupa Birliği’dir. Farklı olan tek şey ise bütçe ve fonlardır.

Bu sebepten ötürü Türkiye’nin Avrupa Birliği Sosyal Politikasına Uyumuna vizyon geliştirmek ve hedef koymak daha da zor bir duruma gelmiştir. Bir diğer önemli problem ise, Türkiye’nin kişi başına düşen milli gelir Avrupa Birliği ortalamasının altında olmasıdır.

Aday olan devletlerin Avrupa Birliğini istemesinin en önemli sebepleri, insan temel hak ve özgürlüklere gösterilen saygı, hukuki açıdan sosyal güvenlik, yönetim alanındaki yenilikler ve bunu gerçekleştirmeyi isteme hakkına bağlıdır.

Avrupa Birliğine aday olan devletlerin birbirinden farklı olan finansal, sosyal ve kültürel açıdan değişiklik göstermeleri görüşmeler sırasında geçici olarak tedbirler alınmasını gerekli kılmıştır.

Türkiye’nin Avrupa Birliği uyumlaşma döneminde zorlandığı konu sosyal yasa ve sendikal haklardır. Bu süreçte Türkiye kendi problemlerinin yanında, milletimizin tarihi ve toplumsal açıdan gelişme sağlaması da buna ilave olmuştur.

Avrupa Birliği sosyal politikalarına uyum konusu yorum tartışmalarını da beraberinde getirir. Uyuma dar yorum mu yapılacak geniş yorum mu? Dar yorum, Avrupa Birliği sosyal politikaları için Avrupa Birliği Antlaşmalarının ve Yönergelerinin temel alınması gerektiğini açıklar Geniş yorum ise, Avrupa Birliği Antlaşmaları, Yönergeleri, Kopenhag Kriterlerini, Avrupa Birliği Antlaşmalarının ve belgelerinin atıf yaptığı uluslararası antlaşma ve sözleşmeleri, evrensel hukuk normlarını uyum konusunda ele alır.

Bu konuyla ilgili hükümetlere arasında bile yorum farkı vardır Örneğin 57. hükümet hem ulusal programın hazırlanmasında hem de beş yıllık plan çerçevesince geniş

yorumu tercih ederken, 59. hükümet dar yorumu tercih eder. TİSK ise, dar yorumu tercih edip, geniş yoruma karşı çıkar. Avrupa Birliği sosyal politikalarını, emredici düzenlemeler olan Topluluk Antlaşmaları ve Yönergeler ile onların lafzı ile sınırlı yorumlayan TİSK'e göre, uyum aslında büyük oranda gerçekleşmiştir.

Daha fazla ortak standart kalmadığını, Türkiye'nin uyumsuz olduğu konularda ise, geçiş dönemi için düzenlemelerin yapılacağını savunur. Dar yoruma sendikal çevrelerde de rastlanır. Türk-İş dar yorumu tercih ederek, “ Türkiye'nin Avrupa Birliğine aday üyeliğinin ve girişinin, sendikal hak ve özgürlükler ve temel işçi hakları açısından doğrudan önemli hiçbir katkısı yoktur” diyor. Sendikal örgütler Avrupa Birliği sürecinde aktif rol oynaması gerekirken ikili tutum sergileyip belirsiz havanın içindeler.

Avrupa Birliği sürecinin sendikal çevrelerce tam olarak irdelenmediği, bu konuda yetersiz olduğunu, müktesebattaki sendikal/sosyal haklar bakımından önemli değişikliklerin yapılmadığı ve Avrupa Birliği üyeliğinin çalışanlara yararı olmayacağı gibi hatalı değerlendirmeler yapılır.

Avrupa Birliği organları ise, sosyal politika ve sendikal haklara ilişkin geniş yorumu tercih ederler. Örneğin, ilerleme raporlarında görüldüğü gibi sendikal ve sosyal haklar iki ayrı bölümde yer alır. Biri, Siyasi Kriterler başlığı altında Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar diğeri, Müktesebata Uyum başlığında, İstihdam ve Sosyal Politika bölümüdür.

Grev hakkına yönelik bir örnek verirse, Avrupa Komisyonu'nun genişlemesinden sorumlu üyesi, Günter Verheugen, Şişecam fabrikalarındaki grevin hükümetçe ertelenmesine ilişkin Avrupa Komisyonuna mektup yazan Kristal-İş sendikasına 3 Şubat 2004 yılında verdiği yanıt şöyle olur: (Çelik, 2014)

Grev hakkının düzenlenmesi ile ilgili bir Topluluk mevzuatı olmasa da grev hakkı Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ulusal anayasalarında saygın bir yer almasının yanında çeşitli uluslararası sözleşmeler tarafından (Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmeleri ve Avrupa Temel Haklar Şartı gibi) temel bir hak olarak tanınmıştır.

Sosyal diyalog, sosyal politika ve istihdam alanlarındaki yasal ve kurumsal Avrupa Birliği mevzuatının ayrılmaz bir parçasıdır. Dahası, Kopenhag kriterlerine uygun olarak aday ülkelerin temel insan haklarına, kültürel haklara ve sosyal haklara saygı

göstermeleri gerekmektedir. Grev hakkını içeren sendikalaşmalar ve toplu pazarlık hakkı bu sosyal haklardan biridir.

Komisyon, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Kopenhag kriterlerine uyumunu izlemeye devam edecek ve uyum sürecinde yeni kabul edilen yasaların uygulanmasına özel bir dikkat gösterecektir.

Avrupa Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi, OlliRehn ise, 9 Kasım 2005'de düzenlediği basın toplantısında Türkiye'nin kısa vadede yerine getirmesi gereken öncelikler arasında işkenceye sıfır tolerans, ifade özgürlüğünün genişletilmesi, kadın hakları ve sendikal haklar saygı başlıkları vurgulanır.

Sendikal haklara özel önem verilir. ILO standartlarının Avrupa Birliği tarafından tartışmasız referans alındığı gözlenerek Avrupa Birliği sosyal politikasına uyumun sadece müktesebatın emredici hükümlerini yerine getirmek sorunu olmadığı, temel sendikal hak ve özgürlükler bakımından Avrupa Birliği'nin benimsediği hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, benimsenmesi gerektiği sorunudur.(Çelik, 2014)

Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday ülke olmasıyla her alanda uyum konusu da gündeme gelir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye ülke olması Türkiye'nin Avrupa Birliği sosyal politikalarına uyumunu gerektirir. Uyum çalışmaları için, uyumu engelleyici hükümlerin, çatışan mevzuat hükümlerinin ortadan kaldırılması gerekir. Örneğin, Avrupa Birliği üye devletlerin vatandaşlarının Türkiye'de çalışmalarını engelleyici niteliğe sahip Türk mevzuatlarının yürürlükten kaldırılması gerekir.

Avrupa sosyal standartlarında bulunan ancak Türk mevzuatlarında karşılığı bulunmayan kurumlarda Avrupa normlarının uygulanmasından söz edilmeyecek. Böyle durumlarda yaratıcı yasal düzenlemelerin yapılması gerekecektir.

Avrupa Birliği yasalara dayanan, uluslararası yetkilere sahip ve her bir üye devlet için geçerli ortak hak ve yükümlülükleri belirten topluluk müktesebatı adı verilen topluluk programlarının amaçlarını, hedeflerini, yönlerini belirten kararları, tüzükleri, yönergeleri olan birliktir ve Türkiye'de diğer aday ülkeler gibi kendi mevzuatlarını Avrupa Birliği'ne uyumlu hale getirmelidir.

4.1 Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme süreci en başından ele alırsak, 2.Dünya Savaşı bitiminden sonra dünya üzerinde başlayan birleşme batılı devletlerin yanında yer alarak devam etmiştir.

Türkiye'de bu alanda yer alarak ve bu taslağın içine girerek ilk önce OECD'ye daha sonrasında NATO'ya üye olmuştur.

Türkiye'nin bu topluluklara üye olmasının başlıca sebepleri Avrupa Ekonomik Topluluğu devletleriyle finansal ilişkileri ve Yunanistan'ın da Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olması gerçeğidir.

Türkiye'nin bu konuda başvurusunun hızlandırılması ise, Yunanistan'ın ortak pazara rakip olacak ürünleri ihraç etmesi ve Yunanistan'ın Avrupa Birliği üyesi olması vasıtasıyla duyulan finansal ve siyasal endişelerdir.

Türkiye'de 1960 darbesinin yaşanmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu üyelik başvurusu durdurulmuştur. Bu olayın ardından Türkiye ile Topluluk arasında Ankara Antlaşması imzalanmıştır.

4.1.1 Ankara Antlaşması ve Katma Protokol

Bu aşamada ortaklık görüşmeleri üç evreden oluşur: (Demirel 2003)

İlk evre, bu ortaklığın Gümrük Birliği konusunda bir konsensüs oluşmasıyla, görevleri bakımından zıt fikirler oluşmuştur. Türkiye'nin bu müzakerelerle gümrük birliği açısından gerçekleşmesi beklenen tam üyeliğin 1 ya da 2 sene içerisinde gerçekleşmesini, Avrupa Ekonomik Topluluğu çalışanlarında mali açıdan yardım etmesi söylenmiştir.

Askeri darbeler sırasında Avrupa Birliği'nin güven ve itimadı sarsılmış ve görüşmeler azalmıştır. Azalan görüşmeler 1960 yılında tekrardan devam etmiş ve bunun üzerine Türkiye Yunanistan'ın bütün görevlerini üstleneceğini açıklamıştır.

İkinci evrede, bir toplantı yapılmış ve toplantı konusu sadece Türkiye'nin Gümrük Birliği ve Topluluk farkı olmuştur.

Üçüncü evrede, altı defa yapılan görüşmeler sonrasında Avrupa Ekonomik Topluluğu taraflarla ilişkili olmanın tek seçeneği Gümrük Birliği değil de bunun dışında parasal ve finansal konuların olduğunu açıklamışlardır.

Görüşmeler 1959 yılında başlamış ve 1963 yılında Ankara'da Fransa, Hollanda, Belçika, İtalya, Türkiye ile Federal Almanya, Lüksemburg Dışişleri Bakanları ve Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında ortaklık antlaşması imzalanıp yapılan müzakereler bitmiştir.

Türkiye ise bu müzakere sonucunda çok büyük bir başarı elde ettiğini düşünmüş ve kaybedilen güven tekrardan kazanılmıştır.

Ankara Antlaşması, yapılan diğer antlaşmalardan daha değişik bir içeriğe dokunmaktadır. Bu değişiklik, Türkiye'nin bu antlaşmadan sonra Avrupa Birliği sürecinde Türk halkının gelişmişlik düzeyinin bireylerin daha iyi şartlarda ve iyi koşullarda yaşam hakları ve tarafların aralarındaki finansal ve ticari ilişkilerin daha da ilerlemesini kendilerine vizyon edinmişlerdir.

Türkiye'nin egemenlik haklarını terk etmemesi bu antlaşmada tarafların eşit olduklarını ve tarafların ikili olması sebebiyle verilen kararların eşit olmasını dengeler. Verilen kararlarda her bir ülkenin tek bir oy kullanma hakkı vardır.

Ankara Antlaşmasının içeriğinde ise yasal temeller üzerine kurulmuş bir Atina ve Roma antlaşması benzeridir. Antlaşmadaki vizyon Türkiye'nin diğer Avrupa Ekonomik Topluluğu düzeyindeki üye olan devletler seviyesine ulaştırmaktır.

Ankara Antlaşmasının ek bir oturumu vardır. Antlaşmada 33 madde varken, oturumda ise, 64 madde vardır.

Bu antlaşmanın ortak amacı ve ilkeleri bu süreçte belirlenen dönemlerdir. Ankara Antlaşmasının kararlarını şöyle sıralayabiliriz, (Demirel, 2003)

- Türkiye'nin mali açıdan ilerlemesi ve halkın refah seviyesinin, gelişmişlik düzeyinin artırılması.
- Gümrük Birliğini Türkiye ve Topluluk arasında ilişkilendirmek.
- Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme sürecini hızlandırmak ve üye olan devletlerin halkıyla ve Türk halkının kaynaşması, laik ve güvenlik ortamı içerisinde yaşamasını sağlamaktır.

Sayılan bu maddelerin temel amacı Gümrük Birliği'nin kurulmasıdır. Bu ortaklık üç evreden oluşmaktadır. Bunlar; hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem olarak adlandırılmıştır.

Ankara Antlaşması temel olarak beş tane oturumu içerir. Bu oturumda 33 maddeden oluşan Esas Antlaşma, 11 maddeden oluşan Geçici Protokol, 9 maddeden oluşan Mali Protokol, Son Senet ve işgücü konusunda taraflar arasındaki birbirlerine yazılan teminat mektuplarıdır.

Yapılan bu oturumun en önemlisi Esas Antlaşmadır. Amacı ise, prensipleri, gümrük birliğinin temel esasları, ziraat, malların, bireylerin, hizmetin serbestçe dolaşımı, lojistik, finansal politikaların uyumlaşmasıdır.

Bu süreçte arada oluşan uyumsuzlaşmanın Türkiye'nin üyelik olanakları çözüme bağlanmıştır. Hazırlık dönemi olarak adlandırılan dönem iki oturumdan oluşur ve Türkiye'ye tanınan ticari ve parasal ayrıcalıkları anlatır. Geçici dönem Türkiye'de önemli bir ihracat malı olan tütün, kuru incir, kuru üzüm ve fındık Avrupa Topluluğu'nun bu dönemde geçiş sürecindeki şart ve zamanı belirler. Oturumun amacı, ticari görevlerin geç yürürlüğe girmesi durumunda aksamamasını sağlamaktır.

İki no'lu oturum olan Parasal oturum hazırlık dönemi Türk finansının daha da kenetlenmesiyle geçiş ve son dönem koşullarının yerine getirilmesi, Avrupa Ekonomik Topluluğu 1963 yılında Türkiye'ye 175 milyon ECU'luk kredinin verilmesi esaslıdır.

Ankara antlaşmasının öngördüğü kurumsal yapı ve gelişmeler Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun ortaklık rejiminin hem uygulanması hem de gelişmesi için bazı kuruluşların kurulmasını sağlamıştır. Dolayısıyla, bu kuruluşlar Ortaklık Konseyi, Ortaklık Komitesi, Gümrük Birliği, Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu Karma Parlamentosu Komisyonu'dur.

Bu organları açıklarsak; (Demirel 2003)

Ortaklık Konseyi: Türkiye'nin Topluluk kuruluşuna katılması için Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olması şartıdır. Topluluk ile arasındaki ilişkilerin düzene girmesi ve farklı bir kuruluş olması gerekmektedir.

Ankara Antlaşması Topluluk ve Türkiye arasındaki kademeli bir şekilde gelişir. Bundan dolayı, antlaşma konuları gerektiği yerlerde görüş birliği sağlanacaktır. Arada olası anlaşmazlıklar için, çözüme ulaştırılması görevi Ortaklık Konseyine aittir.

Kurulan bu konseyin amacı, taraflardan birinin çıkan anlaşmazlıkları durumunda her türlü konunun cevabı için konseye sunulma imkanı tanınmıştır.

Taraflar arasındaki sıkıntıların ve anlaşmazlıkların çözüme ulaştırılması açısından Ortaklık Konseyi çok önemlidir. Bununla beraber Ankara Antlaşması vasıtasıyla kurulmuş olan tek kuruluştur.

23. maddede de belirtildiği üzere, üye ülkelerin hükümet mümessilleriyle oluşan topluluk komisyon ve konsey azalarından ve Türk hükümetinden oluşur. Konseyin kararları oy birliğiyle alınır ve her iki tarafa da reddetme yetkisi verilmiştir.

Yine aynı antlaşmanın 24. Maddesinde Konseyin başkanı görevinde altı aylık zaman dilimi için Türkiye ve Topluluk mümessilleri aracılığıyla sırayla yapılır.

Roma Antlaşmasında belirtilen bütün güvenlik kuralları Ortaklık Konseyi tarafından belirlenir. Sıralanan antlaşmanın amaçlarına bakılırsa, sonucuna ulaşılan rejimin belli aralıklarla düzenlerler. Ardından komite hedefe varmak için çıkan kararı alır. Oluşan uyuşmazlığı çözmek için Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'na veya başka bir hukuki makama davayı verebilir.

Ortaklık Komitesi: 24/3 maddesinde Ankara Antlaşmasının teknik ve yetkili bir organıdır. Bu komite konseyin belirlemiş olduğu konular üzerinde çalışmasını sürdürür. Ortaklık komitesi büyükelçilikler gibi toplanarak ortaklığın belirlenmesine ilişkin fikirler vermektedir.

Kısaca; komitenin esas görevi, konseye yardımda bulunmak ve devamlılık sağlamak. Hazırlanan bu hazırlanan karar oylama olmadan konseye direk takdim edilir.

Karma Parlamento Komisyonu: Antlaşma'nın 27.maddesinde olduğu gibi konsey'in başlıca organları olan Avrupa Parlamentosu, Topluluk Ekonomi ve Sosyal Komitesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi aralarında yapılan işbirliğinin kolaylaştırarak her türlü kararı alabilir.

Komisyon, TBMM ve Avrupa Parlamentosu heyeti vasıtasıyla eşit olarak her iki tarafında belirlediği 30 kişiden oluşur. Komisyonun verdiği kararlar tavsiye edilebilir niteliktedir, bağlayıcılığı yoktur.

Komisyonun görevleri arasında verilen senelik raporun görüşülmesi ve demokrat bir şekilde ilerlemesini izlemektir. Ek olarak komisyon düzenli bir şekilde gümrük

birliği ile ilgili görüşmeler yapıp ve toplantılarda Avrupa Birliği'nin politik durumunu gözden geçirir.

4.1.2 Gümrük Birliği

Ulusal sınırların, gümrüklerin ve her türlü eş etkili resim ve harçların kaldırıldığı ve ortak ticaret politikalarına sahip bir finansal ve politik birliğe ulaşmak için gerekli olan ana unsurların başında gelen malların, kişilerin, sermayenin ve hizmetlerin coğrafi alanda serbestçe dolaşması gelir. Malların serbest bir şekilde dolaşmasını sağlamak için öncelikle;

1. Gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi,
2. Üye devletler arasında ithalat ve ihracatta her türlü miktar kısıtlanmasının yasaklanması gereklidir. (Bozkurt & Özcan, 2013) Bir diğer taraftan Avrupa Birliği'nin ilerleme temelidir. Gümrük Birliği ve Toplulukların bel kemiğidir. Serbest mallar ise ikiye ayrılır. (Karluk, 2014)

4.1.3 Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci ve Türkiye

Lüksemburg'da gerçekleştirilen AB Zirvesi, genişlemesi adına karar alınarak, aday olan devletlerden hangisinin genişleme sürecine katılması gerektiği ilkeler üzerinde belirlendi. Bu genişlemenin olabilmesi için Avrupa Birliği'ni ve aday ülkeleri ilgilendiren iki ödevin yapılması gerektiğiydi. Bunlar, Amsterdam Antlaşması'nın kurumsal maddeleri Avrupa Kurumlarının etkin bir şekilde işleyişini sağlaması, diğeri ise, Avrupa Birliği'ne katılmak isteyen devletlerin bağlı olduğu değerleri ve vizyonlarını paylaşmasıdır. Bu şartların yanı sıra Avrupa Birliği Antlaşması'nın 49. Madde gereği “ Her Avrupa devleti, Birlik üyesi olmak için başvuruda bulunabilir. Başvuru Konsey'e yapılır; Konsey de Komisyon'un önerisini aldıktan ve Parlamento'nun onayından sonra oybirliğiyle karar verir. Parlamento'nun onayı, üyelerinin salt çoğunluğuyla olur.”

Üyeliğe kabul koşulları üyeliğe aday olan devletler gerekli olan değişiklikleri yaptıktan sonra devletlerarasında akdedilen bir anlaşmayla sağlanır. Bu işlemin sonucunda AB 2004 yılında on yedi üyeyi sisteme dahil ederek genişlemiştir. (Canbolat, 2014)

Avrupa Birliği'ne seçmenlerin ÷lkelere göre evet oranı şöyledir: (Karluk, 2014)

Slovakya %92

Polonya %77,5

Çek Cumhuriyeti %77.3

Malta %91,0

Slovenya %89,6

Litvanya %91

Estonya %66.9

Letonya %68

Macaristan %83.7

GKRY ise referanduma gitmemiştir.

Altıncı evre ise, Bulgaristan ve Romanya'dır. 1995 tarihinde her iki ÷lgede üyelik başvurusunda bulunmuşlardır. Görüşmeler olumlu olunca müzakereler başlamıştır. Komisyon Romanya'nın Kopenhag politik ilkelerine uyum sağladığı fakat finansal olarak uyum sağlayamadığından açığı kapatmak için bazı konularda değişiklik ve yenilik gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Yerine getirilen yükümlölüklerin ardında Romanya ve Bulgaristan 2005 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmuştur.

Yedinci evrede ise, Hırvatistan vardır. Feira Zirvesi'nde Balkan ÷lkelerinin Avrupa Birliği adaylığı kabul edilip, Yugoslavya'nın dağılmasından ardından istikrar ve Ortaklık Anlaşması imzalamış ve 2003'de tam üyelik için Avrupa Birliği'ne başvuruda bulunmuştu. Yapılan görüşmeler sonucunda 2013 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmaya hak kazanmıştır. (Karluk, 2014)

5 İLERLEME RAPORLARINDA SOSYAL POLİTİKA UYUMU

5.1 Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde İlerleme Raporlarında Sosyal Politikaların Uyum ve Genel Çerçevesi

Avrupa Komisyonu, aday olan devletlerin katılım yönünde ilerleyip genişlediğine dair bunları anlatan ve gösteren bir rapor düzenlemektedirler. Bu raporda anlatılan Avrupa Birliği'ne aday olan devletlerin katılıma gösterdikleri ilerleme, gerileyen bölümlerdeki hangi yerde hata yaptıkları, her yıl düzenlenen Avrupa Komisyonunda yayımlanan bir belge niteliğindedir.

Yıllık düzenlenen bu rapordaki amaç, bir geçen yılın hesaplarının bu yılki hesapla karşılaştırılmasıdır. Bu rapor aynı zamanda politik ölçütler, finansal ölçütler ve üyelik görevlerini üstlenebilme kabiliyetinden oluşur.

Komisyon şu zamana kadar 12 tane İlerleme Raporu sunmuştur. Raporun bu bölümünde Sosyal Politika İstihdam adı altındaki ilerlemeler Türkiye Avrupa Birliği yolunda adım adım ilerlerken bu ilerleme sırasında yaptığı yenilikler göz önüne alınacaktır.

Söz konusu alanlardan bazıları ise, sosyal diyalog ve sendikal haklar, sosyal koruma, çocuk işçiliği, kadın-erkek eşitliği, ayrımcılıkla mücadele, işçi sağlığı, iş güvenliği ve engelli hakları olarak sıralanır. Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinde sosyal politika ile ilgili alanlar aşağıdaki gibidir. (Saka 2014)

5.1.1 Sendikal Haklar

Avrupa Komisyonu'nun Türkiye'yi en çok tenkit ettiği konulardan birisi de Sendikal Haklar'dır. Komisyon, Türkiye'de çalışan işçilerin serbest bir şekilde örgütlenme ve sendika kurma hakkına sahip olduklarını biliyor. Fakat kolluk kuvvetleri bunun dışında tutuluyor. Komisyonun düşüncesine göre, işçilerin grev hakkı bazı yasaklar ve engellemelere tabii tutmakla beraber karışık yasal kanunlara dayanmaktadır.

1995 tarihinde yapılan Anayasa değişiklikleri Avrupa Komisyonu gidişatın doğru yolda olduğunu raporunda belirtiyor. Yapılan değişikliklerde sendikaların politik

çalışmalara engel olan yasakları ortadan kaldırıyor ve Türkiye’de memurların sendika hakkına sonunda istedikleri şartlarda elde edebileceklerini belirtiyor.

6356 Sayılı Sendikalar sanayi ilişkilerinde yenilik yapmayı hedefleyen Toplu İş İlişkileri Kanun Tasarısı TBMM aracılığıyla kabul edilmiştir. Artan işsizlik karşısında güç kaybeden sendikacılar toplu iş sözleşmesi yaparak demokrasinin kaçınılmaz bir unsuru olarak teşvik edilmiştir.

Türkiye’de ise sendikal haklar komisyon’da çok fazla eleştiri alan bir durumdur. Diğer bir yandan ise komisyon devletin kolluk kuvvetleri hariç işçilerin serbest bir şekilde sendika kurma hakkının bulunduğunu söylemiştir. Fakat grev hakkı ise, daha karmaşık bir konu olmakla beraber sendikal haklardan biraz daha karışık bir konudur.

1995 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle ve iki yıl sonra sendikal haklarda yapılan farklılıklar pozitif olduğu için komisyon, sendikaların politik eylemlerine engel olan memurların bu hakkını kullanabileceğini gösterir. Yalnız memurların grev ve pazarlık hakkının olmadığını da üstünü çizmiştir.

Komisyon’un Türkiye hakkında sendikal haklar için bazı sorunları vardır. Bu sorunlar şunlardır; (Gürbüz, 2014)

- İlk önce bağımsızlık, teşkilatlanma ve sendikal haklar ve grev hakkı gibi konular biraz daha kısıtlanmıştır. Kamu sektörü dışında kalan konular ise kanunlarda uygulama ilerlemektedir. Gemi inşaatında sendikal haklar yasa ve düzene uymamaktadır. Sendikanın bağımsızlık alanının diğer bir sorunu da serbest bölgelerdir. Bir yandan serbest bölgelerde sendikal haklar kısıtlı olmakta diğer yandan da iş yasası bölümünün fazlaca bir kısmı uygulanıyor ve işçilerin toplu sözleşme hakları kısıtlamalarla yasaklanıyordu.
- Grev hakkı da benzer bir şekildedir. Türkiye’de grev hakkı sendikalar kadar serbest bir şekilde değil de biraz daha kısıtlamalara tabidir. Diğer bir yandan memurların grev ve toplu sözleşme hakkı yoktur. Bütün bu kısıtlamalardan sonra sözleşmenin işgücü oranı azalmıştır.
- Türkiye’de ise son yıllarda sendikal hakkı alanında çok açık bir şekilde görölüyor ki ciddi bir ilerleme kaydetmemiştir. Komisyon’un daha önceden Türkiye’nin sendikalar alanındaki eksikliklerinin şimdide düzeltilmediği göz önüne alınarak raporda belirtilen eleştiriler tekrarlanmıştır. Sendikalara karşı

devam eden eleştiriler özellikle sendikalaşma, toplu pazarlık ve grev hakkına ilişkin olan bölümlerde uygulanan, Türkiye'nin yetersiz kaldığı görülmektedir.

5.1.2 Çocuk İşçiliği

ILO verileri gösteriyor ki dünya üzerinde birçok çocuğun fiziki alanda, zihinsel alanda, eğitim alanında, sosyal ve kültürel alanda ve sosyal alanda kendilerine zarar veren ve hukuki şartlara uygun olmayan bir biçimde çalışma hayatlarının olduğunu bize söylüyor.

Yine yapılan araştırmalarda kesin olarak bir veri söylenmese de dünya üzerinde 250 milyon çocuk eğitim, sağlık ve temel hak özgürlüklerinden mahrum kalmaktadır. Türkiye'de çocuk işçiliği çok fazla olması komisyon'da sürekli dile getirilmesine sebep olmaktadır. Bu konuda fazlasıyla önem alınmasına rağmen varlığını devam ettirmektedir.

Veriler şunu göstermektedir ki, Türkiye'de 2002 tarihinde 893 bin çocuk çalışırken toplam işgücü %4'dür. 2007 Çocuk İşgücü Anketi'nde ise, 6-17 yaş grubundaki çocukların 16.264.000 çocuk finansal katkı sağlarken ve %5.9 olması yaklaşık olarak 958.000'e tekabül eder.

Avrupa Komisyon'u Türkiye'de çocuk haklarıyla ilgili yasa ve tüzük olmasına rağmen ve bunların uygulanmasına rağmen yaptırım cezalarının az olduğu ortadadır. Yaşları 15 ve daha küçük çocukların çalıştıkları ve çalıştıkları alanların tarım ve küçük işletmeler olduğu belirlenmiştir.

Türkiye, çocuk çalışanların sayısının azaltılması ve doğrulan olumsuz sonuçların ortadan kaldırılmasıyla önemli bir gelişme yaşamış olmasına karşın halen çocuk çalışanların fazla olduğu bir ülke konumundadır. 2006 tarihindeki verilere göre bir milyon çocuğun çalıştığı bilinmektedir.

Bunların dışında 1994 tarihinden 2006 tarihine kadar çocuk işçiliği %58 oranında gerilemiştir. Bunun gerçek sebebi ise, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme sürecinde olduğu ve bu konuda kendini geliştirme çabasıdır.

Şunu da söylemek gerekirse, çocuk çalışanların daha çok köy kırsal bölümlerde ziraat sektöründe, aile işçiliğinde para almadan çalışmaktadırlar.

Yıllar geçtikçe bu kırsal alandaki çalışan çocuklar kentsel alana geçmişlerdir. Bu dönemde birbirine paralel olarak çalışan çocuklar 1994-2006 tarihinde %74 azalmıştır.

Ziraat dışında çalışan çocuklar ise %29'dur. Ailelerin yanında çalışan çocukların oranı 94 yılında %69, 1999-2006 tarihinde ise %60 daha sonra da %43'e doğru azalma göstermiştir. Paralı çalışan ve gündelik olarak çalışan çocuklar ise tam tersidir. Endüstri ve hizmet bölümünde çalışan çocuklar ise, 94 yılında %28, 1999'da %37, 2006 yılında ise %53 olarak belirlenmiştir.

Çocuk çalışanların azalmasının temel sebebi ziraat bölümü ayıklama sürecinde olduğunu gösterir. 2004-2007 tarihleri arasında ziraat istihdamı azalma göstermiştir.

Avrupa Birliği BM ve ILO gibi kuruluşlarla işbirliği halinde çocuk çalışanları amaçları sürdürdükleri projeler ağırlıklı kentsel bölgelere göre uygulanan projelerden oluşmaktadır.

Türkiye çocuk çalışanların bu alanda zorlu şartların önlenmesinde gösterdikleri ilerlemeyi, bu projelerin bir sonucu olarak endüstri ve hizmet bölümünde göstermesi gerekliydi. Ticaret bölümünde çocuk çalışanların 1994-2006 yılında %30 oranında olmuştur.

5.1.3 Kadın Erkek Eşitliği ve Ayrımcılıkla Mücadele

Türkiye nüfusunun yarısının kadın olması ve kadınların bağımlılıktan kaynaklanan geleneklerin üzerinde kurmuş olduğu baskı, eğitim yetersizliği ve toplumda ikinci sınıf vatandaş olmaya kadar eşitsizlik için bir sürü nedeni vardır. Bu sorunların tümünü çözmek zor olsa bile en azından sorunları fark edip ve kadın-erkek eşitsizliği konusunda toplumsal duyarlılığın artması da açıktır. Türkiye'de kadın ve toplumsal cinsiyet konusunda söylenebilecek çok şey var. İlk başta Türkiye'nin uzun süren modernleşme sürecinde çeşitliliğe ulaşan sosyal yapısı, kadının toplumdaki yeri, eğitim ve gelir düzeyi, dinsel inançları gibi birçok değişkene bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir.

Türkiye'de 1980 sonrası da kadın hareketi artmış ve 90'ların başlarından bu zamana bir kadın meselesi yani kadın-erkek eşitsizliğinin varlığı kabul edilmiştir. (Koray, 2005)

Kadınların çalışma hayatına girişinden itibaren toplumda bazı değişiklikler yaşanmış en azından kadına olan düşüncelerde yapılan ilerlemelerle kazanılan başarılarla tabuların yıkılmış olduğu da açıktır.

ILO verilerine göre çalışma çağındaki kadınların işgücüne katılma oranı; dünya genelinde %51.1, Gelişmiş ülkeler ve AB'de %52.8, Doğu Asya'da %66.4, Güney Doğu Asya'da ve Pasifik'te %58.8, Sahra-altı Afrika'da %64.4, Latin Amerika ve Karayipler'de %53.6, Güney Asya'da %31.8, Ortadoğu'da %18.7 ve Kuzey Afrika ülkelerinde %22'dir. (Tokol & Alper, 2015)

Gerek Birleşmiş Milletler yasasının temel insan hakları, gerekse İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olsun, kadın erkek ayrımı yapmadan bütün insanların itibar ve kıymeti açısından eşit oldukları ve kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmaları inancı vurgulanmış; insanlara karşı ayrımcılığın kabul edilemez bir gerçek olduğu belirtilmiştir. (Ören, 2013)

5.1.4 Engelli Hakları

Sakat, özürlü ve engelli kavramları, her ne kadar beraber kullanılsa da bu kavramlar aslında birbirinden farklıdır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 1980 yılında geliştirdiği Sakatlıklar, Yetersizlikler ve Engelliklerin Uluslararası Sınıflandırılması kodlama sisteminde, engellilik olgusunun boyutlarını üç kategoride sınıflandırmıştır. Bunlar:

- Sakatlık,
- Fonksiyonel özürlülük-yetersizlik, yetenek bozukluğu, yeti-yitimi,
- Sosyal ve çevresel engellilik, sosyal yetersizlik, çevresel engelleme ve dezavantajlılıktır. (Tokol & Alper, 2015)

Dünyada engellilere verilen haklar tanınan imtiyazlar oldukça fazlalaşmıştır. Atılan en önemli adım 21. Yüzyılın ilk uluslararası insan hakları belgesi olarak nitelenen BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin 2006 yılında ilan edilmesidir. Bu sözleşme'nin amacı, "engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit bir şekilde faydalanmayı amaç edinmişlerdir. Bu sözleşmenin amaçları ve maddelerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıkları da dahil olmak üzere, kişilerin doğuştan sahip oldukları onura ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi,

- Ayrımcılık yapılmaması,
- Topluma tam ve etkili katılım ve dahil olma,
- Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engelliliğin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi,
- Fırsat Eşitliği,
- Erişilebilirlik,
- Kadın ve erkek arasındaki eşitlik,
- Engelli çocukların gelişen kapasitelerine saygı duyulması ve engelli çocukların kendi kimliklerini koruyabilmeleri için haklarına saygı duyulması. (Ören, 2013)

5.1.5 Sosyal Diyalog

Genel olarak sosyal diyalog toplumsal uzlaşma ve barış fikrine dayanır. Sosyal alanda çatışma değil de uzlaşmayı; kültürel alanda dogmatik düşünce ve bağnazlık yerine demokratik ve özgür davranış modelini; finansal alanda irrasyonellik yerine rasyonelliği tercih etme gibi genel ilkeler benimsenmesidir.

Sosyal diyalog kavramı her ülkede farklılık gösterir ve ulusal seviyede işbirliği, ortak istişare, katımlı yönetim, sosyal ortaklık, sosyal uzlaşma, ortak işbirliği gibi birçok kavramla ifade edilir.

Sosyal diyalog sürecine katılan çıkar grupları politik, sosyal ve finansal bakımdan belirli bir kitleyi temsilen, hükümetin sivil toplum kuruluşu olarak tanıdığı bağımsız sivil toplum örgütleridir. (Görmüş, 2015)

5.1.6 Sosyal Koruma

Komisyon eldeki verilere bakarak, Türkiye'nin sosyal güvenlik durumunun Topluluk anlaşmasının uyum derecesini belirlemenin karmaşık ve anlaşılmaz olduğunu söylemektedir.

Komisyon'un yaptığı incelemelere göre, sosyal güvenlik sisteminin en temel problemi parasal devamsızlık ve kayıt dışı bölümün oluşu, idari yapı ve yönetim den kaynaklanan sorunlarıdır. Emeklilik prim ödeyen vatandaşların sayısı azalmaktadır.

Türkiye'de ilk defa 2000 tarihinde işsizlik sigortası işleme girmiştir. Yıllan yıla sosyal korumayla alakalı gelişimleri şöyle açıklayabiliriz; (Saka 2010)

1999 – Emeklilik sisteminde yenilik oluşturan bir kanun çıkarılmıştır. Yeni kanunda emeklilik yaşı bayanlarda 58, erkeklerde ise 60 olarak belirlenmiştir. Asgari prim süresi 5000 gün iken 7000 gün olarak belirlenmiştir.

2000 – İşsizlik sigortası oluşturulmuştur.

2001 – Sosyal güvenliğin yanında birde özel emeklilik sistemi yasası çıkartılmıştır. Fakat vergi muafiyeti bölümüne değinilmemiştir.

2002 – İşsizlik sigortası kanunen yürürlüğe girdikten sonra ilk defa işsizlik yardımı ödenmiştir. Bu yasa işsizleri ilgilendirmemektedir.

2003 – Sosyal korumada hiçbir gelişme ve ilerleme olmamıştır.

2004 – Doğum izni devlet memurlarında 16 hafta olmuştur.

2005 – Sosyal güvenlik sistemini yenilik yapma gerekçesiyle kurum ve kuruluşların hepsini bir arada tutarak tüm hastaneleri Sağlık Bakanlığı'na devir etmiştir ve kanunda bunu onaylamıştır.

2006 –TBMM 2006 tarihinde sosyal güvenlik yeniliğine ilişkin yasama faaliyetlerinde bulunulmuştur. Bu kapsamda herkesin eşit olduğu, 18 yaş altı çocuklara para ödemedi sağlık hizmeti sağlayan bir reform oluşturulmuştur. Yeniliğin sebebi ise, parasal istikrarı sağlamak ve yoksullara yardım etmektir.

2007 –Sosyal koruma adına çok fazla ilerleme yaşanmamıştır.

2008 – 18 yaş altı herkesin sağlık sigortası kapsamına girmesine sebep olan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu belgelenmiştir.

2009 – Prim ve sosyal yardım yasa taslağı vardır fakat bu yasa henüz kabul görmemiştir.

Genel bir değerlendirme yaparsak, Türkiye sosyal koruma alanında her geçen gün genişleme ve ilerleme kaydetmiş işsizlik sigortası ve koruma yenilik açısından Avrupa Birliğı üyelik zamanında işçiler için olumlu kazançlar sağlamıştır.

Avrupa Birliğı'nin üyelik sürecinde Türkiye'nin işsizlik sigortası kanun tasarımı olmayışı birçok problem yaratmıştır. Bunun üzerine Türkiye 1999 yılında yenilik olarak sosyal güvenlik kapsamında işsizlik sigortası sistemini kurmuşlardır. Bu sistemde iki önemli madde vardır.

Bunlardan ilki işçilerin talep ve baskısı, ikincisi ise devletin bir fon yaratma isteğidir. Diğer bir yandan sosyal güvenliği için yapılan yenilik kapsamında yapılan müdahaleler koruma açısından güzel ve pozitif gelişmeler yaratmıştır. Yapılan yenilikler ise, sağlık ve emeklilik sigortalarını sağlayan karşılıklı olarak indirilen, buna karşılık sigortalardan yararlanmayı daha da zor kılan yeniliklerdir. (Saka 2010)

5.1.7 İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği

Anayasa’da düzenlenen sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşama hakkının çalışma hayatındaki yansıması; iş sağlığı ve güvenliği hakkıdır. Bu sebeple, İSG’ne yönelik düzenlemelerin, çalışanların yaşamını ve sağlığını güvence altına almayı amaçlayan ve bu hakkın hayata geçirilmesinde en önemli adımı oluşturan uygulamadır.

İSG bu noktada işyerlerinde işin yapılması esnasında, fiziki çevre koşulları sebebiyle çalışanların karşılaştıkları sağlık sorunları ve mesleki tehlikelerin ortadan kaldırılması veya en aza indirgenmesi için alınması gereken zorunlu hukuki, teknik ve tıbbi önlemleri sağlamaya yönelik sistemli bir çalışmadır.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun 3/g maddesinde iş kazası “işyerinde veya işin yürütümü sebebiyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya ruhen ya da bedenen engelli hale getiren olay olarak tanımlanmıştır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 13.maddesinde iş kazası;

- Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle, sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa, yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
- Sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- Emziren kadın sigortalının, çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında

Meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonra bedenen veya ruhen engelli hale getiren olay olarak düzenlenmiştir. (Tokol & Alper, 2015)

5.2 Türkiye’de Sosyal Politikalarla İlgili Kurum ve Kuruluşlar ve Sivil Toplum Kuruluşları

5.2.1 Kurum ve Kuruluşlar

Avrupa Birliği, sosyal politikalar ve istihdam konulu müzakere başlığını, ilgili AB müktesebatı dağılımı da göz önüne alınarak; iş hukuku, sosyal diyalog, kadın ve erkekler arasında eşit muamele, ırkçılığa karşı mücadele, istihdam, sosyal güvenlik, yaşlılar ve dışlanma, kamu sağlığı, iş sağlığı ve iş güvenliği perspektifinde değerlendirmektedir.

AB’nin iş hukuku açısından düzenlemeleri temel olarak toplu işten çıkarmalar, işletmenin devri veya ödeme aczine düşmesi halinde çalışanların korunması, çalışanların bilgilendirilmesi, çalışma saatleri, esnek çalışma, çalışan gençlerin işyerinde korunması konuları üzerinde odaklanmaktadır. Bu konulara ilişkin olarak, ülkemizde başta 1475 sayılı İş Kanunu olmak üzere çalışma mevzuatının esaslarını koyan çok sayıda yasal düzenlemeye atıfta bulunulabilmesi mümkün olmakla birlikte, bu mevzuatın çeşitli konular itibariyle AB müktesebatı içeriği ile uyumlaştırılması ihtiyacı da vardır. Bu çerçevede son dönemde İş Güvencesi Yasa Tasarısı yayınlanmış olup, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, işçi ve işveren kesimi tarafından belirlenen akademisyenlerden oluşan bir Bilim Kurulu da AB düzenlemelerini de dikkate alan bir mevzuat çalışmasını sürdürmektedir. (Ercan & Ayata, 2016)

AB açısından sosyal diyalogun işleminin göstergelerinden biri olarak kabul edilen Ekonomik ve Sosyal Konsey 2001 yılı Nisan ayında olmuştur, Konsey ise ilk toplantısını Aralık 2002’de gerçekleştirmiştir. Diğer yandan, serbest bölgelerde grev ile ilgili sınırlama Ağustos 2002’de kaldırılmıştır. Ancak, AB politikaları ile tam uyumun sağlanması için sendikal haklar, toplu sözleşmeye dahil çalışanların oranının artırılması, sosyal diyalogun işletme düzeyinde uygulanması gibi İlerleme Raporu’nda yer almış olan hususlarda gelişme kaydedilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki eşit muameleye ilişkin olarak işe alınma, mesleki eğitime giriş ve çalışma koşulları gibi AB prensipleri ulusal mevzuatımızca karşılanmaktadır. Öte yandan, “aile reisi” kavramının kaldırılmasına ilişkin olarak Medeni Kanunda yapılan düzenleme ile önemli bir gelişme kaydedilmiştir. Doğum İzinlerinin Yeniden Düzenlenmesine İlişkin Kanun Tasarısı Taslağının yasallaşması ise, bu alanda uyum

adına önemli bir diğer adım niteliğini taşıyacaktır. Sosyal güvenlik alanında kadın ve erkeğe muamele eşitliği konusunda uyumlaştırma için de gerekli çalışmalar sürdürülmektedir. Irkçılığa karşı mücadele çerçevesinde ise, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı dahil her türlü ayrımcı muamelenin Anayasa'da yasaklanmış olması son derece önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal politikalar çerçevesinde en önemli hususlardan biri olma niteliği taşıyan istihdam konusunda ise Türkiye İş Kurumunun yeniden yapılandırılması amaçlı yasal düzenlemenin henüz yasallaşmamış olması önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, Avrupa İstihdam Politikasına uyum ve ulusal istihdam politikasının geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla Ekim 2002'de tamamlanan Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemi Ulusal Gözlemevi Raporu'nun AB politikalarına uyum perspektifinde önemli rol oynayacağı düşünülmektedir.

İş sağlığı ve İş Güvenliği konusunda AB müktesebatına paralel bir şekilde hazırlanan ikincil mevzuatın yayınlanması ile birlikte uyum açısından önemli bir gelişme kaydedilmesi mümkün olacaktır. Sosyal güvenlik sisteminde mali dengenin sağlanması ve farklı sosyal güvenlik kurumlarına (SSK, BAĞ-KUR, İŞKUR) ilişkin yasal düzenlemelerin tamamlanması önemli bir gelişme sağlayabilecektir.

Kurum sağlığı konusunda, bulaşıcı hastalıklarla ve kanserin kontrolü ile ilgili olarak önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bununla birlikte özellikle gözlem, uyarı ve acil müdahale çalışmalarının hızlandırılması gereği İlerleme Raporunda vurgulanmaktadır. Yaşlılar ve diğer risk gruplarına yönelik sosyal yardım hizmetleri açısından ise faaliyet gösteren kurumların ve yürütülen programların iyileştirilmesi ve eşgüdümün güçlendirilmesi gereksinimi vardır. (Çalış, 2016)

5.2.2 Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye'de sivil toplum, tarihsel çerçevede vakıf gibi bir geçmişe sahip olsa da, Batılı anlamda sivil toplum olgusu, henüz yeni sayılabilecek durumdadır. Eskiden güçlü bir şekilde var olan, ancak zamanla yozlaşması engellenemeyen vakıf müesseseleri, aksini savunanlar olsa da aslında birer sivil örgüttür. Ancak zamanla kaynak probleminin had safhaya ulaşması ile kendini çağın şartlarına uyduramaması ile bugünkü Batılı anlamda STK'lar ile ilgisi olmayan bir yapı kazanmıştır. Zaten çağdaş yapıya sahip olmayıp var olan geleneğin de kaybolması ile, halkın çeşitli

sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda aktif katılımlarını ortaya koyabilecekleri platformlara sahip olma imkanları da kalmamıştır.

Küreselleşme ile birlikte meydana gelen ya da güçlenen neo-liberal ideoloji, devletin pek çok alandaki işlevini STK'lara devreden bir anlayışa sahip olmaktır. Eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik de dahil, pek çok alanda devlet görevini STK'lara ya da piyasaya bırakmaktadır. Türkiye'nin de neo-liberal düşünce akından etkilendiği ve bu hareketin büyümesine kapıldığını söyleyebilmek mümkündür. Söz konusu düşünce, önce zihniyet değişimi yapabilmek için ve fikirlere hakim olabilmek için çeşitli dernek, vakıf, birlik v.s. topluluk ve grup örgütlenmelerini oluşturmaktadır. Sivil örgütlenme, adı verilen bu yeni yönetim ve inisiyatif ele geçirme metodunun öncüleri "Liberal Düşünce Topluluğu" adıyla karşımıza çıkmaktadır. Neo-liberal olsun veya olmasın Türkiye'de sivil inisiyatifi temsil eden hareketler çerçevesinde değerlendirilebilecek pek çok STK mevcuttur. Bunları aşağıdaki gibi gruplandırmak mümkündür.

- Ticaret Birlikleri
- Sendikalar
- İşveren kuruluşları
- Hükümet dışı kuruluşlar
- Hizmet ve üretim birlikleri
- Yerel idarelerin birlikleri
- Politik ilgi grupları
- Dinsel ilgi grupları
- Diğer gruplar

STK gruplarını temsilen pek çok dernek, vakıf ve birlik mevcuttur. Söz konusu STK'ların en etkili ve güçlüleri neo-liberal çerçevede değerlendirilebilecek iş adamları dernekleri (TUSİAD, MUSİAD v.s.), vakıflar (TESEV, TEMA Vakfı, TEV v.s.) birlikler (TOBB), sanayi ve ticaret odaları (İSO, İTO) v.s.). Özellikle, AB süreci ile birlikte, neoliberalist STK'ların çalışması yoğunlukla AB lehine kamuoyu oluşturma ve toplumun yönlendirilmesinden ibaret olmuştur.

Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren tesis edilen sivil toplum kuruluşlarının en başta gelenleri çevreci gruplar (Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Doğa Hayatı Koruma Derneği, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, TEMA), kadın dernekleri (Seküler feminizm ve İslami kadın hareketi temsilcileri), Alevi grupları (Cem Vakfı, Pir Sultan Abdal Derneği, Hacı Bektaş Veli Dernek ve Vakıfları), Güneydoğu

meselesine Kürt etnik talepleri çerçevesinde reçete sunan dernek ve kuruluşlar, insan hakları ile ilgili faaliyet gösteren dernekler (İnsan Hakları Derneği, Mazlum-Der v.s.), Liberal Düşünce Topluluğu. Bunlardan başka, sivil İslami gruplar çerçevesinde değerlendirilebilecek İslami cemaat dernek ve vakıfları bir başka grup sivil toplum örgütlerini temsil etmektedir. Ayrıca, Atatürkçü Düşünce Derneği, Ülkü Ocakları, Vatanseverler Güç Birliği, İstek Vakfı v.s. gibi. (Akatay & Harman, 2014) Bunun dışında Türkiye’de bulunan sivil toplum kuruluşları şunlardır:

VAKIFLAR

- Ankara Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV)
- Beyaz ve Nokta Gelişim Vakfı
- Bilim ve Sanat Vakfı (BİSAV)
- Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)
- Çocuk Vakfı
- Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı (GYV)
- Geleceğimizin Çocukları (GCV)
- ICEP Uluslararası Kültürel Değişim Programları Burs Vakfı
- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)
- İlköğretim Okullarına Yardım Vakfı (İLKYAR)
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSÜ)
- Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV)
- Kafkas Vakfı
- Nesin Vakfı
- Nezih Danyal Karikatür Vakfı
- Osmanlı Araştırmaları Vakfı
- Reklamcılık Vakfı
- Sağlık Vakfı
- Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı (SSYV)
- Sigarayla Savaşanlar Vakfı
- Sosyal Demokrasi Vakfı (SODEV)
- Su Vakfı
- Tarih Vakfı
- TEMA Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
- Temiz Enerji Vakfı (TEMEV)
- Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG)
- TSK Mehmetçik Vakfı
- Türkiye İnsan Hakları Vakfı
- Türk Demokrasi Vakfı
- Türk Dış Ticaret Vakfı (TDV)

- Türk Eğitim Vakfı (TEV)
- Türk Kalp Vakfı
- Türk Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Vakfı (TKBBV)
- Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı
- Türk Tanıtma Vakfı (TÜTAV)
- Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAPV)
- Türkiye Bilişim Vakfı (TBV)
- Türkiye Can Çocuklar Eğitim Koruma ve Yaşam Vakfı (CANEV)
- Türkiye Diyanet Vakfı
- Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)
- Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)
- Türkiye Gaziler Kültür ve Dayanışma Vakfı
- Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı (TGTV)
- Türkiye Infertilite Vakfı (TİVAK)
- Türkiye Milli Kültür Vakfı (TMKV)
- Türkiye Teknik Elemanlar Vakfı (TUTEV)
- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)
- Türkiye Zeka Vakfı (TZV)
- Ulusal Politika Araştırmaları Vakfı (UPAV)
- UM:AG Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı
- Umut Vakfı
- Vakıflar Genel Müdürlüğü
- Vehbi Koç Vakfı
- WWF-Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı
- Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı

DERNEKLER

- AIDS Savaşım Derneği
- AKUT Arama Kurtarma Derneği
- Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD)
- Bilişim Sektörü Derneği (TÜBİDER)
- Çağdaş Gazeteciler Derneği (ÇGD)
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD)
- Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Gümrük Müfettişleri Derneği
- Hasta ve Hasta Yakını Hakları Derneği (HAYAD)
- İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği (İGİAD)
- İnsan Hakları Derneği
- İş Hayatı Dayanışma Derneği (İŞHAD)
- Linux Kullanıcıları Derneği
- Mahalli İdareler Derneği

- Otomotiv Sanayi Derneği (OSD)
- Özel Dedektifler Derneği
- Reklam Yaratıcıları Derneği (RYD)
- Reklamcılar Derneği
- Tüm Tüketicileri Koruma Derneği (TTKD)
- Türk Arşivciler Derneği
- Türk Dış Ticaret Derneği
- Türk Farmakoloji Derneği (TFD)
- Türk Hemşireler Derneği (THD)
- Türk Kardiyoloji Derneği
- Türk Psikologlar Derneği
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (PDR)
- Türk Radyoloji Derneği
- Türk Serbest Mimarlar Derneği
- Türk Sosyal Bilimler Derneği
- Türk Toraks Derneği
- Türkiye Acil Tıp Derneği
- Türkiye Aile Planlaması Derneği
- Türkiye Bilişim Derneği (TBD)
- Türkiye Diyetisyenler Derneği
- Türkiye Faal Futbol Hakemleri ve Gözlemcileri Derneği
- Türkiye Kızılay Derneği
- Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği (TMUD)
- Türkiye Psikiyatri Derneği
- Türkiye Tabiatını Koruma Derneği (TTKD)
- Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği (TYD)
- Ulusal Franchising Derneği (UFRAD)
- Uluslararası Nakliyeciler Derneği (UND)
- Vergi Denetmenleri Derneği
- Veteriner Sağlık Teknisyenleri Derneği
- Yazılım Sanayicileri Derneği (YASAD)

SENDİKALAR

- BASS-SEN Banka ve Sigorta İşçileri Sendikası
- BELEDİYE-İŞ Türkiye Belediyeler ve Genel Hizmetler İşçiler Sendikası
- BEM-BİR-SEN Belediye ve Mahalli İdari Çalışanları Birliği Sendikası
- BES Büro Emekçileri Sendikası
- BİRLEŞİK METAL-İŞ Birleşik Metal İşçileri Sendikası
- BTS Birleşik Taşımacılık Çalışanları Sendikası
- BÜRO MEMUR-SEN Büro Memurları Sendikası
- ÇELİK-İŞ Demir, Çelik, Metal ve Metal Mamulleri İşçileri Sendikası

- ÇEİS Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası
- DEMİRYOL-İŞ Türkiye Demiryolu İşçileri Sendikası
- DİSK Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
- EĞİTİM-BİR-SEN Eğitimciler Birliği Sendikası
- EĞİTİM-SEN Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası
- GENEL MADEN-İŞ Genel Maden İşçileri Sendikası
- GENEL-İŞ Türkiye Genel Hizmet İşçileri Sendikası
- HAK-İŞ Konfederasyonu
- HAVA-İŞ Türkiye Sivil Havacılık Sendikası
- HİZMET-İŞ Tüm Belediye ve Genel Hizmet İşçileri Sendikası
- İNTES Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası
- KAMU-İŞ Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası
- KAMU-SEN Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu
- KESK Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
- KRİSTAL-İŞ Cam, Çimento, Seramik ve Toprak Sanayi İşçileri Sendikası
- LASTİK-İŞ Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası
- MADEN-İŞ Türkiye Maden İşçileri Sendikası
- MEMUR-SEN Memur Sendikaları Konfederasyonu
- MESS Türkiye Metal Sanayileri Sendikası
- ORMAN-İŞ Türkiye Orman İşçileri Sendikası
- ÖZ İPLİK-İŞ Tüm Dokuma İplik Trikotaj ve Giyim Sanayi İşçileri Sendikası
- PETROL-İŞ Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası
- PÜİS Petrol Ürünleri İşverenler Sendikası
- SAĞLIK-İŞ Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası
- SES Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası
- SOSYAL-İŞ Türkiye Sosyal Sigortalar, Eğitim, Büro, Ticaret, Kooperatif ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası
- TARIM-İŞ Türkiye Orman, Topraksu, Tarım ve Tarım Sanayi İşçileri Sendikası
- TEK GIDA-İŞ Türkiye Tütün Müskirat Gıda ve Yardımcı İşçileri Sendikası
- TEKSİF Türkiye Tekstil Örne ve Giyim Sanayi İşçileri Sendikası
- TES-İŞ Türkiye Enerji, Su ve Gaz İşçileri Sendikası
- TGS Türkiye Gazeteciler Sendikası
- TİSK Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
- TOLEYİS Türkiye Otel Lokanta Dinlenme Yerleri İşçileri Sendikası
- TÜRK EĞİTİM-SEN Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası
- TÜRK HARB-İŞ Türkiye Harb Sanayi ve Yardımcı İşkolları İşçileri Sendikası
- TÜRK KOOP-İŞ Türkiye Kooperatif ve Büro İşçileri Sendikası
- TÜRK-İŞ Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

- TÜRKİYE HABER-İŞ Türkiye Posta, Telgraf, Telefon, Rayo ve Televizyon İşçileri ve Hizmetlileri Sendikası
- TÜTSİS Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası
- YOL-İŞ Türkiye Yol, Yapı, İnşaat İşçileri Sendikası

MESLEKİKURULUŞLAR

- Basın Konseyi
- Çevre Mühendisleri Odası
- Elektrik Mühendisleri Odası
- Fizik Mühendisleri Odası
- Gemi Mühendisleri Odası
- Gıda Mühendisleri Odası
- Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası
- İç Mimarlar Odası
- İnşaat Mühendisleri Odası
- Jeofizik Mühendisleri Odası
- Jeoloji Mühendisleri Odası
- Kimya Mühendisleri Odası
- Maden Mühendisleri Odası
- Makine Mühendisleri Odası
- Metalürji Mühendisleri Odası
- Meteoroloji Mühendisleri Odası
- Mimarlar Odası
- Petrol Mühendisleri Odası
- Peyzaj Mimarları Odası
- PTSB Türkiye Pamuklu Tekstil Sanayicileri Birliği
- Şehir Plancıları Odası
- Tekstil Mühendisleri Odası
- TMMOB Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
- TOBB Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- TUREB Türkiye Turist Rehberleri Birliği
- Türk Dış hekimleri Birliği
- Türk Veteriner Hekimleri Birliği
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
- Türkiye Madeni Eşya Sanatkarları Federasyonu
- Türk MMBB Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği
- Türkiye Barolar Birliği
- TÜRMOB Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği. (Sivil Toplum 2010)

6 SONUÇ

Yapılan bu çalışmada Avrupa'nın bütünleşmesi açısından 60 yıldan fazla bir macera ve sosyal politika oluşturmada yapılan reformlar tek tek incelenmiş, Avrupa Birliği sosyal politikasının geçmiş ve bugünün değerleri ve yenilikleri özetlenmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise, İlerleme Raporları incelenmiştir. Kısaca açıklamak gerekirse,

İlk bölümde, “Sosyal Politikanın Avrupa Kıtasında Gelişimi” bölümünde Sosyal Politikanın kavramı, kapsamı, boyutları, dar ve geniş anlamda politika, sosyal politikanın gelişim ve refah devletinin kavramı, Avrupa refah devleti modelleri sınıflandırılması ve özellikleri incelenmiştir.

İkinci bölümde ise, “Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Gelişimi” ele alınmıştır. İçeriğinde 1974 sosyal eylem planı, Avrupa Tek Senedi, Topluluk Şartı, Maastricht, Amsterdam, Nice, Lizbon Anlaşması içeriği ve sonuçları açıklanmış Türkiye açısından önemi ve yapılan reformlar ve atılan imzalar anlatılmıştır.

Ayrıca bu bölüm yedi aşamadan oluşmaktadır. Avrupa Birliği sosyal politikası yapısında birlik konusuna ilave olarak imza atılan ve taraf olan uluslar arası müzakereler incelenmiş, ve en sondada Avrupa Birliği'nin geniş anlamda kullandığı “Açık Koordinasyon Yöntemi” ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise, “Türkiye'nin Avrupa Birliği Sosyal Politikasına Uyumu” ele alınmış olup, Türkiye üyelik sürecinde önemli bir yeri olan Ankara Antlaşması, Pazar açısından önemli olan Gümrük Birliği, Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci ve Türkiye-AB süreci anlatılmıştır.

Müzakereler ve görüşmeler sürecine ilişkin bölümlere yer verilmiş, bunun ardından da Komisyonların İlerleme Raporları ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olan uyumuna yer verilmiştir.

Son bölümde ise, “İlerleme Raporlarında Sosyal Politika Uyumu” adı altında bir çalışma yapılmıştır. Yine bu çalışmada İşçilerin sendikal hakları, çalışma yaşamında kadının yeri ve kadın-erkek eşitliği/eşitsizliği, engelli hakları, sosyal koruma ve

birçok konuda önemli olan Avrupa Türkiye ilişkilerinde önemli bir yere sahip sosyal diyalog, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği açıklanmıştır.

Yapılan bu araştırmada Avrupa bütünleşmesinin finansal gerçekler açısından ekonomik bir birlikle sonuçlanmıştır. Bu bütünleşme kısmi nitelikte olup, üye olan ülkelerin yapıları ve politikaları birbirinden farklı niteliktedir. Bu farklılık çalışmanın ilk bölümünde ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Birliğin oluşumunda katkısı olan 27 üye devlet, sosyal politika uygulamaları bakımından farklı oldukları için bu süreci oluşturmada birçok sorunla karşılaşmışlardır. İskandinav Ülkelerinde kadın-erkek eşitliği sağlanmasındaki uyum bu ülkenin gelişmiş bir ülke olduğunu gösterir. Tabiki de her iki devletin standartlarının ve görüşlerinin aynı olması beklenemez. Avrupa Birliği'ni oluşturan 27 ülke her konuda birbirinden farklıdır.

Avrupa Birliği'ne üye olan bütün devletlerin kriterleri birbirinden farklı olup, değişik ölçütleri vardır. Bu farklı kriterler ve değişik ölçütler Avrupa Birliği çevresinde ortak bir politika oluşturulması konusunda bazı zorluklar yaşanmaktadır. Ek olarak, Avrupa Birliği sosyal politikası aşamalarındaki basamaklar Topluluk metodu, sosyal politika bölümünde kullanılmamakta bunun dışında az önce belirttiğim Açık Koordinasyon Yöntemi kullanılmaktadır.

Avrupa Birliği vasıtasıyla açık koordinasyon taktiği ile çalışan ortak bir Avrupa sosyal politikası aşamasının üye ülkelerinin bu bölümdeki kesin kararlarının bir diğer bütünleyicisi uluslararası sözleşmeleridir.

Birlik yasasının ve Avrupa Birliği konusunda teminat altına alınan ve yine Avrupa Birliği yasasının ayrılmaz parçası olan sosyal belgeler Birleşmiş Milletler Avrupa Sosyal Şartı, Uluslararası Çalışma Örgütü ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir.

Bu belgeler bir yandan Avrupa Birliği diğer yandan da sosyal yasalara karşı koruma altına alınması gereken bir belgedir. Ve bu belgeler birbirlerinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Bu bağlamda, Avrupa Birliği sosyal politikasının şu anda geldiği durum bu ortaklığın Avrupa Birliği seviyesinde oluşturulacak politikalara genel hatlarıyla bir çizgi çizen en düşük standartlar ve bu standartların politikaya dahil edilmesini üye olan

lkelerinin hkmetlerinin insiyatifine bırakılmış evrensel alanda sosyal haklarla yardımlaşılan bir ortaklıktır.

Türkiye’de ise bu politikanın varoluşu ve ilerlemesini değerlendirecek olursak finansal, sosyal ve politik ilerlemelerini gözden geçirmek ve bu ilerlemelerle bağlantı halinde olan kişileri değerlendirme içine dahil edilmesi gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan bu zamana kadar politik alanda yaşanan gerilemeler, finansal alandaki krizler, hızlı nüfus artışı ve yoksulluktur.

Türkiye’nin toplumunun finansal ve sosyal gelişmeye Avrupa devletlerine göre daha geri kalması bunun yanında sivil toplumun biraz daha zayıf kalması, Türkiye’deki sosyal politika aşamalarının Avrupa Devletlerine göre geride kalmasına sebep olmuştur.

Bunun yanında Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyelik aşamasında Türkiye’nin finansal, politik ve sosyal alanda yenilik yaşanmasına neden olmuştur ki, bu olumlu bir gelişmedir.

Ayrıca gümrük birliği ve Maastricht Antlaşmasının finansal ölçütlerinin sağlanması finansal gelişmeyi, Kopenhag politik ltleri sosyal politika ve istihdam adı altında uyumunda bu gelişmeyle beraber olmuştur.

KAYNAKLAR

- Acar, İ.** (2014). *İSG Profesyonellerinin Çalışma Koşulları ile İSG Hizmeti Alınan ve Alınmayan İşyerlerinde İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sıklığının Değerlendirilmesi*. İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanlık Tezi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü.
- Akatay, A & Harman, S** 2014, *Sivil Toplum Kuruluşları*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Akbaş, D.** (2009). *Avrupa Birliği Sosyal Politikası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Edirne, Türkiye.
- Alganer, Y. & Ç, MY.** (2008). *Avrupa'da Birlik ve Bütünleşme Hareketleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İstanbul, Türkiye.
- Altan, ÖZ.** (2006). "*Sosyal Politika Dersleri*". T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Arman, Ş.** (2006). *Nice Antlaşması, Yayınlanmamış*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Ata, FK.** (2013). *Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bıyıkçı, ET.** (2010). *İş Sağlığı ve Güvenliği'nin Sağlanmasında İş Güvenliği Uzmanlığı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, Türkiye.
- Bozkurt, E & Özcan, MK** 2012, *Avrupa Birliği Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Buğra, A & Çağlar, K** 2005, "*Sosyal Politika Nedir?*", İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Cilt:20, S.227.
- Canbolat, İS.** (2014). *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Bursa: Alfa Akademi.
- Cam, E.** (2013). *İşyerinde Sosyal Diyalog ve Demokrasi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, Türkiye.

- Çalış, HŞ.** (2016). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*. Ankara:Nobel Yayınevi.
- Çelik, A.** (2014). *Avrupa Birliği Sosyal Politikası ve Türkiye*, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Çelik, A.** (2000). *AB Sosyal Politikası Uyum Sürecinin Uyumsuz Alanı*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Çubuk, A.** (1986). *Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dalbay, RS.** (2009). *Özürlü Yakınlarının Özürlülere Yönelik Sosyal Politikalara İlişki Bilgi, Beklenti ve Memnuniyet Dereceleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, Türkiye.
- Demirel, H.** (2003). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliği ve Kıbrıs Problemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Isparta, Türkiye.
- Doğan, G.** (2007). *Avrupa Birliği'ne Katılım için Öngörülen Ekonomik Kriterler ve Türkiye Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Ercan, M & Ayata, A** 2016, *Türkiye-AB İlişkileri*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Erdoğan, S** 2005, "Avrupa Sosyal Politikasının Doğuşu", Genel İş Emek Araştırma Dergisi, S.19.
- Ersöz, HY** 2003, "Doğuşundan Günümüze Sosyal Politika Anlayışı ve Sosyal Politika Kuramlarının Değişen Rolü", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt:53, Sayı:2.
- Göçmener, S.** (2008). *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Kadın Erkek Eşitliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Görmüş, A.** (2015). *Türkiye'de Sosyal Diyalog'un Gelişimi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Güç, E.** (2008). *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

- Gülmez, M.** 2003, “*Avrupa Birliğinde Sosyal Politika*”, Türkiye-AB Sendikal Koordinasyon Komisyonu, Ankara.
- Güneş, AM.** (2013). *Avrupa Birliği Hukukuna Giriş*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Gürbüz, T.** (2014). *6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun Avrupa Birliği ve Uluslararası Çalışma Örgütü Normları Bakımından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- Güven, HS.** (1995). *Sosyal Politika'nın Temelleri*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Güven, S.** (2001). *Sosyal Politikanın Temelleri*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Güven, S.** (2009). *Sosyal Politikanın Temelleri*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- İKV,** 2001, “*Avrupa Birliğinin Sosyal Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*”, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, Ekim.
- İKV,** 2005, “*Avrupa Birliğinin Sosyal Politikası, 15 Soruda 15 AB Politikası*”, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, Ağustos.
- Kalyoncu, G.** (2007). *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Kapusuz, F.** (2006). *Avrupa Birliği Uyum Sürecinin Türkiye Ekonomisine Etkileri : (1980-2006)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, Türkiye.
- Karluk, R.** (2014). *Avrupa Birliği*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Karluk, R** 1996, “*Avrupa Birliği ve Türkiye, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası*”, Dördüncü Baskı, İstanbul, Nisan.
- Kaya, A, Düzgit S & Beşgül, ÖO** 2013, *Avrupa Birliği'ne Giriş*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kaygısız, Ü.** (2004). *Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliğinde 2001 yılı Anayasa Değişiklikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Isparta, Türkiye.

- Kılıç, M.** (2006). *Türkiye-Avrupa Birliği Siyasi İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Koray, M & Topçuoğlu A** 1993, *Sosyal Politika*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Koray, M.** (2000), *Sosyal Politika*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Koray, M.** (2002). *Avrupa Toplum Modeli? Nerden Nereye*. İstanbul: Tüses Yayınları.
- Koray, M.** (2005). *Sosyal Politika*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Oğuz, AY.** (2013). *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği, İşgören ve İşverenin Hukuki Yükümlülükleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Ören, K.** (2013). *Sosyal Politika*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özcüre, G.** (2014). *Avrupa Birliği’nin İstihdam ve Sosyal Politikası*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Özsoy, P.** (2007). *Avrupa Birliği Sosyal Politikası’nın Oluşumu ve Türkiye*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, Türkiye.
- Özyücel, M.** (2008). *Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, Türkiye.
- Parlak, Z.** (2004). *Sanayi Ötesi Toplum Teorilerinin Eleştirel bir Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye.
- Reçber, E.** (2013). *Avrupa Birliği Hukuku ve Temel Metinleri*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Saka, Y.** (2010). *Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Gelişimi ve Türkiye’nin Avrupa Birliği Sosyal Politikasına Uyumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maliye Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Ankara, Türkiye.

- Schutter, DO.** (2010). *Avrupa Sosyal Şart: Avrupa İçin Yeni bir Sosyal Anayasa*. Ankara: Şen Matbaa.
- Şenel, TB** 2005, “ *Avrupa Birliği’nde Sosyal Politika Oluşturma Çabaları*” İşveren Dergisi, Cilt: 44, Sayı: 1, Ekim.
- Şenkal, A. & Sarıipek, DB.** (2007). *Avrupa Birliği Karşılaştırmalı Refah Modelleri ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye.
- Talas, C.** (1992). *Türkiye’nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Taşpınar, NŞ.** (2006). *Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Avrupa Birliği Sosyal Modeli ve Türkiye*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- TİSK,** 1995, “*AB’nin Beyaz Kitapları ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme*”, Türkiye İşveren Sendikası Konfederasyonu İnceleme” Yayın: 144, Mayıs.
- TİSK,** 2002, “*Türkiye’nin Çalışma Hayatına İlişkin AB Müktesebatına Uyumu*”, Türkiye İşveren Konfederasyonu Yayını, Ankara.
- Tokol, A. & Alper, Y** 2015, *Sosyal Politika*, Bursa: Dora Yayıncılık.
- Tuna, O & Yalçıntaş, N** 1991, *Sosyal Siyaset*, İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Uslu, V.** (2014). *İşletmelerde İş Güvenliği Performansı ve İş Güvenliği Kültürü Algılamaları Arasındaki İlişki: Eskişehir İli Metal Sektöründe Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü.
- Uslu, S.** (2000). “*AB Sosyal Politikası ve Türkiye*” Yeni Türkiye Dergisi AB II, Sayı: 36.
- Yazıcı, E.** (1999). *Sendikal Hareketler ve Yeni Misyon Arayışları*. Ankara: Şeker-iş Yayını.
- Yılmaz, F.** (2009). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği: Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenlik Kurallarının Etkinlik Düzeyinin Ölçülmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

**Özşuca, ŞT 2015, Sosyal Politikanın Gelişimi, <http://iyh.istabip.org.tr/sirer/sp/7.pdf>,
[http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/avrupa%20birli%C4%9Fi%20hukuku/a
naysan%C4%B1n%20ilkeleri.doc](http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/avrupa%20birli%C4%9Fi%20hukuku/a
naysan%C4%B1n%20ilkeleri.doc).**

ÖZGEÇMİŞ

Ayşe Meriç YAZICI, 1985 tarihinde Konya’da doğdu. İlköğrenimini Yavuz Sultan Selim İlköğretiminde, lise öğrenimini Büyükçekmece Lisesi’nde tamamladı. 2004 yılında girdiği Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünden 2009 yılında mezun oldu. 2013 yılında İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, işletme Yönetimi bilimi Yüksek Lisans bölümünü bitirdi.

İyi derecede İngilizce ve Microsoft Office Programlarını bilmektedir. Göröl Turizm İnşaat LTD.ŞTİ. halen yöneticilik yapmaktadır.